

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YAŞLILARIN TEKNOLOJİ İLE YAŞADIĞI SORUNLAR VE
YAŞLI AYRIMCILIĞI**

Hazırlayan

Ahmet ÜRESİN

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMAN – 2022

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YAŞLILARIN TEKNOLOJİ İLE YAŞADIĞI SORUNLAR VE

YAŞLI AYRIMCILIĞI

Hazırlayan

Ahmet ÜRESİN

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Elifhan Köse Çal

KARAMAN – 2022

	ENSTİTÜ TEZ ONAY FORMU		Doküman No	FR-285
			İlk Yayın Tarihi	05.02.2018
			Revizyon Tarihi	27.10.2020
			Revizyon No	01
			Sayfa No	1/1

YAŞLILARIN TEKNOLOJİ İLE YAŞADIĞI SORUNLAR VE YAŞLI AYRIMCILIĞI

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: .29/09/2022

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .16./09./2022 tarih ve .40./2.54. sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Hazırlayan

Kalite Sistem Onayı

ÖNSÖZ

Bu çalışmaya, COVID-19 salgın döneminde otobüs durağında şahit olduğum bir olay ilham kaynağı olmuştur. Bu dönemde HES kodu uygulaması başlatılmış ve HES kodlarının otobüs kartlarına tanımlatılması zorunluluğu getirilmiştir. Otobüse binmek isteyen yaşlı bir bireyin hem akıllı telefonu olmaması hem de HES kodunun otobüs kartına nasıl tanımlatılacağını bilmemesinden dolayı yolcular tarafından bu yaşlı bireye karşı kötü bir tutum sergilenmiştir. Otobüse alınmayan yaşlı bireyin yaşadığı bu durum ve benim bu konudaki hassasiyetim bu çalışmayı hazırlamamda çıkış noktam olmuştur.

Günümüzde teknoloji çok hızlı bir değişim ve gelişim içindedir. Bu hıza ayak uyduramayan yaşlılar teknolojik cihazları kullanamamakta ve bu da toplum tarafından yaşlılara karşı negatif ayrımcılık ve dışlanma olarak geri dönmektedir. Yaşlılığın getirdiği fiziksel, bilişsel, sosyal, psikolojik, ekonomik birçok sorun vardır ve bu sorunlar toplum tarafından göz ardı edilebilmekte ve bu da yaşlılara karşı önyargı ile yaklaşılmasına, negatif ayrımcılık yapılmasına ve dışlanmaya neden olmaktadır.

Bu çalışmayı seçmemde beni yönlendiren, siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında bilgi birikimi ve donanımıyla bana her konuda destek olan, ısrık tutan, sorularımı sabırla dinleyip bana yol gösteren çok değerli hocam Doç. Dr. Elifhan KÖSE ÇAL'a katkılarından dolayı en derin teşekkürlerimi sunuyorum.

Tüm hayatım boyunca bana hep destek olan, her zaman yanımda varlıklarını hissettiğim, çok sevdiğim ailemin her bir ferdine sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca yaşlılık dönemi hakkında bilgi edinmemi sağlayan, çok değerli tavsiyelerde bulunan ve anket sorularıma sabırla ve samimiyetle cevap veren katılımcılarımızın her birine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

ÖZET

Tüm insanlar doğarlar, yaşarlar ve ölürlür. İnsan ömrünün aşamaları; çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılıktır. İnsan ömrünün son evresi olan yaşlılık döneminde fiziksel, zihinsel, sosyolojik, psikolojik birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bu gibi sorunlarla karşılaşan yaşlılar gündelik işlerini yapamaz duruma gelmekte, kendi kendilerine yetememekte ve başka insanlara muhtaç hâle gelmektedirler. Bu durum demografik dönüşüm yaşayan ülkelerde bu sorunlara çözüm üretme ve yaşlıları için politikalar oluşturma mecburiyeti doğurmuştur.

21. yüzyılın ön önemli sorunlarından birisi yaşlı nüfusun artmasıdır. Doğum oranlarında azalma ve sağlık sektörünün hızla gelişmesi gibi nedenlerden dolayı gelişmiş ülkelerde insanların yaşam süreleri uzamakta ve yaşlı nüfusta artış meydana gelmektedir. Türkiye’de nüfusun genç olması bu konunun daha geç gündeme gelmesine sebep olmuştur. Yaşlılığın günümüzde önemli bir sorun haline gelmesi tüm ülkelerin dikkatini bu yöne çekmektedir. Yaşlılık süresince insanlar dışlanma, ayrımcılık, teknolojiye ayak uyduramama gibi çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Maruz kalınan bu sorunlar çalışmamızın dikkat çekmeyi amaçladığı noktalardandır.

Gelişmiş ülkelerde teknolojinin yaşamın her alanına girmesi ve hızla değişmesi, toplumdaki değerlerin farklılaşmasına yol açmaktadır. Geleneksel toplumlarda geniş aile yapısından dolayı yaşlılar önemli bir konumdaydı. Teknolojinin gelişmesi, sanayileşme, kentleşme, kırdan kente göç, kadınların çalışma hayatına girmesi, geniş aile tipinin çekirdek aileye dönüşümü gibi nedenlerle yaşlılar toplum içinde önemini yitirmiş ve her alanda eşitsizliklere ve ayrımcılığa maruz kalmaya başlamışlardır. Teknolojide bunlardan bir tanesidir. Özellikle COVID-19 salgın döneminde kent yaşamının kısıtlanması ve teknolojik cihazların kullanımındaki artış ile beraber yaşlıların bu konudaki yaşadığı

sorunları daha çok su yüzüne çıkmıştır. Teknolojinin hızı, sürekli değişmesi ve insanların bu değişime ayak uydurmak zorunda kalmaları tüketici bir toplum yaratmakta, yaşlıların ise; emeklilik ile birlikte üretim sürecinin dışında kalmaları, işlevsizleştirilmeleri ve tüketici topluma da ayak uyduramamaları nedeniyle ayrımcılığa uğramaları kaçınılmaz hâle gelmektedir.

Bu çalışmada toplumda dezavantajlı konumdaki yaşlıların teknoloji karşısında yaşadığı sorunlar ve bu sorunlardan dolayı ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmaları ele alınmıştır. Çalışmada yaşlanma ve yaşlılık kavramları, ayrımcılık, dışlanma ve gerontechnoloji üzerinde durulmuştur. Sonrasında Konya ilindeki yaşlılar ile yüz yüze görüşmeler yapıp, yaşlıların teknoloji karşısında yaşadığı sorunlar ve bu bağlamda ayrımcılığa maruz kaldıkları belirlenmiştir. Çalışmamızda en alt sınır olarak 65 yaşı seçmemizin nedeni Dünya Sağlık Örgütü'nün 65 yaş ve üzeri bireyleri yaşı olarak tanımlamasıdır (WHO). Son bölümde ise öneriler sıralanmıştır.

Anahtar kelimeler: Yaşlanma, Ayrımcılık, Teknoloji, Gerontechnoloji.

ABSTRACT

All people are born, then live and die. Stages of human life are childhood, youth, adulthood and old age. In old age, which is the last stage of human life, many physical, mental, sociological and psychological problems arise. The elderly who encounter such problems become unable to do their daily work, cannot be self-sufficient and become dependent on other people. In countries experiencing demographic transformation, it has become obligatory to find solutions to these problems and to create policies for the elderly.

One of the most important problems of the twenty-first century is the increase in the elderly population. Due to reasons such as the decrease in birth rates and the rapid development of the health services, the life expectancy of people in developed countries increases and there is an increase in the elderly population. The young population in Turkey has caused this issue to come to the fore later. The fact that aging has become an important problem today draws the attention of all countries in this direction. During old age, people face various problems such as exclusion, discrimination, and inability to keep up with technology. These problems are among the points that our study aims to draw attention to.

In developed countries, the penetration of technology into all areas of life and its rapid change lead to the differentiation of values in the society. In traditional societies, the elderly were in an important position due to the large family structure. With the development of technology, industrialization, urbanization, migration from rural to urban, women's access to working life, and the transformation of the large family type into the nuclear family, the elderly have lost their importance in the society and have begun to be exposed to inequalities and discrimination in every field. Technology is one of them. Especially during the COVID-19 epidemic period, with the restriction of urban life and the

increase in the use of technological devices, the problems of the elderly in this regard have become more apparent. The speed of technology, its constant change and the fact that people have to keep up with this change create a consumer society. With retirement, it becomes inevitable for them to be discriminated against because they are excluded from the production process, become dysfunctional and cannot keep up with the consumer society.

In my study, the problems experienced by the disadvantaged elderly people in the face of technology and their exposure to discrimination and exclusion due to these problems are discussed. In the study, the concepts of aging and old age, discrimination, exclusion and gerontechnology are emphasized. Afterwards, face-to-face interviews were conducted with the elderly people in Konya and it was determined that the elderly people experienced problems with technology and that they were exposed to discrimination in this context. The reason why we chose 65 as the lowest limit in our study is that the World Health Organization defines individuals aged 65 and over as elderly (WHO). In the last section, recommendations are listed.

Keywords: Aging, Discrimination, Technology, Gerontechnology.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar VE ŞEKİLLER.....	ix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	2
1.1. Yaşlılık ve Yaşlanma Kavramları.....	2
1.2. Kronolojik Yaşlanma.....	4
1.3. Biyolojik Yaşlanma.....	5
1.3.1. DNA Hasarı Teorisi.....	6
1.3.2. Otoimmün Teorisi.....	6
1.3.3. Serbest Radikaller Teorisi.....	6
1.4. Fizyolojik Yaşlanma.....	7
1.4.1. Birincil Yaşlanma.....	7
1.4.2. İkincil Yaşlanma.....	7
1.4.3. Üçüncül Yaşlanma.....	8
1.5. Psikolojik Yaşlanma.....	8
1.6. Toplumsal Yaşlanma.....	8
1.6.1. Aktivite Kuramı.....	9
1.6.2. Rol Bırakma Kuramı.....	10
1.6.3. İlişki Kesme Kuramı.....	12
1.6.4. Modernleşme Kuramı.....	14
1.7. Ekonomik Yaşlanma.....	15

1.8. İstatistiklerle Yaşlılar, 2021.....	16
İKİNCİ BÖLÜM: YAŞLI AYRIMCILIĞI.....	20
2.1. Yaşlı Ayrımcılığı.....	20
2.2. Yaşlılar ve Dijital Eşitsizlik.....	22
2.3. Dijital Kültür.....	23
2.4. Yaşlılar ve Teknoloji.....	26
2.4.1. Mantıklı eylem teorisi.....	28
2.4.2. Plânlanmış davranış teorisi.....	28
2.4.3. Yenilik yayılım teorisi.....	29
2.4.4. Değerlendirme.....	30
2.5. Geronteknoloji.....	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: METODOLOJİ.....	35
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	35
3.2. Çalışmanın Kısıtları.....	36
3.3. Evren ve Örneklem.....	36
3.4. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Yöntemi.....	37
3.5. Araştırma Sorusu.....	38
3.6. Varsayımlar.....	39
3.7. Hipotezler.....	39
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULARIN YORUMLANMASI	40
4.1. Katılımcıların Genel Profili.....	40
4.2. Katılımcıların Kısa Hayat Hikâyeleri.....	41
4.3. Yaşlılığa Karşı İnsanların Tutumları.....	51
4.4. Yaşlılık ve Muhtaçlık İlişkisi.....	53

4.5. Toplumun ve Devletin Yaşlılara Verdiği Değer.....	56
4.6. Yaşlılar ve Yaşçılık.....	58
4.7. Teknolojinin Gerekliliği.....	61
4.8. Yaşlıların Teknolojik Cihazlarla İlişkisi.....	62
4.8.1. Yaşlıların Teknolojik Cihaz Sahiplik Durumları.....	63
4.8.2. Yaşlıların Teknolojik Cihazları Kullanabilme Düzeyleri.....	64
4.9. Yaşlıları Teknolojik Cihazlardan Uzaklaştıran Etkenler.....	68
4.10. Pandemi Döneminde Yaşlılık.....	71
4.11. Yaşlılık, Teknoloji ve Yalnızlık İlişkisi.....	78
4.12. Yaşlıların Teknolojik Gelişmeler Karşısındaki Düşünceleri.....	81
4.13. Yaşlıların Teknoloji Çağında Devletten ve Toplumdan Beklentileri.....	85
4.14. Teknolojiye Ayak Uyduramayan Yaşlıların Toplum Tarafından Dışlanması.....	87
SONUÇ.....	90
UYGULANABİLECEK POLİTİKALAR VE ÖNERİLER.....	95
KAYNAKÇA.....	102

EKLER

EK1: Görüşme Formu

KISALTMALAR

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

HES: Hayat Eve Sığar

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BAĞ-KUR: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu

KOAH: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı

ATM: Automatic Teller Machine

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

PDT: Planlı Davranış Teorisi

TABLolar VE ŞEKİLLER

TABLO 1 DSÖ'ye Göre Yaşlılığın Sınıflandırılması	3
TABLO 2 Toplumların Nüfusun Yaşına Göre Sınıflandırılması	4
TABLO 3 Geronteknolojinin Temel Beş Hedefi	33
TABLO 4 Geronteknolojinin Günlük Yaşamdaki Uygulama Alanları	34
TABLO 5 Katılımcıların Demografik Bilgileri	40
TABLO 6 Yaşlıların Cinsiyet Durumlarının Dağılımı	45
TABLO 7 Yaş Dağılımları	45
TABLO 8 Eğitim Durumu	48
TABLO 9 Medeni Durum	50
ŞEKİL 1 Yaş Grubuna Göre Nüfus Oranı, 1935-2080	16
ŞEKİL 2 Yaşlı Nüfus Oranının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 ülke, 2021	17
ŞEKİL 3 Yaşlı Nüfus Oranının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 il, 2021	18
ŞEKİL 4 Hane Halkı Tiplerine Göre Yaşlı Nüfus Oranı, 2021	18
ŞEKİL 5 Eğitim Durumuna Göre Yaşlı Nüfus Oranı, 2016, 2020	19
ŞEKİL 6 Yaşlı Bireylerin İnternet Kullanım Oranı, 2016, 2021	19

GİRİŞ

Dünyada yaşlı nüfusun giderek artması, yaşlılarla ilgili yapılan çalışmaların da artmasına neden olmuştur. Yaşlıların teknoloji ile ilgili yaşadıkları sorunlar konusunda yapılan çalışmalar kısıtlı sayıdadır. Günümüzde teknoloji tüm toplumları etkilemektedir. Teknolojik cihazlar toplum içindeki bireylerin yaşamlarının birçok alanına etki etmektedir. Yaşlılar ise; çeşitli nedenlerle (fiziksel, bilişsel, sosyal, kültürel, ekonomik...) teknolojiden uzak kalmışlardır. Bu nedenlerle teknolojik cihazları kullanmayan veya kullanmak istemeyen yaşlılar teknolojiden uzak kaldıkları için toplum içinde ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Çalışma; bu konu üzerine yoğunlaşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde yaşlılık ve yaşlanma kavramları üzerinde durulmuştur. Daha sonra yaşlanma çeşitleri açıklanmıştır. Yaşlanma çeşitlerini ele almamızın sebebi; yaşlıların yaşlanma süreçlerinde ne gibi sorunlarla karşılaştıkları ve bu sorunların teknoloji konusunda ne gibi zorluklar çıkartabileceklerini belirlemektir. Yaşlanma çeşitlerinden biyolojik yaşlanma ile ilgili teorilerden (DNA hasarı teorisi, Otoimmün teorisi, Serbest radikaller teorisi) bahsedilmiştir. Ardından fizyolojik yaşlanma çeşitleri (Birincil yaşlanma, İkincil yaşlanma ve Üçüncül yaşlanma) hakkında bilgi verilmiştir. Toplumsal yaşlanmayla ilgili kuramlar (Aktivite kuramı, Rol bırakma kuramı, İlişki kesme kuramı, Modernleşme kuramı) açıklanıp, son olarak Türkiye İstatistik Kurumu'nun yaşlılarla ilgili 2021 yılı istatistiklerine yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; yaşlı ayrımcılığı, yaşlılar ve dijital eşitsizlik, dijital kültür, yaşlılar ve teknoloji kavramları hakkında bilgi verilmiştir. Son zamanlarda teknoloji çok hızlı bir gelişim ve değişim içerisinde. Bu bölümde; teknolojik gelişmelere ayak uyduramayan yaşlıların teknoloji bağlamında maruz kaldıkları ayrımcılığa vurgu yapılmak istenmiştir. Yaşlılar ve teknoloji başlığı altında tüketicilerin teknolojiyi kabulü konusunda çeşitli modeller (mantıklı eylem teorisi, planlanmış davranış teorisi, yenilik yayılım teorisi)

açıklanmıştır. Bu teoriler yaşlılar açısından değerlendirilmiştir. Son olarak Geronteknoloji kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde çalışmanın metodolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın amacı ve önemi, çalışmanın kısıtları, evren ve örneklem, veri kaynakları ve veri toplama yöntemi, araştırma sorusu, varsayımlar ve son olarak hipotezler açıklanmıştır.

Dördüncü ve son bölümde ise alan araştırması sürecinde elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Bu bölümde; yaşlıların teknoloji karşısında ne gibi zorluklar yaşadıkları belirlenmiştir. Bu zorluklar nedeniyle teknolojiden uzak kalan yaşlıların toplum içinde ayrımcılığa uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ve analizler ışığında sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Daha sonra araştırmadan çıkan sonuçlar göz önüne alınarak uygulanabilecek politikalar ve öneriler kısımlarına yer verilmiştir.

Bu çalışmanın siyaset bilimi ve kamu yönetimi literatürüne katkıda bulunması ve yaşlılar konusunda devletin uygulayabileceği politikalara bir rehber niteliğinde olması hedeflenmiştir.

I. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde yaşlanma ve yaşlılık kavramları üzerinde durulacak, yaşlanma çeşitlerinden bahsedilip, bu yaşlanma çeşitlerinden toplumsal yaşlanmaya ait kuramlar açıklanmaya çalışılacaktır. Son olarak TÜİK'in açıklamış olduğu 2021 yılı yaşlı istatistiklerine yer verilmiştir.

1.1. Yaşlanma ve Yaşlılık Kavramları

Her canlının bir yaşam süreci vardır. İnsanlar için bu süreç; bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık şeklindedir. Yaşlılık yaşam sürecinin son evresi ve ölüme en yakın olan dönemdir. İnsanın yaşam süreci bilimsel olarak dönemler halinde incelenir. İlk

dönem gençlik dönemidir. Gençlik dönemini bebeklik, çocukluk ve ergenlik olarak ayırabiliriz. Bu dönem fiziksel büyümenin yaşandığı dönemdir. Birey yavaş yavaş olgunlaşmaya ve sosyal bir varlık olarak toplumda kendisine yer edinmeye başlar. Çevresi de bireyi yetişkinlik döneminde toplum içinde üstleneceği roller için hazırlar.

İkinci dönem olan yetişkinlik döneminde ise; toplum içinde bir statü kazanılır ve üstlendiği rolleri ve sorumlulukları yerine getirir.

Son dönem yaşlanma dönemidir. Bu dönemde fiziksel olarak gerilemeler başlar. Toplumsal rollerde ve beklentilerde düşüşler yaşanır. Sağlık sorunları bu dönemde daha fazladır. Yaşlanma döneminde çevresel faktörlere uyum sağlama yeteneği azalır. Kronolojik, biyolojik ve sosyal boyutlara sahip çok yönlü bir süreç olan yaşlanma; “molekül, hücre, doku, organ ve sistem düzeyinde gelişen ve dönüşü olmayan, yapısal ve işlevsel değişimlerin tümü” olarak da tanımlanabilir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 2; Metin, 2016: 5).

Yaşlılık ise; gençlik ve yetişkinlik dönemlerinden sonra bireyde meydana gelen fiziksel, bilişsel ve psikolojik gerileme ve ölüme yaklaşmayı ifade eder. Yaşlanma ve yaşlılık iki ayrı kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlanma doğumdan ölüme kadar devam eden bir gelişme süreciyken; yaşlılık bu süreçteki olgunlaşma ve kendini gerçekleştirme dönemleri sonrasında ortaya çıkan çeşitli değişimlerin yaşandığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır”(Gönen ve Hablemitoğlu, 2001: 175).

DSÖ bireyleri yaşlarına göre belirli sınıflara ayırmıştır (Yerli, 2017: 1279).

Tablo 1: DSÖ'ye Göre Yaşlılığın Sınıflandırılması

GENÇ YAŞLI	65-74 yaş arası
ORTA YAŞLI	75-84 yaş arası
İLERİ YAŞLILIK (İHTİYARLIK)	85 yaş ve üzeri

65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusu dikkate alınarak toplumlar 4 gruba ayrılır:

GENÇ TOPLUMLAR	65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının %4'den az olduğu toplumlar
ERİŞKİN TOPLUMLAR	65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının %4-7 arasında olan toplumlar
YAŞLI TOPLUMLAR	65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının %7-10 arasında olduğu toplumlar
ÇOK YAŞLI TOPLUMLAR	Yaşlı nüfusun tüm nüfusa oranı %10'un üzerinde olan toplumlar. Gelişmiş Avrupa Ülkeleri genellikle bu gruptadır

Tablo 2: Toplumların Nüfusun Yaşına Göre Sınıflandırılması

Yaşlanma olgusunu daha iyi açıklayabilmemiz için yaşlanma çeşitlerinden söz etmemiz gerekmektedir. Yaşlanmanın 7 çeşidi ele alınıp açıklanacaktır. Bunlar: kronolojik, biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, toplumsal.

1.2. Kronolojik Yaşlanma

İnsan hayatının doğumundan içinde bulunduğu ana kadarki tüm dönemlerini kapsayan bir süreçtir (Hablemitoğlu & Özmete, 2010: 16). Yani kronolojik yaş, bireyin doğum tarihine göre olan yaşıdır (Akçay, 2011: 13).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) kronolojik yaşlılık sınırı olarak 65 yaşı kabul etmektedir. Her insanın yaşam tarzı, genetik yapısı, çevresi farklı olduğundan yaşlılığın kronolojik olarak ne zaman başladığını belirlemek çok zordur. Yaş sınırı koymanın amacı yaşlı politikaları için gerekli olmasıdır. Kronolojik yaş, bürokratik kural ve işlemlerin uygulanabilmesi noktasında gereklidir (Altan & Şişman, 2003: 5).

Kronolojik yaşlanmanın tam olarak anlaşılabilmesi için primer ve sekonder yaşlanma olarak tanımlamaları yapılmıştır.

Primer yaşlanma; kronolojik yaştan ilerlemesi ile beraber, beyin hücrelerindeki sürekli kayıplar, kırışma, buruşma, kuruma tarzında derideki bozulmalar ve çeşitli bedensel gerilemeler gibi sabit bir şekilde gelişen biyokimyasal değişimleri ifade etmektedir (Hablemitoğlu & Özmete, 2010: 18-19). Genetik olarak belirlenen bir yaşlanmadır ve mevcut bilgilerle değiştirilemeyecek olan bir yaşlanma sürecidir (Karan, 2007: 20).

Sekonder yaşlanma; primer yaşlanmanın hızlanmasıdır ki hızlanma, duygusal örselenmeler, hastalıklar, yorucu ve gerilimli hayat temposu, yetersiz/dengesiz beslenme gibi baskılar ile gelmektedir (Hablemitoğlu & Özmete, 2010: 18-19). Burada, kişinin sosyal ve fiziksel çevresi ile ilişkisinin yeterli/makul olmaması söz konusudur ve bu

yetersizlik neticesinde gelişen ve bir nevi erken yaşlanma sayılabilecek durumla karşı karşıya kalınmaktadır (Karan, 2007: 20).

1.3. Biyolojik Yaşlanma

İçinde yaşanan yaş basamağının zaman birimine biyolojik yaşlanma denmektedir (Hablemitoğlu & Özmete, 2010: 16). Buna göre biyolojik yaşlanma, zamana bağlı bir olgudur ve zamanla bireyin anatomi ve fizyolojisindeki değişiklikler ile belirmektedir. İnsanın duruşunda, boyunda, omuzlar arasındaki açıklıkta görülen değişiklikler biyolojik yaşlanma ile ilgilidir (Hablemitoğlu & Özmete, 2010: 19).

Literatüre baktığımızda birçok biyolojik yaşlanma teorisinin mevcut olduğunu görmekteyiz. Bunlar içinde bazıları şunlardır: DNA hasarı teorisi, otoimmün teorisi, serbest radikaller teorisi.

1.3.1. DNA Hasarı Teorisi

DNA ve RNA hücrelerimizde bulunan genetik bilgilerin şifrelendiği yapılardır. DNA toksinler, radyasyon ve ultraviyole ışınlar ile hasar görür. Hücre DNA hasarlarına DNA tamir mekanizmaları ile yanıt verir ve hatayı onarır. DNA hasarı replikasyon sırasında tamir edilmezse mutasyona ve sonuçta genlerde kararsızlığa neden olur. Genlerdeki kararsızlık ise, kanser ve yaşlanmaya neden olur (Öksüzokyar ve diğ., 2016).

1.3.2. Otoimmün Teorisi

Vücudun bağışıklık sistemindeki zayıflama nedeniyle vücut hastalık yapıcı etkenlere karşı kendini savunamaz duruma gelmektedir. Fakat otoimmün teorisine göre yaşlanma bu savunamama durumu değil, bağışıklık sisteminin vücudun kendi hücrelerini tanıyamama durumudur. Kendi hücrelerini tanımayan bağışıklık sistemi bu hücreleri antijen olarak algılar ve savaş açar. Devamında da hücreler yok olur. Bu döngü insanda

yaşlanma sürecini ortaya çıkaran ve hızlandıran bir etkide bulunur. (Aslan ve Hocaoglu, 2017: 53-62).

1.3.3. Serbest Radikaller Teorisi

Bu teoriye göre, yaşlanma ve yaşlanmayla ilişkili dejeneratif hastalıklar serbest radikallerin çeşitli hücre komponentleri üzerinde zararlı etkilerine bağlanmıştır. Serbest radikaller (oksijen radikalleri) normalde hücresel metabolizma sırasında üretilirler ve oldukça reaktif bileşiklerdir. Üretilen serbest radikaller lipidlerin otooksidasyonuna, protein ve nükleik asitlerde çapraz bağlanmaya, hücre membran özelliklerinde değişikliğe ve peptid fragmentasyonuna yol açmakta ve kümülatif oksidatif hasar sonuçta yaşlanma ve ölüme neden olmaktadır (Sağlam ve Özdamar, 2012: 56-61).

1.4. Fizyolojik Yaşlanma

Yaşın ilerlemesi ile birlikte üretkenlikte ve fizyolojik süreçlerde kaçılmaz bir şekilde sürekli gerilemenin ve düşüşün olması, bu minvaldedir. Burada bir “işlevsel azalma” söz konudur (Hablemitoğlu & Özmete, 2010: 19). Dolayısıyla fizyolojik yaşlanma, dokusal, organsal, hücresel vb. düzeyde gerçekleşen yapısal ve fonksiyonel değişikliklerin tümüne denk gelmektedir. Başka bir ifade ile fizyolojik yaşlanma, beden yapısındaki ve fonksiyonlarındaki bozulmaların sonucudur (Hablemitoğlu & Özmete, 2010: 16).

Perlmutter ve Hall fizyolojik yaşlanmayı 3’e ayırmaktadır: birincil yaşlanma, ikincil yaşlanma ve üçüncül yaşlanma.

1.4.1. Birincil Yaşlanma: Tüm yaşlı bireylerde görünen değişimlerdir. Bunlar; bedenin uyum sağlama yeteneğinin zayıflaması, hareketlerin kısıtlanmaya başlaması, görme ve işitmede sorunların ortaya çıkması gibi.

1.4.2. İkincil Yaşlanma: İkincil yaşlanmada ortaya çıkan değişiklikler çoğu yaşlı bireyde görülse de kaçınılmaz değildir. Birçok yaşlı kendisine fayda sağlamayacağını düşündüğü için egzersizi bırakmaktadır. Bedenini kullanmayan yaşlıların bedeni zayıflamakta ve bu da ikincil yaşlanmayı hızlandırmaktadır. İkincil yaşlanmanın bir diğer nedeni de bedenin kötüye kullanımıdır. Sigara, alkol, uyuşturucu maddeler, sağlıksız beslenme gibi nedenler vücutta işlev kaybını hızlandırmaktadır. Birincil yaşlanma kaçınılmaz bir durumdur. İkincil yaşlanma ise gerekli müdahalelerle yavaşlatılabilir veya durdurabilir.

1.4.3. Üçüncül Yaşlanma: Yaşamın artık sona ermek üzere olduğunu gösteren sağlık ve toplumsal alanda büyük ve hızlı bozulmayı içerir. Üçüncül yaşlanmada ölüm vakti yaklaşmıştır ve kişiler yaşamının kalan bölümünü uykuda geçirmektedirler.

1.5. Psikolojik Yaşlanma

Zihinsel ve davranışsal uyum yeteneklerinin azalması psikolojik yaşlanma olarak tanımlanmaktadır. Kişinin ailesi veya yakın çevresinden birini kaybetmesi, başka insanlara muhtaç duruma düşmesi, yalnız kalması, ekonomik olarak zor durumda kalması gibi nedenler psikolojik yaşlanmayı hızlandırabilmektedir (Özmete, E. 2018).

1.6. Toplumsal Yaşlanma

Toplumsal yaşlanma bireyin yaşlanmasına etki eden toplum içindeki dinamikler ve toplumsal süreçler olarak tanımlanabilir. Bu yaşlanma türünde toplumsal konum, beklentiler ve bakış açıları farklılık göstermektedir. Japonya ve Çin gibi toplumlar geleneksel çerçevede yaşlı insanları tarihsel tecrübe ve bilgelik kaynağı olarak görmekteyken; ABD ve İngiltere gibi ülkelerde durum tam tersi olabilmekte, yaşlılar üretken olmayan, bağımlı kişiler olarak telakki edilmektedir (Giddens, 2013: 224).

Yaşlılık bir süreçtir ve kişiler ailelerinden, akrabalarından, çevrelerinden etkileşime girerek öğrendikleriyle kendilerini geliştirirler. Canatan (2008: 16) bu süreci birey ve toplumun karşılıklı olarak birbirini etkilemesi şeklinde tanımlamaktadır.

Yaşlılığı belirleyen unsurlar, toplumdaki yaşlılığa ilişkin değerler, yargılar, gelenekler, tutumlar ve diğer öğrenilmiş davranışlar olmaktadır (Hablemitoğlu & Özmete, 2010: 20).

Aşağıda toplumsal yaşlanma kuramlarından öne çıkanlar seçilip açıklanmaya çalışılacaktır.

1.6.1. Aktivite Kuramı

Aktivite kuramı R. J. Havighurst B. Neugarten gibi sosyologlar tarafından geliştirilmiştir. Bireylerin toplumdaki aktiviteleri, toplumsal rolleri ile yaşamdan aldıkları doyum doğru orantılı ve tüm yaş gruplarındaki bireyler için geçerli olduğunu savunan bu kuram pasif bir hayat tarzını zararlı olarak görmektedir. Bireyler içinde bulundukları topluma ne kadar aktif bir şekilde katılım gösterirlerse, yaşlılık dönemlerinden o derece doyum alacaklardır (Yahyagil, 1996: 33; Aközer, Nurhat ve Say, 2011: 103-127). Bireyler tüm yaşamları boyunca yaptıkları faaliyetleri ve üstlendikleri rolleri yaşlılık döneminde kaybederler. Bu kuram; kaybedilen faaliyetler ve rollerin yerine yenilerini üstelenerek yaşlıların toplumsal katılımını sağlama ve bu sayede yaşamdan haz almalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu şekilde birey, yaşlılığa olumlu bir uyum sağlanmaktadır.

Bu kuram; biyolojik ve sağlık konuları dışında orta yaşlı bireyler ile yaşlılar arasında bir fark olmadığını savunmaktadır. Yaşlılık dönemi bir kayıp dönemi olsa da yaşlıların psikolojik ve sosyal ihtiyaçları orta yaşlılarınkilerle benzerlik arz etmektedir (Baran, 2004: 47).

Aktivite kuramı; yaşlıların toplumdan kendilerini soyutlamalarının yanlış olduğunu, yaşlılığın yetişkinlik döneminin devamı niteliğinde olduğunu savunur. Bu kuram; yaşlı bireylerin bu dönemde aktif olması hem yaşamdan haz alması hem de topluma fayda açısından önemli olduğunun altını çizmektedir. Yaşlı bireylerin, eylem ve etkinliklerini sürdürecek koşullara yöneldikçe yaşamdan kopması ve geri çekilmesi söz konusu olmamaktadır (Şentürk, 2018: 124-125).

Aktivite kuramı yaşlılığa uyum sağlamanın ve yaşamdan memnun olmanın ancak aktiflikle mümkün olabileceğine inandığı için yaşlılığın aktifliği üzerinde durmakta ve bu yönüyle kuram yaşlı bireyin yaşlılık sürecine uyumunu incelemekte ve daha uyumlu bir yaşlılık için aktifliğin gerekli olduğunu ifade ederek kişisel mutluluğun bu şekilde yakalanabileceğini vurgulamaktadır (Emiroğlu, 1984: 3; Ceylan, 2015: 46).

Aktivite teorisine göre iyi bir yaşlanma süreci geçirebilmek için, her insanın yaşamında aktifliğini ömür boyu koruması gerekir. Yaşamın en ileri dönemine kadar aktifliğini koruyabilen insanların daha mutlu ve huzurlu bir yaşlılık geçirebildiklerini iddia eden bu teorinin taraftarları olduğu kadar karşıtları da vardır (Tufan, 2001:40).

Bu kuramın eleştirilerinden birisi; aktif bir yaşam sürdürebilmek için tüm yaşlıların eşit şartlarda olmadığı (hayat tarzı, statü, sağlık sorunları, kişisel özellikler, ekonomik güç gibi) ve her yaşlı bireyin aktif bir yaşama aynı düzeyde önem vermediğidir. Bunlar yaşlı bireylerin sosyal aktivitelerini etkileyen unsurlardır. Düşük gelire sahip olan yaşlı bir bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacağı açıktır. Temel ihtiyaçların karşılanmaması durumunda da, yaşam memnuniyeti sağlanamayacak, toplumda aktif olma, saygınlık kazanma, başarılı olma gibi, ihtiyaçlar hiyerarşisinin üst basamaklarında yer alan ihtiyaçların karşılanması zorlaşacaktır (Tufan, 2002: 139).

Sonuç olarak bu kuram ideal bir yaşlılık hayatının nasıl olması gerektiği konusunda kesin bir sonuca ulaşamamıştır. Geleneksel yapıda olan toplumlarda yaşlıların yaşamda aktif olması hoş karşılanmaz. Bu da aktif yaşamı engellemektedir. Teorik olarak yaşlıların aktif yaşama katılımının gerekliliğine vurgu yapan bu teoriye pratikte çok fazla karşılaşılan bir durum değildir. Orta yaşlı aktif bireyler ile yaşlılar arasında fark olmadığını ve orta yaştakilerle yaşlıların aynı yaşam tarzını devam ettirebileceğini savunan bu kuram pratikte bu durumun nasıl olacağı konusunda kesin bir sonuca ulaşamamıştır.

1.6.2. Rôl Bırakma Kuramı

Bu kuram sosyolog Zena Smith Blau tarafından literatüre girmiştir. Dulluk (aile) ve emeklilik (iş) yaşlı bireylerin toplumsal katılımlarını sona erdirmektedir. Bunlar toplumun temel kurumsal yapıları olduğu için; iş ve aile statüsünü kaybetmek yaşlı bireyler için yıkıcı bir durumdur.

Sosyolog İrving Rosow, Birleşik Devletler’de insanların yaşlılığı etkili bir biçimde toplumsallaştırılmadıklarını savunmaktadır. Yaşlılıkta beklenen davranışları tanımlayan toplumsal normlar, zayıf, belirsiz ve sınırlıdır. Ayrıca, yaşlılar temelde “rolsüz rol” olan rollerine, toplumsal bakımdan değersizleşen statülerine uyum sağlama konusunda pek az güdüldürler (akt. Onur, 1991:191).

Rol kuramına göre insan kendisi doğmadan önce ona ait olan rolleri, içerisinde bulunacağı toplum tarafından önceden belirlenmiştir ve birey doğduğunda kendisi için hazırlanan o roller içerisine girer. Yani bu kurama göre toplum sahne, birey ise o sahnede önceden hazırlanmış oyunda rol üstlenen bir aktördür (Arıoğlu, vd. 2008: 235).

Herkesin toplumsal hayatta üstlendiği ve sürdürdüğü roller vardır. Bunlar bireylerin kendilerine güven duymalarını ve kimlik edinmelerini sağlar. Bu roller bireylerin toplumsal hayatta sosyal bir varlık olarak tanınmalarını sağlar. Bireylerin hayata

tutunmaları için önemli olan bu iki olgunun kaybedilmesi, yani işini ve eşini kaybetmesi, işi ve ailesi nedeniyle kurduğu ilişkilerinde kopması anlamına gelmektedir. Yaşlı bireylerin bu iki önemli rolünden kopması toplumsal hayata uyumunu zorlaştırmaktadır. Yani bireyin yaşlanmaya paralel olarak rol ve statülerinde kayıplar yaşaması, o bireyi yeni yaşam süreci içerisinde yeni sorunlarla baş başa bırakarak, birçok ilişkisini yeniden gözden geçirmesine sebep olmuştur ve bunun sonucunda birey yeni ilişkiler kurmak ya da var olan ilişkilerinde yeni düzenlemeler yapmakla karşı karşıya kalmıştır (Arioğul, vd. 2008: 236-237).

Yaşlı bireylerin işlerini kaybetmeleri ve dul kalması sonucu aile içindeki rollerini kaybetmeleri sonucunda toplumsal saygınlıkları kaybolmaya başlar. Yaşlı bireyler, önceden sahip oldukları bu gibi sosyal rollerini yitirdiklerinde kendilerine olan güvenlerini kaybedebilmektedirler (İçli, 2016: 45-46).

Bu kurama karşı eleştirilerden birisi bu rol kayıplarının karşılığında yaşlıların özgürlük kazandığını ve daha önce yapamadıkları işleri yapabilme imkânına sahip olduklarını savunmaktadırlar.

Bu kuram da ideal yaşlılık konusuna tam olarak bir açıklık getirememektedir. Yaşlılar aile ve iş gibi sosyal rollerini kaybetse de bu rollere tekrar girebilirler. Ayrıca bazı yaşlılar için bu durum özgürlük olarak görülse de bazıları için (sağlık sorunları olan veya ekonomik sorunları olan) özgürlük değildir.

1.6.3. İlişki Kesme Kuramı

Elaine Cumming ve William E. Henry'nin geliştirdiği bu kurama göre, yaşlılık fiziksel, psikolojik ve toplumsal yönden sosyal yaşamdan geri çekilme süreci olarak görülmektedir. Aktivite kuramının tersine bu kuram; bireylerin yaşlılıkta aktif olmasının gerekmediğini ve yaşlı bireyin mutluluğunun pasif bir hayat tarzında devam etmesinde

yattığını savunmaktadır. Bireylerin yaşlanma süreci içinde bedenen ve ruhen çöküntüye uğradıklarını, uzun bir yaşamdan sonra yorgun düşen yaşlının artık dinlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Tufan, 2002: 142).

Kurama göre; yaşlı öncelikle fiziksel düzeyde etkinliğini yavaşlatır ve enerjisini saklı tutmaya çalışır. Psikolojik düzeyde, önceliğini dünyanın geneliyle ilgili konulara değil, kendisiyle ilgili yaşam alanlarına odaklamaya verir. Toplumsal düzeyde ise, hem yaşlının hem de toplumun karşılıklı geri çekilmeleri söz konusudur. Böylece toplumun diğer üyeleri ile yaşlı arasındaki etkileşim giderek azalır. Diğer bir ifade ile birey toplumdan geri çekilirken, toplum da bireyden elini çeker. Bu durum aynı zamanda ilişki kesme süreci olarak da adlandırılmaktadır.

Bu kuram; yaşlı bireylerin toplumsal hayattan çekilmesi ile birlikte (-iş hayatı gibi-), gerekli eğitimi almış yetenekli gençlerin yaşlılar tarafından boşalan yerlere geçerek toplumsal düzenin devam ettiğini savunur.

Yaşlılığın, bireyin yaşamdan geri çekilmesi gereken doğal ve kaçınılmaz bir dönem olduğu ve yaşamdan geri çekilen bireyin böylelikle doğasına uygun davrandığından daha huzurlu ve mutlu bir yaşlılık dönemi geçirdiği ifade edilmektedir (Quadagno, 1999: 24-25; Kalaycıoğlu ve ark. 2003: 10; Ceylan, 2015: 42). Kalınkara (2016: 29) bu teoride yaşlılığın çalışma ve emeklilikte olduğu gibi, birey ve toplumun karşılıklı ayrılma yaşadığı bir dönem olduğunun altını çizerek fiziksel, psikolojik ve sosyal açılardan toplumsal yaşamdan aşamalı geri çekilme süreci şeklinde açıklar.

Bu kuram; yaşlıların toplumsal hayattan çekilmesinin hem toplum için hem de kendileri için faydalı olduğunu savunmaktadır. Zamanla toplumsal hayattan tamamen çekilen yaşlıların toplumun diğer kesimleri tarafından normal karşılanacak bir durum olduğunu düşünmektedirler.

İlişki kesme; yaşlının sahip olduğu, istenilen rollerini, statüsünü ve kurulan ilişkilerini giderek azaltması sürecidir. Diğer taraftan toplum da bu ilişkinin kesilme sürecini desteklemektedir. Çünkü yaşlıların sahip olduğu işlevlerin gençlere aktarımı söz konusu olmaktadır (Onur: 124; Kurt; 90).

Bu kuram modernleşme kuramı ile de ilgilidir. Toplum modern ve etkili hale geldikçe, yaşlının statü kaybı söz konusu olduğundan yaşama katılmamasının normal olduğu ifade edilir (Görgün-Baran, 2004: 48).

Bu kurama üç farklı açıdan eleştiri getirilmiştir. Bu eleştirilerden birincisi, kişinin yaşamdan kopmasının kaçınılmaz olmadığı görüşüdür. İkinci eleştiri ise, yaşlının yaşamdan kopmasının yani kendisini soyutlamasının kendisine herhangi bir mutluluk ya da huzur getirmediğinin yapılan bilimsel çalışmalarla kanıtlanmış olduğu görüşüdür. Üçüncüsü ise toplumsal eğilim, toplumsal yapı ve bulgular kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görüşünün ileri sürülmesidir (Kurt, 2008:91).

Bu kurama göre yaşlılar sosyal yaşamdan tamamen soyutlanmaları gerekmektedir. Pasif bir yaşam isteyen fakat ekonomik sorunları olan yaşlılar mecburi olarak iş hayatına girebilir. Veya tam tersi ekonomik ve sağlık sorunları olmayan bazı yaşlılar bu durumu özgürlük olarak görüp sürekli toplumsal aktivitelere katılmak isteyebilirler. Bunun gibi örnekler bu kuramın ideal yaşlılığın nasıl olması gerektiğine net bir açıklık getirilmesini engellemektedir.

1.6.4. Modernleşme Kuramı

Bu kurama göre; toplumlar modernleştikçe ve teknoloji ilerledikçe yaşlıların konumunda düşüş meydana gelmiştir. Zamanla teknoloji hızla ilerlemiş ve bunun sonucunda da yaşlılara verilen rol ve statüler de hızlı bir şekilde gerilemiştir. Teknolojik gelişmeler ile birlikte toplumların yapısı da değişmiş ve bu değişimlere ayak uyduramayan

yaşlılara verilen değer git gide azalmaya başlamıştır. Bireyleri teknoloji çağının dışında tutmak, onları sadece tüketici olarak görmek ve onların herhangi bir üretim faaliyetinde bulunmadıklarını düşünmek yaşlıların toplumsal hayattan dışlanmalarına sebep olmaktadır (Tufan 2002: 145).

Bir toplumda sanayi ve hizmetler sektörünün ön plana çıkması, iş gücünün tarım dışı sektörlerde aktif bir hal alması, tarımda makineleşme, ulaştırma ve haberleşme ağının etkisinin yaygınlaşması, mesleki yapı ve iç göçler gibi oluşumların aile yapısı üzerinde etkili olmaya başlamasıyla ailelerde de çekirdek aileye dönüşüm yaşanmaktadır (Erkal, Baloğlu ve Baloğlu, 1997: 76-77). Sanayi devrimi ve endüstrileşme ile birlikte geniş aile tipi bozulmuş, toplumların yapılarının geniş aileden çekirdek aileye doğru dönüşümü sonucunda da yaşlıların rol ve statüleri önemini yitirmeye başlamıştır.

Bu kurama göre sanayi devrimi ve endüstrileşme öncesi dönemde yaşlıların bilgi ve becerilerine büyük önem verilirdi. Fakat endüstrileşme sonrası dönemde yaşam süresinin uzaması, teknolojinin gelişimi ile birlikte yeni mesleklerin ortaya çıkması ve bu mesleklere yaşlı bireylerin uyum sağlamakta zorlanması, üretimdeki rekabetten dolayı çalışma hayatında gençlerin tercih edilip yaşlıları emekliye ayırma sonrası yaşlıların ekonomi ve statü kaybı, teknolojik gelişmeler nedeniyle bilgiye daha hızlı ve kapsamlı erişim gibi nedenlerle yaşlıların bilgi ve becerileri önemsiz hâle gelmiştir.

Bu kurama karşı eleştirilerde olmuştur. Bu eleştirilerin başında; yaşlıların rol ve statülerinin her toplumda aynı kabul edilmesidir. Fakat yaşlıların rol ve statüleri toplumdan topluma değişmektedir. Ayrıca aynı toplumun tarihsel süreci içinde bile yaşlıların konumu farklılık gösterebilmektedir.

Günümüzde teknoloji geleneksel kültürleri de etkilemekte ve kültür değişimine neden olmaktadır. Yaşlıların rol ve statüleri her toplumda farklı olsa da yaşlılar

teknolojinin dışında kaldıkça hangi toplumda yaşadıklarının önemi olmadan konumlarındaki düşüş kaçınılmaz olacaktır.

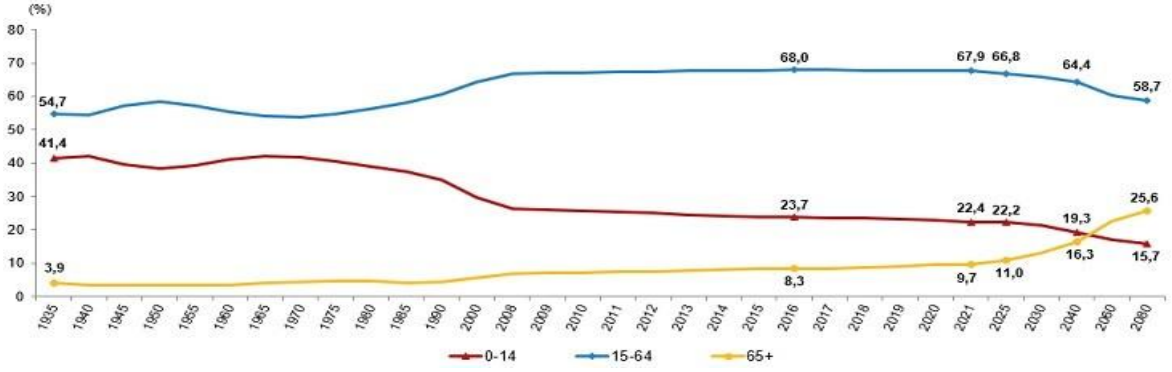
1.7. Ekonomik Yaşlanma

Yaşlı bireylerin ekonomik şartlarının değişmesi sonucu, yaşlıların yaşam tarzlarının değişmesi ekonomik yaşlanma olarak tanımlanmaktadır. Bu durumun temel kaynağını emeklilik oluşturur. Yani ekonomik yaşlanmayı emeklilik sonrası süreç olarak da tanımlayabiliriz. Emeklilik ile birlikte; gelirin düşmesi, istihdam sorunu ve sağlık sorunları nedeniyle tekrar çalışma hayatına girememe, hayat pahalılığı, sağlık harcamalarının artması, azalan gelir sonucu yakınlarına yük olma korkusu, yoksullaşma gibi ekonomik yaşlanma kaynaklı sorunlar artmakta ve bunların sonucunda da yaşlı bireylerin kendilerine olan saygıları, güvenleri ve yaşam doyumları azalmaktadır. (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 20).

1.8. İstatistiklerle Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlılar, 2021

Yaşlı nüfus 2021 yılında yapılan araştırmalara göre 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur. Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2025 yılında %11,0, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmüştür. (<http://www.tuik.gov.tr>).

Yaş grubuna göre nüfus oranı, 1935-2080

ŞEKİL 1

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935-2000

TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2008-2021

TÜİK, 2018 Nüfus Projeksiyonları, 2025-2080

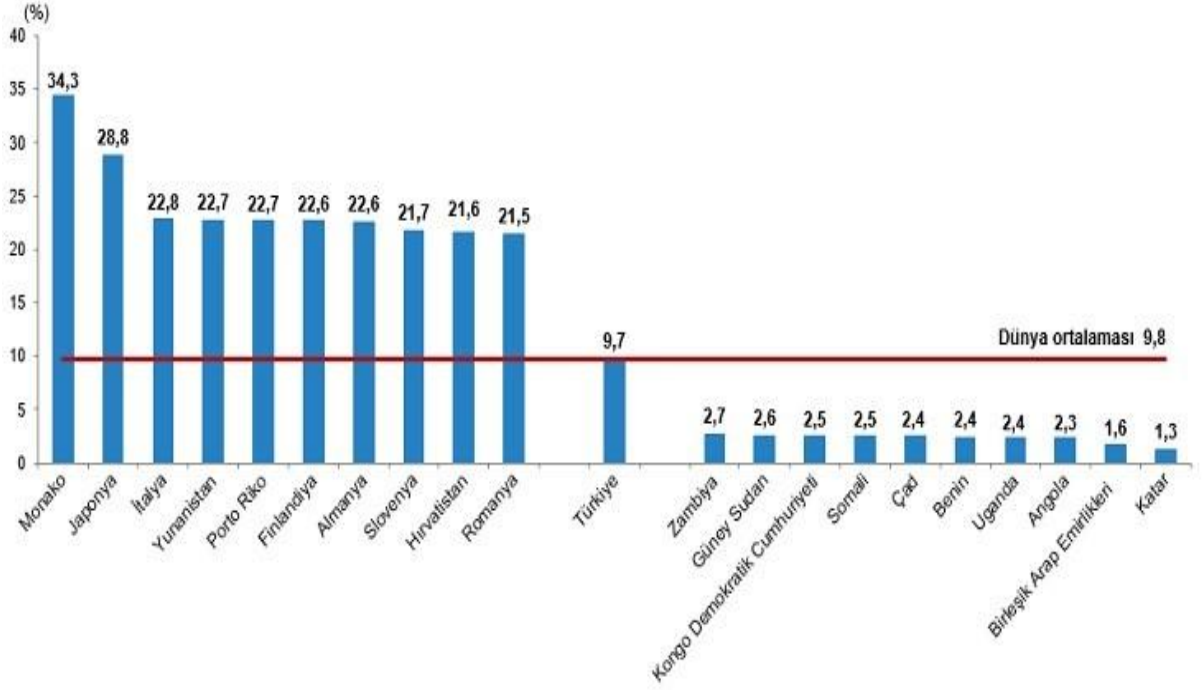
Türkiye, yaşlı nüfus oranına göre sıralamada 167 ülke arasında 68. sırada yer almıştır. Yapılan araştırmalara göre 2021 yılında dünya nüfusu 7 milyar 831 milyon 718 bin 605 kişi, yaşlı nüfusun ise 764 milyon 321 bin 142 kişi olduğu görülmüştür. Yani dünyadaki toplam nüfus içinde yaşlı bireylerin oranı %9.8'dir.

Yaşlı nüfus oranları karşılaştırıldığında en yüksek yaşlı nüfusuna sahip ilk üç ülke şu şekilde sıralanmıştır:

Birinci sırada %34,3 ile Monako, ikinci sırada %28,8 ile Japonya ve üçüncü sırada %22,8 İtalya'dır.

Türkiye ise; 167 ülke arasında 68. sırada yer almıştır.

Yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 ülke, 2021

ŞEKİL 2

Kaynak: Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Bürosu, Uluslararası Veri Tabanı

Türkiye rakamının kaynağı TÜİK'tir.

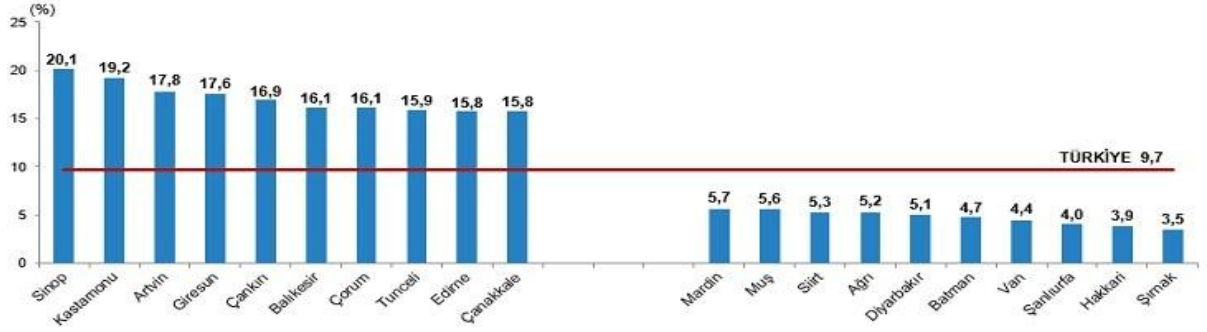
2021 yılında yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il Sinop olmuştur.

Türkiye’de yaşlı nüfusunun en yüksek olduğu 3 il ve en düşük olduğu 3 il şöyle sıralanmıştır:

En yüksek üç il sırasıyla: Sinop (%20.1), Kastamonu (%19.2) ve Artvin (17.8) olduğu görülmüştür.

En düşük üç il ise: Şırnak (%3.5), Hakkâri (%3.9) ve Şanlıurfa (%4.0) olarak sıralanmıştır.

Yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 10 il, 2021

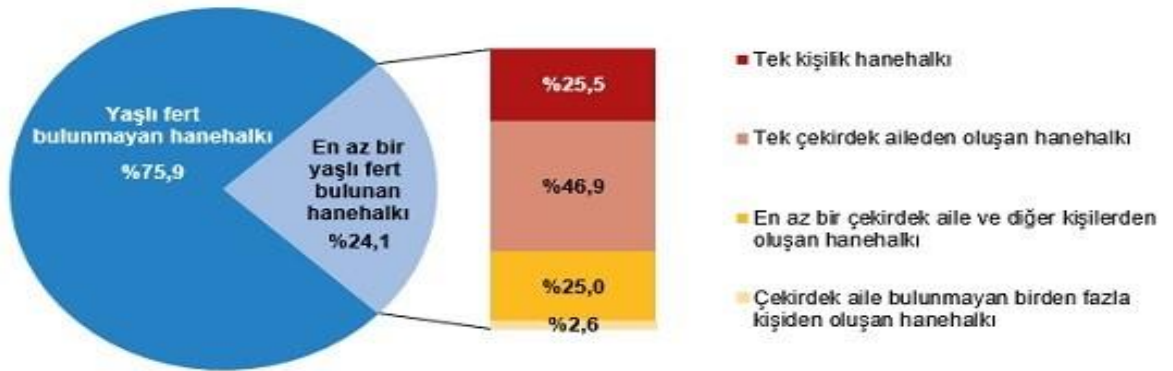

ŞEKİL 3

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2021

Türkiye'de 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 haneden 6 milyon 112 bin 760'ında (%24.1) 65 yaş ve üzeri en az bir yaşlı bireyin yaşadığı görüldü. Bu 6 milyon 112 bin 760 hanenin 1 milyon 561 bin 398'ini tek başına yaşayan yaşlı fertler oluşturdu.

Hane halkı tiplerine göre yaşlı nüfus oranı, 2021

ŞEKİL 4

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2021

Yaşlı nüfus eğitim durumuna göre incelendiğinde, 2016 yılında yaşlı nüfusun %43,7'si ilkokul mezunu, %5,6'sı ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu, %5,9'u lise veya dengi okul mezunu, %5,8'i yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

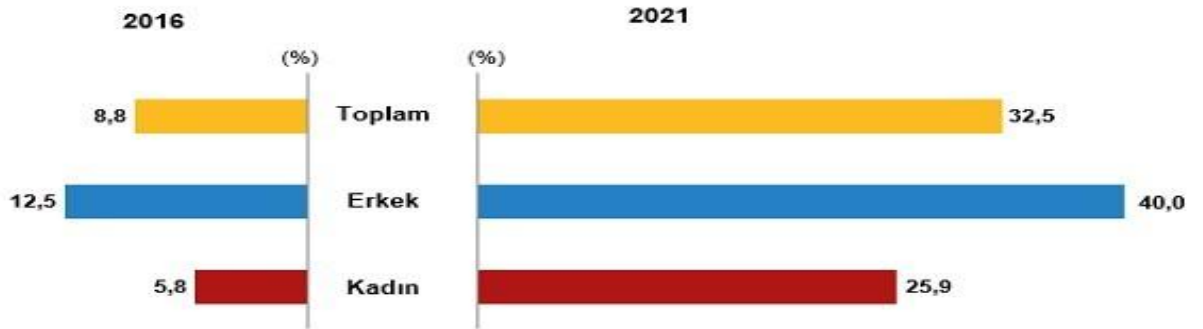
Eğitim durumuna göre yaşlı nüfus oranı, 2016, 2020

ŞEKİL 5

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı 2016, 2020

Yaşlı bireylerin internet kullanım oranı, 2016, 2021

ŞEKİL 6

Kaynak: TÜİK, Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2016, 2021

2021 yılında yapılan araştırmaya göre internet kullanan yaşlı bireylerin oranı 4 kat artmıştır. Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre, İnternet

kullanan 65-74 yaş grubundaki bireylerin oranı 2016 yılında %8,8 iken bu oran 2021 yılında %32,5'e yükselmiştir.

II. BÖLÜM: YAŞLI AYRIMCILIĞI

İkinci bölümde; yaşlı ayrımcılığı, yaşlılar ve dijital eşitsizlik, dijital kültür, yaşlılar ve teknoloji, son olarak da geronteknoloji konuları üzerinde durulmuştur. Yaşlılar ve teknoloji başlığı altında; teknoloji kabulü konusunda ortaya atılan teoriler açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Yaşlı Ayrımcılığı

Ayrımcılık; sahip olunan kimi özelliklerden dolayı bireylere karşı olumsuz bir tavır alınması ve diğer insanlardan farklı görülmeleri olarak tanımlanabilir.

Yılmaz'a (2015) göre "Ayrımcılık; cinsiyet, ırk, din, yaş, medeni durum, aile statüsü, engellilik, cinsel yönelim, siyasi görüş, sosyoekonomik arka plan, sendika üyeliği gibi ölçütler temelinde birey ya da gruba uygulanan farklı muamelelerdir" (Yılmaz, 2015: 556).

"Genel olarak ayrımcılık kavramı, bir kimseye sahip olduğu bireysel bir özelliği sebebiyle diğer kimselerden farklı davranılması, bu farklı davranış nedeniyle mağdur edilmesi anlamına gelmektedir. Ayrımcılıkta, pozitif ayrımcılık bir kenara bırakılırsa, her zaman için olumsuz anlamda farklı bir davranış söz konusudur" (Tiritoğlu, 2015: 17).

Bireye karşı yapılan ayrımcılık o bireye karşı olumlu bir durum yaratıyorsa pozitif ayrımcılık, olumsuz bir durum yaratıyor ise negatif ayrımcılık söz konusudur. Fakat genelde ayrımcılık negatif ayrımcılık olarak karşımız çıkmaktadır.

Yaşçılık (yaşa dayalı ayrımcılık), belirli bir yaştaki kişinin bireysel özellikleri dikkate alınmadan yalnızca dâhil olduğu yaş grubu sebebiyle haksız bir tutumla karşılaşması olarak tanımlanabilir. Bu haksız tutumlar her yaş grubunda karşımıza

çıkabilir. Çocuklara yönelik ayrımcılıkta çocukların sırf yaşlarından dolayı fikirleri önemsenmez ve onların yerine karar verilir. Gençlere yönelik ise ayrımcı tutumlar genelde gençlerin; sorumsuz oldukları, duyarsız oldukları, yaşça büyüklere karşı saygısız oldukları, deneyimsiz olmaları gibi söylemlerle karşımıza çıkmaktadır. Yaşlı ayrımcılığı ise; en yaygın ayrımcılık türlerinden biridir. Dünyada yaşlı nüfus hızla arttığından dolayı yaşlılık günümüzde çok önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlı ayrımcılığı kavramı ilk olarak 1969 yılında Gerontolog Robert Butler tarafından ifade edilmiştir. Toplumda, yaşlı ayrımcılığı nedeniyle yaşlılara karşı olumsuz kalıplar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, yaşlılar duyarsız, sorumsuz, yaramaz çocuklardan hiç farkı olmayan, laftan sözden anlamayan, toplum zararlıları, moruk, mal, oksijen israfı, zararlı canlı, vurdumduymaz, utanmaz vb. olarak tanımlanmaktadır Akgül, M. (2020).

Yaşlılar konusunda toplumda oluşan bu düşüncelerden dolayı zamanla yaşlılar böyle olduklarına inanmaya başlamakta ve bu kalıpları kendisinden beklenen davranışlar olarak algılamaya başlamaktadırlar.

Yaşçılık medyada da karşımıza çıkmaktadır. Televizyonda genelde gençlik ve fiziksel güzellik ön plana çıkartılmaktadır. Yaşlılık olmak istenmeyen bir durum olarak aktarılmaktadır. Bu da yaşlı ayrımcılığını toplum içinde tetiklemektedir.

Ayrımcılık birçok etkene ve toplumsal yapıya bağlı olarak artan bir olgu veya azalan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Modernleşen toplumlarda yaşlılar tüketici olarak görüldüğünden toplum için bir yükür. Bazı Doğu kültürlerinde ise yaşlılar önemli bir konumdadır. Ülkemizde ise yaşlılara yönelik olumlu (saygı, tecrübe ve bilgelik) ve olumsuz atıflar (muhafazakâr, ulusal ekonomiye yük, öğrenme kabiliyeti olmayan) arasındaki dengenin son yıllarda olumludan olumsuza doğru kaydığı üzerinde durulmaktadır (Tufan, 2014:10).

Avcı toplayıcı toplumlarda fiziksel güç önemli olduğu için yaşlanan bireyler gözden düşmekteydi. Geleneksel toplumlarda ise kırsal hayat tarzı yaygındır. Kırsal alanlarda toprak sahibi olmak güç anlamına gelmektedir. Kırsal hayat tarzından dolayı geniş aile yapısı yaygındır. Ve geniş ailede genelde toprak sahibi yaşlılar olduğu için, yaşlı bireyler çok önemli bir konumdaydılar. Modern toplumlarda tekrar önemini yitiren yaşlılar ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kaldılar. Yaşlılar toplumda bağımlı nüfus olarak nitelendirilmişlerdir. Sosyal kaynakların yetersizliği ya da mevcut kaynakların yaş grupları arasındaki dağıtımının iyi planlanmaması sorunlara yol açmıştır. Bu durum özellikle yaşlı ayrımcılığı (ageism) doğurmuş ve yaşlı bireylere karşı önyargı oluşmasının da temellerini atmıştır (Canatan, 2008c: 111).

Kneale, yaşlıların 7 alanda sosyal dışlanmaya maruz kaldığını belirtmektedir. Bunlar: finansal ürünler, yaygın tüketim ürünleri, yerel imkânlar, sosyal ilişkiler, kültürel aktiviteler, makul yerleşim ve toplu taşıma, kentsel etkinlikler ve bilgiye erişimdir (2012).

Dünya da artan yaşlı nüfus ile birlikte yaşlı ayrımcılığı daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Yaşlılık türlerinden olan yaşlı ayrımcılığı konusunda ülkemizde çok fazla çalışma yapılmamıştır. Günümüzde yaşlı ayrımcılığı önemli bir sorun haline gelmiştir ve ileride daha da önemli bir sorun olarak karışımıza çıkacaktır. Bu yüzden yaşlı ayrımcılığına gereken önemi vermemiz gerekmektedir.

2.2. Yaşlılar ve Dijital Eşitsizlik

Ayrımcılık, dışlanma ve eşitsizlik insanların varoluşundan itibaren günümüze kadar devam eden olgular olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu kavramlar geçmişte de vardı, günümüzde de varlıklarını sürdürüyorlar ve gelecekte de karşımıza çıkacaklardır. İçinde bulunduğumuz çağ dijital çağ olarak adlandırılmaktadır. Bu çağda ki en önemli sorunlardan bir tanesi dijital eşitsizliklerdir. Dijital eşitsizlikten bahsetmeden önce eşitliğin

ne olduğunu anlamaya çalışmamız gerekmektedir. 4 çeşit eşitlik türü vardır: Temel eşitlik, biçimsel eşitlik, maddî eşitlik ve fırsat eşitliği (Yayla, 2015: 43-53).

Temel eşitlik; her insan doğumundan itibaren aynı haklara sahiptir. Bu haklar yok sayılamaz. Başkaları tarafından kişilerin ellerinden alınamazlar (yaşam hakkı, din hakkı, özgürlük hakkı, yerleşme hakkı...).

Biçimsel eşitlik; insanların aralarındaki farklılıklarının (kadın-erkek eşitliği) dikkate alınmadan aynı şekilde muamele görmeleri ifade etmektedir.

Maddi eşitlik; insanların maddi olanaklar bakımından eşit olmalarını ifade eder.

Fırsat eşitliği; insanların aynı imkânlara sahip olması gerektiğini savunan görüştür. Fırsat eşitliğine uyulmadığı takdirde pozitif veya negatif ayrımcılık ortaya çıkar.

Eşitlik türleri ve ya tanımı nasıl olursa olsun, yukarıda ele alınan alanlardaki dengesizlik eşitsizliğe neden olmaktadır.

Günümüzde insanların hayatındaki en önemli olgulardan bir tanesi teknolojidir. Teknolojiye eşitsizlik kavramından bakıldığı zaman karşımıza dijital eşitsizlik çıkmaktadır. Bu çağ da teknolojiye düşünce ve davranış olarak ayak uydurmak çok önemlidir. Dijital çağa ayak uydurmuş bireyler birçok alanda ayak uyduramayan bireylere göre daha avantajlı bir konum elde etmektedirler. Kişilerin ne kadar dijitalleştiğine bağlı olarak ayrımcılık, dışlanma ve eşitsizlik artmaktadır. Bu konuda dezavantajlı konumda olan önemli guruplardan bir tanesi de yaşlılardır. Teknolojiden uzak durmak neredeyse imkânsızdır. Teknoloji hayatlarımızı şekillendirmeye devam ederken kültürel değerlerimizi de derinden etkilemiştir.

2.3. Dijital Kültür

Kültür; Latince bir kelime olan “cultura” dan gelmektedir. Cultura kelimesi “colere” kelimesinden türetilmiştir. Colore; işlemek, süslemek, inşa etmek gibi anlamlara

gelmektedir. Demir ve Acar'ın *Sosyal Bilimler Sözlüğü*'nde kültür: “Yeryüzünde beşeri hayatın başlangıcından bu güne kadar insanoğlu tarafından üretilmiş olan her şey. Bir birey veya topluluğun yaşam tarzını biçimlendiren örf, adet, gelenek ve görenek ile alışkanlıklar, davranışlar ve inançlar toplamı” olarak tanımlanmaktadır (2005:258).

Kültür asırlar boyunca insanlardan insanlara geçen mirastır. Bilgi, birikim ve alışkanlıklar nesilden nesile aktarılır. Kültür sabit olmadığı için zaman içinde sürekli değişime uğrayarak aktarılmaya devam eder. Günümüzde kültürle en çok etki eden kavram dijitalleşmedir.

Eski çağlarda bilgiye erişebilmek için çaba sarf etmek gerekiyordu. Herhangi bir konuda bilgi alabilmek için kütüphaneye gitmek, o konu hakkındaki kitabı bulmak, okumak, gerekirse not yazmak gerekiyordu. Veya bir kişiye telefon açabilmek için telefon rehberi tutmak, herkesin numarasını yazmak, önemli grupların (anne, baba, kardeş, eş, dost) telefon numaralarını ezberlemek gerekiyordu. Günümüzde ise zaman ve mekân sınırları ortadan kalkmıştır. Cep telefonu, bilgisayar, internet gibi dijital teknolojilerle hem bilgiye erişim için kütüphaneye gitmeye gerek kalmamakta hem de istenilen kişiye anında ulaşabilmektedir. Günümüzde bireyler bir konu hakkında bilgi almak için teknolojik cihazlarla anında o bilgiye ulaşabilmektedir. Cep telefonları taşınabilir ve numaraları kayıt etme gibi özelliklerinden dolayı hiç kimse telefon numarası ezberleme gereği duymamaktadır. Bu örneklerde de görüldüğü gibi geleneksel kültür yerini dijital kültüre bırakmaktadır.

Bu yeniçağ da teknolojiye ayak uydurabilen sektörler varlıklarını sürdürebilmiş, uyduramayanlar ise yok olmuştur. Cep telefonu, bilgisayar ve internet en önemli dijital teknoloji ürünleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Cep telefonu, bilgisayar ve tablet gibi cihazlara sahip olan tüm insanlar bu cihazları kullanarak internet aracılığı ile birbirleriyle

etkileşim içine girmektedirler. Özellikle cep telefonlarında internetin kullanılması, taşınabilir bir teknoloji olmasından dolayı internete her an her yerde erişim imkânı sağlamıştır. Alışveriş yapma, arkadaş edinme, yolculuk bileti alma, resmi işlemler gibi gerçek hayat da yapılan her şeyi teknolojik cihazlarla dijital ortamda da yapabilir duruma geldik. Günümüzde internet de var olmak (çevrimiçi olmak) gerçek hayat da insanın var olması ile neredeyse aynı anlamlara gelmektedir. Bazı nedenlerden dolayı yaşlılar dijital kültüre girmek istememektedirler. Bunlar; günümüzdeki yaşlıların çoğu geleneksel aile yapısında büyüdüğü için; fiziksel güç ile çalışmaya, sadakate önem verirler. Yeni ürünler daha az çalışmaya (el işi ile yapılan bir mesleğin teknolojik cihaz ile yapılması gibi) neden oluyorsa bu ürünlerin kabulünde temkinli yaklaşımları, teknolojik ürünlerin fizyolojik sorunlar nedeniyle kullanılamaması, fiziksel riskler, ekonomik riskler, fonksiyonel riskler, kendilerine yarar sağlayıp sağlamadığı gibi nedenlerdir. Bu derecede hayatlarımıza giren dijital kültür, bu kültüre girmek istemeyenler veya giremeyenler ile bu kültürü kabul edenler arasında ayrımcılık, dışlanma, eşitsizlik yaratmaktadır.

Eskiden birbirini tanıyan veya tanımayan çocuklar sokakta toplanır oyun oynarlardı. Daha sonra gameboy, atari ve bilgisayar gibi teknolojik cihazlar ortaya çıktı ve bu cihazlara sahip olan çocuklar ile olmayanlar arasında eşitsizlikler başladı.

Günümüzdeki dijital kültürde de buna benzer örneklerle karşılaşmaktayız. Kişilerin kullandıkları sosyal medyadaki takipçi sayısı çok olanlar- az olanlar, teknolojik cihazlara sahip olanlar-olmayanlar, internette çevrimiçi olanlar-olmayanlar gibi eşitsizlik örneklerini çoğaltabiliriz.

Günümüzde en çok ayrımcılığa maruz kalan gruplardan birisi yaşlılardır. Yaşlılardaki fiziksel ve bilişsel gerilemeler yeni teknolojik cihazları kullanmalarını zorlaştırmakta, ekonomik zorluklar, dijital kültürü kabullenememe, internetin hayatlarına

geç girmesinden dolayı teknolojiye ayak uyduramama gibi nedenlerle dijital kültürün dışında kalmaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı yaşlılara karşı ayrımcılık kaçınılmaz bir durum olarak karışımıza çıkmaktadır.

2.4. Yaşlılar ve Teknoloji

Dünyada; teknolojinin hızla gelişmesi, yaşam süresinin uzaması, sağlık sektöründeki gelişim gibi nedenlerle yaşlı nüfusu hızla artış göstermektedir. Çeşitli nedenlerden dolayı yaşlıların teknolojiye erişim ve teknolojiden yararlanma imkânı diğer bireylere (çocuklar, gençler, yetişkinler) oranla yetersiz kalmıştır. Bunlardan bazıları; yaşlıların teknoloji ile yeni tanışmış olmaları, geleneksel toplum yapılarının teknolojiye sıcak bakmamaları, fiziksel ve bilişsel sorunlar nedeniyle teknolojik cihazların kullanımının zorlaşması, emeklilik gibi nedenlerle ekonomik sorunların artması gibi nedenler sayılabilir. Yaşlıların modern teknolojiye erişimleri ve bu teknolojiden yararlanabilmeleri günümüzde tüm toplumlar için önemli bir konu haline gelmiştir. Teknoloji yaşlı bireyler açısından bakım, sağlık, güvenlik, korunma, hareket yeteneği, bağımsız yaşama ve sosyal yaşama katılım vb. alanlarda hayat kurtarıcı olabilir (Gümüş, 2016). Görüldüğü gibi teknoloji yaşlılar için birçok yaşam alanında kullanılabilir. Fakat günümüzde yaşlıların teknolojiyi benimseyip benimsememeleri de önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Teknoloji çok hızlı bir değişim göstermektedir. Bu hıza ayak uydurabilmek günümüzde gençler için bile zor olabilmektedir. Yaşlı bireylerin ilerleyen yaşın getirdiği fiziksel ve bilişsel sorunlar, çevre, ekonomi, kültür gibi etmenler teknolojiye ayak uydurmalarını ve kabullenmelerini zorlaştırmaktadır. Kerschner and Chelsvig (1981) teknolojik yeniliklerin kabulünde yaşın etkili olduğunu, yaş arttıkça teknolojiye yönelik

olumsuz görüşlerin arttığını ve teknoloji kullanımının azaldığını saptamışlardır (Aktaran Gilly and Zeithaml 1985:353-357).

Hazer ve Kılınç (2005) yaptıkları çalışmada yaşlıların teknolojik bir aracı hiç kullanmama nedenini çoğunlukla nasıl kullanacağını bilmeme ve kullanımının karmaşık ve zor olması şeklinde sıralandığını; satın aldıkları teknolojik bir aracı önce kullanıp daha sonra kullanmama nedenini ise kullanım ve bakım/temizlik zorluğu şeklinde yanıtladıklarını saptamışlardır. Diğer taraftan yaşlı bireyler yeni teknolojiye yönelik belirli bir endişe duymakta buna karşın televizyon ve uzaktan kumanda gibi gerçek ihtiyaçlarına yanıt veren eşyaları nasıl kullanacaklarını bilmektedirler (Özkan, Y. & Purutçuoğlu, E. 2010:40-41).

Yaşlıların teknolojik yenilikleri benimsemesini etkileyen unsurlardan bazıları şunlardır:

- Teknolojik ürünlerin kullanımı: teknolojik ürünlerin fizyolojik sorunlar nedeniyle kullanılamaması. Görme sorunları, işitme sorunları, hareketlerde zorluk, anlama ve kavramada güçlük gibi...
- Teknolojik ürünlere değer verilmemesi: yaşlılar teknolojik ürünlerin kendilerine yarar sağlayıp sağlamadığına bakarak yenilikleri kabul edip etmeme konusunda karar verirler.
- Kültürel değerlerin etkisi: günümüzdeki yaşlıların çoğu geleneksel aile yapısında büyüdüğü için; fiziksel güç ile çalışmaya, sadakate önem verirler. Yeni ürünler daha az çalışmaya (el işi ile yapılan bir mesleğin teknolojik cihaz ile yapılması gibi) neden oluyorsa bu ürünlerin kabulünde temkinli yaklaşır.
- Riskler: fiziksel, ekonomik ve işlevsel riskler yaşlıların teknolojiyi kabulü önündeki engellerdir. Fiziksel risk; yaşlı bireyin yaşamına zarar verebilecek ürünlerin (haplar

gibi) kullanımında çekince yaratır. Ekonomik risk; teknolojik bir cihazın çok pahalı olması yaşlı bireyde kaygıya neden olur. İşlevsel risk; teknolojik ürünlerin belirtilen şekilde çalışmayacağından kaygı duyulmasıdır (Purutçuoğlu ve Özkan, 2010: 40-41).

Tüm bu etmenler ve teknolojinin değişim hızı yaşlı bireyleri teknolojik ürün ve hizmetlerden faydalanma konusunda uzaklaştırmaktadır.

İnsanların teknolojiyi kabulü konusunda çeşitli teorileri ortaya atılmıştır. Aşağıda bu teoriler hakkında kısa kısa bilgiler verilmiştir.

2.4.1. Mantıklı Eylem Teorisi

Mantıklı Eylem Teorisi (Fishbein ve Ajzen, 1975); birçok alanda ve birçok farklı konuda insanların nasıl davranacağını açıklamak ve bu konuda tahminler yürütmek amacıyla kullanılan bir teoridir. Bu teoriye göre; hangi konuda araştırma yapılıyorsa, bireyin araştırma yapılan alandaki davranışı kendi iradesiyle yaptığını varsayar. Fishbein ve Ajzen'e göre davranışın bir tane öncü belirleyicisi vardır; o da, bireyin davranışı gerçekleştirmeye yönelik niyetidir. Davranışsal niyet, bireyin davranışı gerçekleştirmeye yönelik tutumunun ve davranışı gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmemeye yönelik subjektif normların bir fonksiyonudur (Smith-McLallen ve Fishbein, 2008, s.389).

Tutum; kavramı, nesneyi veya davranışı sevmeye veya sevmeme, iyi veya kötü gibi boyutlarda değerlendirip, davranışı gerçekleştirme veya gerçekleştirmeme konusunda karar vermesini etkileyen durumlardır.

Sübjektif norm ise; bir davranışı gerçekleştirip gerçekleştirmeme konusunda kişi üzerindeki sosyal baskılardır. Burada kişi davranışı gerçekleştirmek istemese bile sosyal baskı nedeniyle, yani bireyin davranışı gerçekleştirip gerçekleştirmeme konusunda yapacağı seçim baskı gruplarının kendisinin ne yapması gerektiğine inandıklarını düşünüyor olmasına bağlıdır (Ma ve ark.2005, s:388).

2.4.2. Planlanmış Davranış Teorisi

Bu teoriye kısaca; mantıklı eylem teorisinin geliştirilmiş hali diyebiliriz. İnsanların birçok sosyal davranışının bireyin iradi kontrolü altında olduğunu varsayan Mantıklı Eylem Teorisi'ne algılanmış davranışsal kontrol değişkeninin eklenmesiyle türetilen Planlanmış Davranış Teorisi insanların söz konusu davranış üzerinde tam iradi kontrolünün söz konusu olmadığı durumlarda kullanılmak üzere geliştirilmiştir (Ajzen 2002:2-3). Bazı davranışların gerçekleştirilmesinde gereksinimler gayet iyi karşılanabilmesine rağmen birçok davranışın gerçekleştirilmesi, en azından belli seviyede gerekli fırsat ve kaynaklar (örneğin zaman, para, beceri vb.) gibi motivasyonel faktörlerin sağlanabilirliğine bağlıdır (Ajzen 1991). Eğer birey gerekli fırsat ve kaynaklara sahipse, davranışı gerçekleştirmeye yönelik niyeti daha güçlü olacaktır ve davranışı gerçekleştirecektir. Bu noktada niyetin üçüncü öncülü olan algılanmış davranışsal kontrol devreye girmektedir (Akt. Özer, Yılmaz, 2010:38; (Sparks, Spencer, 1992:388-389). Bu eklenen davranışsal kontrol etkeni ile planlanmış davranış teorisi ortaya çıkmıştır.

2.4.3. Yenilik Yayılım Teorisi

Rogers (1983) tarafından ortaya atılmıştır. Yenilik “birey tarafından yeni olarak algılanan düşünce, yöntem veya nesne”, yayılım ise “sosyal sistemdeki üyeler arasında yeniliğin belirli kanallar aracılığıyla iletilme süreci” olarak tanımlanmıştır (Rogers, 2003).

Bu teori 4 çekirdek yapı üzerine kurulmuştur. Bunlar: yenilik, iletişim kanalı, zaman ve sosyal sistem.

Kişinin yeniliği benimsemesi için 5 faktör rol oynar. Bunlar: Görelî yarar, uyumluluk, karmaşıklık, denenebilirlik, gözlenebilirliktir.

Kişi ya da toplum bir yeniliğin daha önceki durumdan daha fazla yarar elde edeceğini düşünüyorsa yeniliklere olumlu yaklaşmaktadır.

Uyumluluk ise; yeniliğin var olan değerler, deneyimler ve gereksinimlerle uyumlu olmasını ifade eder. Tersı durumda yeniliğin yayılması olumsuz yönde etkilenecektir.

Karmaşıklık, yeniliği anlamamanın ve kullanmanın zor olduğu ile ilgili algı derecesidir (Rogers, 1983). Teknolojik bir yeniliğin benimsenmesi yeniliği anlamamanın ve kullanmanın zor olmamasına bağlıdır.

Yenilik denenebiliyorsa ve gözlenebiliyorsa (yeniliğin sonuçlarının başkaları tarafından da görülebilir olması), yeniliklerin benimsenmesi daha kolay olacaktır.

2.4.4. Değerlendirme

İçinde bulunduğumuz dönemde yaşı ayrımcılığının en önemli nedenlerinden bir tanesi yaşlıların dijital kültüre ayak uydurmamalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü bu çağda teknolojinin dışında kalmak neredeyse imkânsızdır. Evden çıkıp marketten alışveriş sonrası ödemeyi banka kartıyla yaparken bile teknolojik cihazlar kullanılmaktadır.

Yaşlıları dijital kültürün dışına iten ve teknolojik yenilikleri benimsemelerine engel olan birçok neden vardır. Bunlar; fizyolojik sorunlar (görme sorunları, işitme sorunları gibi) nedeniyle teknolojik ürünleri kullanamama, teknolojinin kendilerine yarar sağlamadığını düşünüp bu ürünlere değeri vermeme, geleneksel kültür yapısından dolayı teknolojiye temkinli yaklaşma, ekonomik sorunlar, psikolojik sorunlar gibi.

Bireylerin teknolojiyi kabulü konusunda çeşitli teorilerde ortaya atılmıştır. Bu teorilere yaşlılar açısından da bakabiliriz.

Mantıklı eylem teorisinde bireyin niyeti ve tam iradi kontrolü ön plana çıkmaktadır. Yaşlılar açısından baktığımız zaman; teknolojiyi sevip sevmeme, iyi veya kötü gibi boyutlarda değeriendirme ve sübjektif normların etkisiyle bu konudaki davranışsal niyeti belli olur. Yaşlıların teknolojiyi benimseyip benimsemeyeceğini bu niyet belirleyecektir. Tam iradi kontrol olmadığı durumlarda Mantıklı eylem teorisine bir değişkenin (algılanmış

davranışsal kontrol) eklenmesiyle planlanmış davranış teorisi oluşturulmuştur. Bu teoriye göre (yaşlılar açısından) zaman ve para gibi değişkenler yaşlıların teknolojiyi kabulü konusunda olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecektir.

Yenilik yayılım teorisine yaşlılar açısından baktığımızda ise; beş faktör karşımıza çıkmaktadır.

Görelî yarar; yaşlılar teknolojik yeniliklerin daha önceki durumlarına göre daha fazla yarar sağladığını düşünüyorlarsa bu duruma olumlu yaklaşacaklardır.

Uyumluluk; teknolojik bir yeniliğin var olan değerlere, deneyimlere, gereksinimlere uyumlu olup olmamasına göre tutum sergileyecektir.

Karmaşıklık; yaşlıların teknolojik yenilikleri kabul edip etmemesi bu yenilikleri anlamının ve kullanmanın zor olup olmamasına göre hangi yönde karar vereceklerini belirleyecektir.

Denenebilirlik ve gözlemlenebilirlik; yaşlı birey teknolojik bir yeniliği kullanmadan önce deneyebiliyorsa ve bu da başkaları tarafında görülebiliyorsa yeniliklerin benimsenmesini olumlu yönde etkileyecektir.

2.5. Geronteknoloji

1990'lı yıllara kadar yaşlılar hakkında yeterli sayıda araştırma ve çalışma yapılmamıştır. Teknolojinin gelişimiyle birlikte sağlık alanında birçok gelişme görülmüş ve insanların yaşam süresi uzamıştır. Doğum oranlarının da azalması ile birlikte yaşlı popülasyonu hızla artmıştır. Bu gelişmeler yaşlılarla ilgili çalışmaların hızlanmasına neden olmuştur.

1990'lı yıllara doğru birçok bilim dalında yaşlılar için yapılan araştırmalar çoğalmış ve teknolojik üretimler hızlanmıştır. Farklı disiplin dallarında bu konuyla alakalı yaşanan gelişmelerin bir çatı altında toplanmasını öngören Hollanda'daki Eindhoven Teknoloji

Üniversitesinden bir grup araştırmacı *Gerontoloji* ve *Teknoloji* kelimelerini kullanarak *Geronteknoloji* (sosyal, kültürel, fiziksel olgulardan da faydalanarak teknolojinin yaşlıların hayatını kolaylaştıracak ve hayat kalitesini arttıracak şekilde geliştirilmesini amaçlayan çok disiplinli bir araştırma alanı) kelimesini üretmiş ve bu çatıyı bu terimle isimlendirmiştir (Graafmans, 2016).

Disiplinler arası bir alan olan geronteknoloji; gerontoloji ve teknolojiyi kombine ederek, yaşlılık sürecine ilişkin bilgiyi alır, araştırma ve geliştirme teknikleri ile teknolojik ürünler, hizmetler ve çevrelere uygular (Chen & Chan 2014:126).

Teknolojik gelişmeler insan ömrünü uzatsa da, yaşlılık ile birlikte insanlarda meydana gelen fiziksel ve bilişsel gerilemeleri durdurmaya yetmemektedir. Bu da yaşlıların öğrenme ve beceri yeteneklerinin giderek azalmasına neden olmaktadır. Bütün bu nedenlerden dolayı yeni teknolojik ürünlerin kullanımı konusunda yaşlılarda özgüven eksikliği oluşmaktadır. Bu eksiklik yaşlıları sosyal hizmet kuruluşlarına ve diğer insanlara (aile üyeleri, arkadaşlar, akrabalar gibi...) bağımlı duruma getirmektedir. Bu durum yaşlılar ile toplum arasında sorunlara neden olmaktadır. Yaşlılar toplum tarafından dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Yaşlılar yük olarak görülmektedir.

Geronteknoloji birçok özel yardımcı ekipman ve teknolojik destek yardımı ile yaşlanmayla azalan duyuşsal ve algısal kayıpların, kuvvet ve hareket kayıplarının telafi edilebileceği görüşünden hareketle yaşlıların kullanacağı birçok araç-gereç ve teknolojik desteğin ergonomik tasarımı ile ilgilenmektedir. (Kalinkara, Tezel ve Zorlu, 2016: 512-513).

Geronteknolojinin bu konuda beş temel hedefi vardır.

Bu hedefler tablo 3'te gösterilmiştir.

TABLO 3: Geronteknolojinin temel beş hedefi (Dara-Abrams 2008; Bjering, Curry & Maeder, 2012).

Hedef	Görevler	Uygulamalar
Önleme ve ilişkilendirme	Sağlık alışkanlıkları öğretme, gözleme, müdahale	Düşmeyi önleme, beslenme, güç kazanma
Geliştirme ve tatmin	Destek çalışmaları ve hobiler, fırsatları geliştirme	Sanal gerçeklik, gelişmiş iletişim
Destek ve yardım	Güç azalmasını telafi etme, Motor faaliyetleri destekleme	Mobilite desteği, robotik ekipman, yardımcı teknoloji
Bakım desteği ve organizasyon	Hareket ve kaldırma desteği. İlaçlarını izleme ve yönetme	Ergonomik olarak tasarlanmış ekipman
Araştırma	Fizyolojik değişiklikleri ölçme ve analiz etme.	Tıbbi görüntüleme, non-invaziv teknikler

Yaşlı bireyler yaşlılık sürecini genel olarak kendi evlerinde geçirmek istemektedirler. Buna “Yerinde yaşlanma” ismi verilmektedir. “Yerinde yaşlanma” için yaşlıların başkalarına ihtiyaç duymaması yani bağımsız olmaları önemlidir. Bağımsızlığın

sürdürebilmesi gerontechnolojik araçlarla mümkün olabilmektedir. Gerontechnoloji çeşitli alanlara teknolojinin uygulanmasını amaçlamaktadır. Bu alanlar tablo 4’te gösterilmiştir.

TABLO 4: Gerontechnolojinin günlük yaşamdaki uygulama alanları (Bronswijk, Bouma & Fozard 2002:170; Fozard 2005:64; Dara-Abrams 2008; Bjering et al, 2012).

Uygulama alanları	Gerontechnolojinin amacı
Sağlık ve kendini gerçekleştirme	Fiziksel, bilişsel, duygusal işlevleri destekleme, bağımsızlığı koruma
Konut ve günlük yaşam	Rutin işleri uygun, güvenli ve bağımsız olarak sürdürme
Mobilite ve ulaşım	Araba veya toplu taşıma araçları ile çevreyi dolaşma, hareket etme
İletişim ve yönetim	Diğer insanlarla iletişim kurma, uzaktan sağlığın izlenmesi
İş ve boş zaman aktiviteleri	Sürekli çalışma öğrenme, yaratıcı ve eğlendirici aktivitelere katılma

Davranış bilimleri ve mühendislik bilimleri, ürün tasarımı konusunda bir arada çalışarak, yaşlının azalan yeteneklerini arttırmak ve desteklemek için teknoloji oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Bu çalışmalar sayesinde çeşitli teknolojilerle kullanıcının yeteneği artırılabilir (Glasgow & Higgins 2010:276).

Yaşlı nüfusun hızla artmaya devam etmesi, yaşlılarla ilgili sorunlarında artmasına neden olmaktadır. Yaşlılarla ilgili artan sorunlar konusunda geronteoloji, hükümetlere bu sorunların çözümü konusunda yardımcı olacaktır.

III. BÖLÜM: METODOLOJİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüz toplumlarında, özellikle gelişmiş Batılı ülkelerde insanların yaşam süresi uzamaya başlamış ve buna bağlı olarak yaşlı nüfusun sürekli arttığı gözlemlenmiştir. Bu artış eğiliminin devam etmesi durumunda yaşlılık sorununun büyük boyutlara varacağı beklenmektedir.

Yaşlılık insanlığın başlangıcından itibaren var olan bir olgudur. Fakat teknolojik gelişmelerle birlikte doğum oranları ve ölüm oranları azalmaya başlamıştır. Bu da yaşlı insanların sayısının toplam nüfus içindeki oranını yükseltmiş ve yaşlı popülasyonu toplumda daha görünür hâle gelmiştir.

Nüfusun yaşlanması ve bu yaşlı nüfusun toplumdaki üretken nüfusa bağımlı olması; toplumsal, ekonomik, siyasi sorunlar gibi birçok problemi beraberinde getirecektir. Bu da yaşlı insanlar için gerekli sosyal politikalar üretme ihtiyacını giderek artırmaktadır.

Günümüz toplumlarındaki teknolojik gelişmeler genellikle üretici ve tüketici odaklıdır. Yaşlılar göz ardı edilmektedir. Toplum içindeki yaşlı kesimler bu gelişmelerin dışında bırakıldığı için ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Kendilerine güvenini kaybeden ve gelişmelerden uzakta durmayı tercih eden yaşlı kesimler; hem teknolojik alanlarda ki ayrımcılığa hem de genel anlamda ki ayrımcılığa kendileri de bizzat katkıda bulunmaktadır. Yaşlılar ve teknoloji konusunda yapılan çalışma ve araştırmaların sınırlı sayıda olması, niteliksel tespitler ve çözümlemelerin yeterli olmaması bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

Bu proje; yaşı insanların maruz kaldığı ayrımcılık, teknoloji karşısında yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlar karşısında toplumdan ve devletten beklentileri, bunlara paralel olarak uygulanması gereken veya uygulanabilir politikaları Konya ili içerisinde yapılan niteliksel bir araştırmanın bulguları ışığında betimlemeyi hedeflemektedir.

3.2. Çalışmanın Kısıtları

Bu çalışma Konya ilindeki 65 yaş ve üzeri kişileri kapsamaktadır. 65 yaş altı kişiler (genç, yetişkin vb.) çalışma kapsamına alınmamıştır. Bu konuyu incelerken 65 yaş altındakileri kapsam dışında bırakmamızın nedeni; Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 65 yaş ve üzeri kişileri “yaşlı” olarak tanımlamasıdır. (Canatan, 2016a:139).

Bu çalışma daha çok teknoloji üzerine odaklandığı için teknoloji ile doğrudan bağlantısı olmayan konular (dini konular vb.) çalışma konusuna dâhil edilmemiştir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemi olan yüz yüze görüşme ile hazırlanmıştır. Dolayısıyla gerçeği yansıtmayan cevaplar verilmiş olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu da objektifliği kısıtlayan bir durumdur. Çalışmamız belli bir zaman diliminde yapıldığı için katılımcıların zamanla teknolojiye karşı tutumları, yetkinlikleri değişebileceğinden, bu çalışmanın yapıldığı zaman aralığı ile sınırlıdır.

3.3. Evren ve Örneklem

Evren; yapılan araştırmanın kapsamı veya genellenebileceği tüm birimler kümesidir. Örneklem ise; araştırmacının büyük bir havuzdan seçtiği ve nüfusa genellediği daha küçük örnek olaylar kümesidir (Neuman, 2016:320-349).

Çalışmamızın evrenini; Konya ilindeki yaşlılar (65 yaş ve üzeri kişiler) oluşturmaktadır. Çalışmamda en alt sınır olarak 65 yaşı seçmemin nedeni Dünya Sağlık Örgütü'nün 65 yaş ve üzerini yaşı olarak tanımlamasıdır (WHO).

Araştırılmak istenen konu hakkında daha önce çalışma yapılmamışsa veya çok sınırlı sayıda çalışma yapılması nedeniyle sağlıklı veriler sağlanmıyorsa, keşif amaçlı araştırma yöntemi kullanılır.

Yaptığımız çalışmanın nitel bir araştırma ve keşif niteliğinde olması nedeniyle rastlantısal olmayan örneklem seçme tekniklerinden amaca yönelik örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Bu yöntemde araştırmacı araştırmak istediği gruba ait ulaşabildiği kişilerle görüşme gerçekleştirir (Neuman, 3009:322-323). Görüşme yapılacak kişilerde belli ölçütlerin belirtilmesi gerekmez. Araştırmacı konuya uygun kişileri araştırma sürecine dâhil eder (Kümbetoğlu, 2008:102).

Nitel araştırmalarda genellenebilirlik şartı yoktur. Bu yüzden araştırmada geniş sayıda katılımcıya ulaşmak amaçlanmaz. Katılımcı sayısı sınırlı tutulabilir. Dolayısıyla amaca yönelik örneklem oluşturma metodu tercih edilmiştir.

3.4. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Yöntemi

Çalışmamız teorik ve uygulamalı olmak üzere iki aşamalı gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma nitel bir saha araştırmasıdır. Bu nedenle yaşlı insanların daha çok bulunduğu cami, kahvehane, park gibi toplumsal mekânlara, evlere, çeşitli ve rastgele seçilmiş yerlere gidilerek farklı kategorilerden (yaş, cinsiyet, kültür vb.) yaşlı kişilerle görüşme sağlanmıştır. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu görüşme tekniği; bilgi toplamak amacıyla, yüz yüze sohbet havasında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunda katılımcılarımıza otuz adet soru yöneltilmiştir. Katılımcılarımıza yöneltilen sorunlardan üç tanesinin (27, 28 ve 29) cevapları anket şeklinde alınmıştır.

Bu formda araştırmanın amacına uygun sorular oluşturulmuş ve yaşlı kişilerin bulunduğu ev, iş yeri, cami, park, kahvehane, hastane gibi yerlerde görüşmeler gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu görüşmelerde gönüllülük göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmamızın teorik kısmında ise; siyaset bilimi, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, sosyoloji, teknoloji, yaşlılık, yaşçılık ve yerel yönetimler ile ilgili kaynaklar gözden geçirilmiştir. Metodolojik eserlerden yararlanılmıştır. Bu konuyla ilgili literatür taraması yapılarak; kitap, makale, tez gibi kaynaklardan yararlanılmış, ayrıca kütüphane kaynakları ve diğer kaynaklardan bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

3.5. Araştırma Sorusu

Bu araştırmamın temel problemi; yaşlı kesimlerin teknolojik gelişmeler karşısında yaşadığı zorluklar, bu zorluklar nedeniyle maruz kaldıkları dışlanmanın ve ayrımcılığın boyutları, yaşlılara karşı uygulanan negatif ayrımcılık ve bu konularda uygulanabilecek politikalar ve çözümlerin neler olduğudur.

Günümüzde teknoloji çok hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu değişim hızına yaşlı insanlarımız ayak uyduramamaktadırlar. Bunun fiziksel, kültürel, ekonomik vb. pek çok nedeni vardır.

Bu değişim hızı yaşlılar açısından birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Yaşlı bireylerin teknolojiyi kullanamaması, genç ve orta yaşlı kesimler tarafından dışlanmalarına neden olmaktadır. Bu kesimler yaşlı bireylere karşı tahammülsüz davranmaktadırlar. Dünyada yaşlı nüfus artış eğiliminde olduğundan bu tür dışlanmalar ve ayrımcılıklar artış gösterecektir.

Bu çalışmanın temel problemini etkileyen alt problemler ve cevap aradığımız sorular şu şekildedir:

- 1) Teknolojik gelişmeler karşısında yaşlıların yaşadığı zorluklar nelerdir?
- 2) Teknolojinin gerekliliği hakkında düşünceleri nelerdir?
- 3) Teknolojik gelişmeler nedeniyle yaşlı kesimlerin kişilerden, toplumdan ve devletten beklentileri nelerdir?
- 4) Yaşlı insanlar teknolojiyi kullanamadıkları için ayrımcılığa maruz kaldılar mı?
- 5) teknolojiyi kullanamadıkların için ayrımcılığa maruz kalan yaşlılar için neler yapılabilir?
- 6) Teknoloji yaşlı insanların gündelik hayatlarına nasıl etki etmiştir?
- 7) Yaşlı insanların hayatlarını kolaylaştırabilmek için teknolojiden nasıl faydalanılabilir?
- 8) Teknoloji ve yaşlılık arasında bağlantı var mıdır?
- 9) Yaşlı insanların teknolojiye ayak uydurabilmeleri için hangi eğitimler verilebilir?

3.6. Varsayımlar

- 1) Katılımcıların araştırmada kullanılan sorulara içtenlikle ve objektif bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.
- 2) Seçilen örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- 3) Katılımcıların görüşmede verdikleri cevapların doğru oldukları varsayılmaktadır.

3.7. Hipotezler

- H1) Teknolojik cihazlar karmaşıklaştıkça yaşlıların teknolojiye uyumu zorlaşmaktadır.
- H2) Toplumdaki bireylerin teknolojiye karşı ilgisi arttıkça yaşlı insanların yalnızlığı artmaktadır.
- H3) Yaşlı insanlar teknoloji gelişiminin gerisinde kaldıkça daha çok dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar.
- H4) Teknolojik cihazların kullanımı karmaşıklaştıkça yaşlı insanlar teknolojiden uzaklaşmaktadırlar.
- H5) Yaşlı insanların fiziksel sorunları arttıkça teknolojiye ilgileri azalmaktadır.

IV. BÖLÜM: BULGULARIN YORUMLANMASI

Bu bölümde alan araştırmasında elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılmış ve son olarak uygulanması gereken politikalar ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Katılımcıların Genel Profili

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden keşif amaçlı araştırma tekniği kullanılmıştır. Çalışmamın evrenini; Konya ilindeki yaşlılar oluşturmaktadır (65 yaş ve üzeri kişiler). Örneklem grubu 65 yaş ve üzeri kişilerden amaca yönelik olarak seçilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Demografik Bilgileri

KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ	
KİŞİLER	DEMOGRAFİK BİLGİLER
Katılımcı 1	68 yaşında, kadın, ev hanımı, ilkokul mezunu, eşi ile birlikte yaşıyor.
Katılımcı 2	77 yaşında, erkek, emekli ve taksicilik yapıyor, lise mezunu, eşi vefat etmiş, tek başına yaşıyor.
Katılımcı 3	89 yaşında, erkek, emekli, ilkokul mezunu, evli kızı ile birlikte yaşıyor.
Katılımcı 4	85 yaşında, erkek, ilkokul terk, yaşlılık maaşı alıyor, tek yaşıyor, eşi vefat etmiş.
Katılımcı 5	92 yaşında, kadın, eşiyle yaşıyor, emekliliği yok, okuma-yazma yok.
Katılımcı 6	72 yaşında, erkek, ilkokul mezunu, seyyar satıcılık yapıyor, geniş ailede yaşıyor.
Katılımcı 7	69 yaşında, erkek, emekli yarbay, üniversite mezunu, eşi ve çocukları ile birlikte yaşıyor.
Katılımcı 8	69 yaşında, kadın, üniversite mezunu, emekli hemşire, evli, eşiyle beraber yaşıyor.
Katılımcı 9	93 yaşında, erkek, emekli, lise mezunu eşi vefat etmiş, tek yaşıyor.
Katılımcı 10	97 yaşında, kadın, eşi vefat etmiş, emekli, ilkokul terk, oğlunun evinde yaşıyor.
Katılımcı 11	88 yaşında, kadın, boşanmış, Almanya'dan emekli, üniversite mezunu, huzurevinde yaşıyor.
Katılımcı 12	81 yaşında, kadın, boşanmış, malulen emekli (epilepsi hastası), ilkokul mezunu, tek yaşıyor.
Katılımcı 13	74 yaşında, erkek, emekli (güvenlik görevlisi olarak çalışmaya devam ediyor), evli, eşiyle yaşıyor, lise mezunu.

4.2. Katılımcıların Kısa Hayat Hikâyeleri

Anketimizde yer alan beş, altı, yedi ve sekizinci sorular birlikte değerlendirilmiştir.

5. Soru: Geçiminizi nasıl temin ediyorsunuz? 6. Soru: Geliriniz yeterli mi? 7. Soru: Yaşamınızı nerede sürdürüyorsunuz? 8. Soru: Herhangi bir sağlık sorununuz var mı? Bu sorular genel bir başlık altında katılımcıların kısa hayat hikâyeleri şeklinde aktarılacaktır.

K1 68 yaşında kadın. 16 yaşında ailesi tarafından evlendirilmiş. 21 yıl köy hayatı yaşamış. Eşi özel bir bankadan emekli olmuş. Üç çocuğu var ve hepsi şehir dışında yaşamaktadırlar. Oturdıkları ev kendilerine ait ve eşinin emekli maaşı ile geçimlerini sürdürmektedirler. Katılımcımız böbrek taşı ve şeker hastalığıyla yıllardır mücadele ettiğinden bahsetmiştir.

K2 77 yaşında erkek. Aslen Adıyamanlı. 1968 yılında ailesi ile birlikte Konya'ya gelmişler. İlk evliliğinden bir kızı, ikinci evliliğinden bir oğlu olmuştur. İki çocuğu da akrabalarının bulunduğu Almanya'ya gitmişler ve orada kalmışlar. Katılımcımızın ikinci eşi vefat etmiştir. Tek başına kira da oturmaktadır. Bir fabrikadan emekli olmuştur ve emekli maaşı almaktadır. Emekli maaşı yetmediği için taksi de çalışmaktadır. Çocuklarının her yıl kendini ziyaret ettiğini, gelemedikleri zamanlarda sürekli arayıp halini hatırını sorduklarını belirtmiştir. Fakat yaş ilerledikçe birçok sağlık sorununun çıktığını (tansiyon, kalp krizi, unutkanlık, böbreklerde fonksiyon kaybı, KOAH), son yıllarda ziyarete gelmediklerini ve aramadıklarını söylemiştir.

K3 89 yaşında erkek. Uzun yıllar İstanbul'da yaşamış. Düzenli bir işi olmamış. Genelde günlük haftalık işlerde çalışmış fakat emekli olamamıştır. Yaşlılık maaşı almaktadır. 5 yıllık evlilikten sonra boşanmıştır. Bir kızı vardır. Kızını arkadaşının akrabasıyla zorla evlendirmiştir. Kalp, tansiyon, şeker hastalığı ve kolesterol sorunları yaşamaktadır. Tansiyonunun çok yükselmesi sonucu kısmi felç geçirmiş ve vücudunun sağ

tarafı zarar görmüştür. Bu olaydan sonra Konya'ya kızının yanına gelmiştir. Kızının çalışmadığından ve damadının asgari ücretle çalıştığından ve evlerinin kira olduğundan bahsetmiştir.

K4 85 yaşında erkek. Yaşamını genel olarak köyünde geçirmiştir. Sürekli tarlalarda çalıştığından bahsetmiştir. Tarlada çalışmak için ilkokulu bırakmıştır. Şehir hayatının çekiciliği nedeniyle eşiyle birlikte Konya'ya gelmişlerdir. Eşi vefat etmiş ve kendi evinde tek başına yaşamaktadır. Çocukları olmamıştır. Çocuklarının olmaması dışında herhangi bir sağlık sorununun olmadığını belirtmiştir. Sadece yaşlılık nedeniyle hareket etmekte biraz zorluk çekmektedir.

K5 92 yaşında kadın. Eşiyle birlikte kira da yaşamlarını sürdürmektedirler. Eşi kendinden beş yaş küçüktür. İlkokula gitmemiştir ve okuma-yazması yoktur. Gençlik yıllarını küçük bir köyde eşiyle ve eşinin ailesiyle birlikte geçirmiştir. Eşinin hayvancılıktan kazandığı para ile Konya merkezden ev almışlar ve buraya gelmişlerdir. 7 çocukları vardır. Çocuklarının ikisi Konya'da diğerleri farklı illerde yaşamlarını sürdürmektedir. Mide kanseri yüzünden midesinin alındığını, görme sorunları olduğunu ve dizlerinde protez olduğunu belirtmiştir. Eşinin kumar borcu yüzünden evlerini sattıklarını ve kirada yaşamaya başladıklarını belirtmiştir. Eşinin emekli maaşı ile geçimlerini sürdürmektedirler.

K6 72 yaşında erkek. Bir fabrikanın mutfağında çalışmış ve oradan emekli olmuştur. Kira da eşi ile birlikte yaşamaktadır. Üç oğlu ve bir kızı vardır. Hepsi evlidir. İki oğlu ve bir kızı şehir dışında yaşamaktadır. En küçük oğlu Konya'dadır ve katılımcımızın şu an yaşadığı eve yakın bir yerde hayatını sürdürmektedir. Katılımcımız emekli maaşı ile yaşamı sürdürmekte zorlandığı için simit ve poğaça satarak ek kazanç sağlamaktadır. Çok fazla sigara içmekten kaynaklı akciğer kanserine yakalanmış ve kemoterapiye girmektedir.

K7 69 yaşında erkek. Emekli yarbay. Eşi de öğretmen emeklisidir. 2 kızı vardır. Çocukları ve eşi ile birlikte kendi evlerinde yaşamaktadır. Katılımcımız maddi durumunun iyi olduğunu belirtmiştir. Tansiyon hastalığı ile mücadele etmektedir. Ayrıca görev yaptığı sırada silah ile omzundan yaralanmıştır. Bu yüzden omzunda protez vardır ve sağ kolunu hareket ettirmekte biraz zorlanmaktadır.

K8 69 yaşında kadın. Emekli hemşire. Evli ve eşi de polislikten emekli olmuştur. Tek çocukları vardır ve şehir dışında yaşamaktadır. Katılımcımız eşi ile birlikte kendi evinde yaşamaktadır. Maddi durumlarının iyi olduğunu belirtmiştir. Ufak tefek problemler dışında herhangi bir sağlık sorununun olmadığını belirtmiştir. Katılımcımız emeklilikten sonra eşi ile birlikte tur şirketleri ile gezilere katıldıklarını ve hayatlarını böyle devam ettirdiklerini söylemiştir.

K9 93 yaşında erkek. Eşi vefat etmiş. Tek başına kendi evinde yaşıyor. Tek çocuğu var ve köyde çobanlık yapıyor. Bir ilçedeki mal müdürlüğünden emekli. Görme problemi ve kemiklerinde kireçlenme dışında önemli bir sağlık sorunu yok. Uzun yıllar köyde yaşamış. Evi köyde işyeri ilçede olduğundan dolayı köy ve ilçe arasında hayatını geçirmiş. Emekli olduktan sonra Konya merkezden ev alıp eşi ile birlikte merkezde yaşamlarını devam ettirmişler.

K10 97 yaşında kadın. Eşi vefat etmiş. Yaşamını genel olarak köyde sürdürmüştür. Katılımcımızın eşi hem çiftçilik hem de hayvancılık yapmıştır. Ayrıca market işletmiştir. Katılımcımızın emekli maaşı alabilmesi için eşi BAĞ-KUR'a para yatırmıştır. Katılımcımızın yedi oğlu ve bir kızı vardır. Üç oğlu yurtdışındadır. Diğer oğulları Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşamlarını sürdürmektedir. Genç, yetişkin ve ilk yaşlılık zamanlarına kadar tüm çocuklarının ve torunlarının kendisiyle ilgilendiğini ve sürekli ziyaretine geldiklerini fakat eşi vefat ettikten sonra ve sağlığı bozulup bakıma muhtaç

duruma geldikten sonra çevresinde kimsenin kalmadığını belirtmiştir. Köyde kendi evi ve Konya merkezde kendi evi vardır. Konya merkezdeki evinde en küçük oğlu ve ailesi yaşamaktadır. Maddi durumunun iyi olduğunu fakat yaşı çok ilerlediği için bakıma muhtaç duruma geldiğini, bu yüzden de Konya’da ki oğlunun evinde yaşadığını söylemiştir. Katılımcımız kollarında ve bacaklarında sürekli uyuşma olduğunu, gizli şeker hastası olduğunu, görme de, işitme de sorunlar yaşadığını söylemiştir.

K11 88 yaşında kadın. Lise bittikten sonra evlenip Almanya’ya gitmiştir. Burada bir fabrikada çalışmaya başlamıştır. Eşi ile anlaşamadığı için boşanmıştır. Çocuğu yoktur. Almanya’da emekli olduktan sonra Konya’ya dönüş yapmıştır. Anne ve babası vefat etmiştir. Gençlik zamanlarında trafik kazası sonucu belinden sakatlanmıştır ve yürümekte zorlanmaktadır. Ayrıca şeker rahatsızlığından dolayı insülin kullanmaktadır. Huzurevinde yaşamını sürdürmektedir. Katılımcımız huzurevine yakın bir yerde esnafların “gümüş” ismini verdikleri sokak köpeğini çok sevdiğini ve tüm gününü bu köpek ile ilgilenerek geçirdiğini söylemiştir.

K12 81 yaşında kadın. Eşinden boşanmış 3 çocuğu var. Epilepsi hastalığından dolayı malulen emekli olmuştur. Katılımcımız çocuklarıyla görüşmüyor çünkü yaşlı ve epilepsi hastası olduğu için çocuklarının kendisini terk ettiğini belirtmiştir. Kirada ve yalnız yaşıyor.

K13 74 yaşında erkek. Katılımcımız emekli olmuş fakat bir sanayide güvenlik görevlisi olarak çalışma hayatına devam etmektedir. Üç erkek ve bir kız çocuğu vardır. Eşi ve bir oğlu ile birlikte kirada yaşıyorlar. 2 oğlu öğretmen ve şehir dışında yaşamaktadırlar. Kızının Ankara’da hukuk fakültesi okuduğunu belirtmiştir. Birlikte yaşadığı en küçük oğlu dershaneye gitmektedir. Oğlunun derslane parasını karşılayabilmek için güvenlik görevlisi

olarak çalışmaya başladığını ifade etmiştir. Hipertansiyon ve kalp rahatsızlıkları olduğunu belirtmiştir.

Tablo 6: Yaşlıların Cinsiyet Durumlarının Dağılımı

Cinsiyeti	Sayı	%
Kadın	6	46,15
Erkek	7	53.85
Toplam	13	100.0

Yukarıdaki tablo 6'yı incelediğimizde araştırmamıza katılım sağlayan yaşlıların cinsiyete göre dağılımının %53.85'inin erkek, %46.15'inin kadın olduğunu görmekteyiz.

Tablo 7: Yaş Dağılımları

Yaş	Sayı	%
65-74	5	38.46
75-84	2	15.39
85 ve üstü	6	46.15
Toplam	13	100

Çalışmamızdaki katılımcıların yaşları ortalaması 81'dir. Araştırmamızdaki en genç katılımcı 68 yaşında, en yaşlı katılımcı ise 97 yaşındadır. Çalışmamıza katılım sağlayanların çoğunluğunu “65-74” ve “85 yaş üzeri” yaş gurubundaki bireyler oluşturmaktadır.

Bazı katılımcılarımızın yaşı sorulduğunda verdiği cevaplar şunlardır:

***K10** Bizden geçti artık. Yaşlılık zor guzum zor. Bi an önce ölsem de kurtulsam. Eskiden ben köyde yaşırdım. Büssürü tarlamız vardı. Koyunlarımız ineklerimiz vardı.*

Köydeki en zengin ailelerden biriydik. Tarlamızda yüzlerce ırgat çalışırdı. Yedi oğlum bir kızım var hepsi evlendi. Torunumun torununu gördüm ben guzum. Köydeyken genç ve çok hareketliydim. Oğullarım, kızım, gelinlerim ve torunlarım hepsi benimle ilgilenirdi. Herkes benimle dibabı olurdu (dibabı ne demek diye sorduğumda samimi olmak anlamına geldiğini söyledi). Benim herif öldükten ve ben bakıma muhtaç hle geldikten sonra etrafımda bir kişi bile kalmadı. Yaşlılık zor guzum zor (ağlamaya başlıyor). Bu durumlara düşeceğime keşke genciken öleydim. Şimdi en küçük oğlanın evinde yaşıyorum. Evleri küçük ve kalabalıklar. Oturdıkları ev benim olduğu için onlara gidebiliyorum. Yük oluyorum ama napayım guzum kendime bakamıyorum. Bu durumlara düşeceğine yaşlanmadan öl daha iyi guzum. ALLAH canımı alsada muhtaçlıktan kurtulsam.

K2 *Yaş yetmiş iş bitmiş derler ya abim hakketen öyle. Birçok sağlık sorunlarıyla uğraşıyorsun. Bir topluluğa girdiğin zaman sana cüzzamlı gibi bakıyorlar abim. Yaşlılardan nefret ediyorlar ve zerre değer vermiyorlar abim. Benim eşim öldü. Tek başıma kendi evimde yaşıyorum. Bir oğlum ve bir kızım var. İkisi de yurtdışında. Eskiden izne gelip giderlerdi. 3-5 senedir gelmiyorlar. Çok fazla sağlık sorunum var. Bir gün evde tek başımayken sağlığım ciddi şekilde aniden bozulabilir. Ve ben kimseye haber edemedim tek başıma ölüp gitmekten çok korkuyorum. Evde bana acil durumlarda yardım edecek kimse yok abim. Yurtdışına da çocuklarımdan düzeni bozulacak onlara yük olacağım diye gidemiyorum. Yaşlılık zor abim. Eğer yaşlanacaksan da sağlık sorunun olmayacak. Yoksa zor abim.*

K13 *Benim yaş 74 efendi (yabancı birisine hitap ederken efendi kelimesini kullanıyor). Benim 3 oğlum 1 kızım var. İki büyük oğlanla kızım kendilerini kurtardılar. Oğlanlar hoca oldu (ikisi de ilkokul öğretmeni). Kızım hukuk okuyor. Küçük oğlan hayırsız çıktı efendi. Dershaneye yazdırdım doğru dürüst derse girmiyormuş. Bak ben emekliyim*

efendi. Aldığım maaş anca hanımla benim boğazımıza yetiyor. Oğlanın derslane parasını ödeyebilmek için bu yaşta sanayilerde güvenlikçilik yapıyoruz efendi. Yaşlılık hem maddi hem manevi açıdan zor. Gençler bizi biz de gençleri anlamıyoruz. Yeni nesillerle bizim yaştakiler anlaşıyor efendi.

K3 *Yaşlılık felakettir. Ben yirmili yaşlarda çok fırlamaydım. İstanbul'da yaşıyordum. Yer içer karılarla gezerdim. Babam ben uslanayım diye beni everdi (evlenmek anlamında kullanılıyor). 5 sene sonra ayrıldım. Bir kızım oldu. Kızıma anam baktı. Ben gezip tozmaya devam ettim. Kızımı zorla Konya'ya gelin ettim. 62 yaşında emekli oldum. Hiç yaşımla ilerlemeyecekmiş gibi yaşadım. Yaşlanmak hiç aklıma gelmedi. Elden ayaktan düşünce buraya geldim kızım sahip çıktı ama benden nefret ediyor zorla evlendirdiğim için. Af edersin tuvalete banyoya birinin yardımı olamadan gidemiyorum. Kalp, tansiyon, şeker, kolesterol ne ararsan var. Tansiyondan dolayı kısmi felç geçirdim. Sağ taraflarım hiç tutmuyor. Kızımın damadımın arası bozuk. Maddi durumları kötü. Her gece benim yüzümden kavga ediyorlar. Damat bu pis yaşlı adamı dışarı atalım diyor. Eğer yirmili yaşlara dönebilseydim yaşlılık dönemi için iyi ve vefalı eş, çocuklar, dostlar biriktirirdim. Birilerine yük olacaksam da bana gönüllü olarak bakarlardı hiç olmazsa.*

Katılımcılarımızın verdikleri cevapları incelediğimizde yaşlılığı genel olarak başkalarına yük olmak ve muhtaç duruma düşmek olarak algıladıklarını görmekteyiz. Ayrıca katılımcılarımızın çoğu hem yaş ilerledikçe hem de sağlık sorunları arttıkça yakınlarının kendilerini terk ettiklerini belirtiyorlar. Teknoloji çağından önce kırsal kesimlerde nüfus oldukça fazlaydı. Kırsal nüfus geniş ailelerden oluşuyordu. Geniş ailelerde en önemli kişiler ailelerin içindeki yaşlı bireylerdi. Yaşlılara büyük saygı duyulurdu ve genel olarak toprak sahipleri de yaşlılar olduğu için ekonomik olarak da güçlü bir konum elde etmişlerdi. Teknolojinin gelişimi ile birlikte sanayiler yaygınlaştı ve

şehirler büyümeye başladı. Bu sanayilerde çalışmak için kırsal kesimlerden şehirlere büyük bir göç dalgası başladı. Bu durumun sonucu olarak çekirdek aileler hızla yaygınlaştı. Gençler ve yetişkinler şehirlere gittikten sonra kırsal kesimlerde yalnız kalmak istemeyen yaşlılar mal varlıklarını satıp şehirlere göç etmeye başladılar. Şehirlerde eşleriyle ya da yakınlarının yanında yaşamaya başladılar. Eskiden en bilge kişiler yaşlılar olarak görülürken teknolojinin gelişimiyle bilgiye erişim kolaylaştı ve yaşlıların bu bilge kişiliğinin önemi zayıflamaya başladı. Yaşlıların bilgeliğinin önemini yitirmesi, ekonomik olarak zayıf duruma düşmeleri, toplum içindeki rol ve statü kayıpları, çekirdek aile yapıları ve yaşlılığın getirdiği sağlık sorunları gibi nedenlerle yaşlılar yük olarak görülmeye, çekirdek aileler ve toplum tarafından dışlanmaya maruz kaldılar.

Tablo 8: Eğitim durumu

Öğrenim Durumu	Toplam	%
Bir öğretim kurumundan mezun değil okuma -yazma bilmiyor	1	7.7
Bir öğretim kurumundan mezun değil ama okur-yazar	2	15.39
İlkokul mezunu	4	30.77
Lise mezunu	3	23.07
Üniversite mezunu	3	23.07
Toplam	13	100

Tablo 8'i incelediğimiz zaman toplam 3 katılımcının herhangi bir mezuniyetinin olmadığını görmekteyiz. Bu üç kişiden ikisinin okur-yazar olduğu, bir kişinin de okur-yazar olmadığı görülmüştür.

Eğitim her yaş gurubunda olduğu gibi yaşlılık sürecinde de çok önemli bir yere sahiptir. Eğitim ile birlikte yaşlılar, yaşlılık sürecinde daha kaliteli ve aktif bir yaşam geçirebilirler. Yaşlıların eğitim düzeyi yükseldikçe hayata daha iyi uyum sağlarlar. Kendilerine daha fazla güvenirler. Yaşamlarını daha iyi planlama şansına sahip olurlar. Yaşlılığın getirdiği fiziksel, zihinsel ve psikolojik sorunlar, yaşlıların toplumun diğer kesimleriyle etkileşimini ve iletişimini olumsuz yönde etkiler. Tüm bu sorunlar eğitim düzeyleri ile aşılabılır. Bireylerin eğitim düzeyinin yüksek olması onların ufkunu genişleterek yeni ilgi alanlarına yönelmesine, diğer insanlarla iletişimini devam ettirmesine, yaşlılıkla beraber artan boş zamanlarını daha aktif ve faydalı bir şekilde geçirmelerine fırsat sağlamaktadır (Kılavuz, 2002: 63-64).

Katılımcılara neden okula gitmedikleri veya neden okulu terk ettiklerini sorulduğunda şu ifadeleri kullanmışlardır:

K5 *Ben okula hiç gitmedim yavrum. Babam göndermedi beni. Babama göre okul gereksiz bir şeydi. Kızların okumasına gerek yok diyordu. Bir kızın yeri kocasının yanındıydı. Kadınlar için en önemli şey iyi ev işi yapmak ve kocaya iyi hizmet etmek. Bize bunun doğru olduğu öğretildi. Okuma da yazma da gereksizdi çünkü okuma yazma kadının işine yaramazdı. Kocan zaten her şeyini halledecek sen sadece ev kadınlığını yap yeter. Bize bu cümlelerin doğru olduğu öğretildi yavrum.*

K4 *Bizim zamanımızda okumak para etmiyordu oğlum. Amir memur sürünüyordu. Çiftçiler veya hayvancılıkla uğraşanlar çok para kazanıyordu. Babam okuyup da ne*

yapacaksın memurlar gibi sürünecek misin diyordu. Babamın zoruyla ilkokulu bıraktım. Babamın tarlaları vardı. Marabalarla (kısaca toprak işçisi) birlikte çalışıyorduk.

K10 *Guzum eskiden bizim köyde kızların okumasına herkes karşıydı. Kızlar ortaokula giderse oğlanlarla konuşur o.... olur derlerdi. O yüzden kimse kızını ilkokuldan sonra okutmazdı. Okuma-yazma öğreysin yeter. İlkokul bittikten sonra birkaç senede kuran kursuna giderdik. Kuran okumayı da öğrendikten sonra kızları hemen everirlerdi (evlenmek) guzum.*

Kadın katılımcıların verdikleri cevaplardan okulun ahlâkı bozacağı o yüzden kızların hemen evlenmesinin gerektiği düşüncesinin hâkim olduğu görülmektedir.

Erkekler açısından bakıldığında ise okulu terk etmenin daha çok ekonomik odaklı olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Medeni Durum

Medeni durum	Sayı	%
Evli	6	46,15
Dul	7	53.85
Toplam	13	100

Tablo 9’u incelediğimizde katılımcılarımızın %46,15’i evli ve %53,85’inin dul olduğunu görmekteyiz. Dul olan 7 katılımcımızın 4 tanesinin eşinin vefat etmiş ve 3 tanesi de eşinden boşanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2021 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre; yaşlılarla ilgili istatistiklerde medeni durum ile ilgili cinsiyetler arasında önemli farklılıklar görülmüştür. Eşi ölmüş yaşlı kadınların oranı %47,4 iken bu oran erkeklerde %11,4 olduğu görülmüştür (<http://www.tuik.gov.tr>).

Yaşlı erkeklerin %1,3'ünün hiç evlenmemiş, %83,7'sinin evli, %3,6'sının boşanmış, %11,4'ünün eşi ölmüş olduğu görülürken yaşlı kadın nüfusun %2,7'sinin hiç evlenmemiş, %46,0'sının evli, %4,0'ünün boşanmış, %47,4'ününse eşi ölmüş olduğu görüldü (<http://www.tuik.gov.tr>).

4.3. Yaşlılığa Karşı İnsanların Tutumları

Katılımcılarımıza yaş ilerledikçe insanların tutumunun hangi yönde değiştiğini öğrenmek amacıyla; Yaş ilerledikçe insanların tutumları değişti mi? Sorusu sorulmuştur.

K6 *Yiğenim yaşlandıkça tabii herkesin bana karşı tutumu değişti. Evvelden gelen giden hiç eksik olmazdı. Akrabalar gelirdi, köylüler gelirdi, arkadaşlar gelirdi. Zaman geçtikçe senin saçlar ağardıkça masandaki insanlarda azalıyor. Bir gün bir baktık evde sadece avratla ben kalmışız. Yiğenim evvelden herkes hürmet ederdi. Beni herkes sayar severdi. Bizim zamanımızda büyüklerin sözü kanundu. Yaşlılar el üstünde tutulurdu. Yaş ne kadar ilerlerse ilerlesin saygı, sevgi, hürmet eksilmezdi. Şimdi tam tersi yiğenim. Yaş ilerledikçe bırak sevgiyi saygıyı nefret ediyorlar bizlerden. Toplumun gözünde işe yaramaz çöpler gibiyiz. Bir kenara çöp gibi bırakılıyor ve yok olmamızı bekliyorlar. Ben kirada oturuyorum ve aldığım maaş yetmediği için simit satıyorum. Bazen çocuklu aileler simit, poğaçaya almaya geliyorlar. Çocuklar benimle dalga geçiyorlar. Kanseri hastalığımın dolayısıyla çok yaşlı gösteriyorum. Bir keresinde yiğenim hiç unutmam çocuklu bir aile geldi. 1 tane simit aldılar. Çocuk bana dede ne zaman öleceksin dedi ve kahkaha attı. Bende çocuğa yaşlılarla dalga geçmenin yanlış olduğunu anlatmaya çalıştım. Çocuğun babası sanane lan moruk! Sen işine bak çocuğuma karışma dedi. İşte böyle yiğenim. Yaş ilerledikçe bu durumlara düşüyorsun.*

K11 *Ben çocukluk, gençlik ve yetişkinlik zamanlarımı Almanya'da geçirdim. Çok aktif biriydim. Çok geniş bir çevrem vardı. Yaşlılığımda huzurevinde kalacağım aklımın*

ucundan bile geçmemişti. Çünkü çok fazla tanıdığım, samimi canciğer olduğum insanlar vardı. Kardeşten öte dostlarım vardı. 30'lu yaşlarda trafik kazası sonucu belim sakatlanmıştı. Yürümekte zorlanıyordum ama işlerimi kendim halledebiliyordum. Yaşlandıkça ve yaşlılık nedeniyle belimin rahatsızlığı daha çok ağırlaşmaya başladı. Canciğer dediğim dostlarımın çoğu bir bahane bulup bana küsmeye başladılar. İlk başta normal karşıladım ama sonradan farkettim ki yaşlandığım ve bakıma muhtaç duruma düşeceğim için bana küsmüşler. Bütün bunları gördükçe psikolojim bozuldu ve ağır depresyona girdim. Türkiye'ye kesin dönüş yaptım ama burada da yaşlılara karşı aynı tutumları sergilediklerini gördüm. Yaşlılık ve hastalık nedeniyle kimsenin bana bakmayacağını düşündüğüm için huzurevine yerleştim. İnsanlara kırgın olduğum için tüm günümü o bölgenin köpeği olan gümüş ile geçiriyorum. Gümüş, yaşlı ve hasta olduğum için benden kaçmıyor (acı ile karışık hafif bir gülümseme).

K12 Oğlum benim yaşıma küçükken de herkesin bana davranışı kötüydü şimdide aynı. Herif beni hiç sevmezdi. Görücü usulü evlenmiştik zaten. Sara (epilepsi) hastası olduğum için de ayrıca eziyet ederdi bana. Ben hayatım boyunca süründüm oğlum. Hiç gün yüzü görmedim. Herif beni boşadı. Sonra kendim bir işe girip çocuklarıma baktım. Sara hastalığımın dolayısı malulen emekli oldum. Ev kira ve aldığım maaş az olduğu için parayı yitiremiyorduk. Benim yaş iyice ilerleyince ve çocuklarda büyüyünce evden tek tek kaçmaya başladılar. Yalnız yaşamaya başladım. Bizim komşular her hafta mayalı (bazlama) ekmek yaparlar bana da verirlerdi. Yemek yaptıklarında bana da verirlerdi. Şimdi kendi işlerimi yapamaz duruma geldim. Komşular, çocuklar, akrabalar hiçbiri selam vermez oldu. Kapı çalsa da bir kişi sadece selam verip nasılsın teyze deyip gitse diye bekler dururum oğlum.

K1 Bence yaşlandıkça insanların tutumları olumsuz yönde değişti beyefendi. Bizim maddi durumumuz iyiydi. Eşim bankacıydı. Gelip giden misafir çok olurdu. Şimdide maddi durum çok şükür yine iyi ama pek gelen giden olmuyor artık. Ben bunu yaşlılığa bağlıyorum. Yaşlı insanları sevmiyorlar. En basitinden bir örnek vereyim beyefendi: ben yaklaşık 47-48 senedir böbrek taşı sorunu ile uğraşıyorum. Hayatım hastanelerde geçti. Birçok kez ameliyat oldum. Genç yaşlardayken hastane personellerinin bana karşı tutumları ile şimdiki tutumları çok farklı. Şimdi daha tahammülsüz ve ilgisiz davranıyorlar. Yaş daha çok ilerleyince sanırım beni insan yerine koymayacaklar. Belki hastaneye bile almazlar (gülümsüyor).

K8 Evet yaş ilerledikçe insanların tutumu değişir abim. Ben hemşirelikten emekli oldum. Ben mesleğimden dolayı yaşlılar ile sürekli iletişim halindeydim. Yaşlılarla anlaşıyordum. O yüzden yaşlılara karşı diğer yaş gruplarına göre daha sert bir tutum içindeydim. Yaşlılara tahammül edemiyordum. Şimdi aynı şeyleri ben yaşıyorum. Etme bulma dünyası işte.

Günümüzde geniş ailelerin çok azalması, çekirdek ailelerde yaşlılara yer olmaması, yaşlıların bakıma muhtaç duruma düşmeleri, yaşlılara saygının azalması gibi nedenlerde yaşlılar toplum tarafından dışlanmakta ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Yaş ilerledikçe insanların yaşlılara karşı tutumları olumsuz yönde değişmektedir. Katılımcılarımızın verdikleri cevaplarda bu durumu destekler niteliktedir. **K8** yaşlılara karşı olumsuz tutum sergilediğini ve aynı durumu şu an kendisinin de yaşadığını belirtmiştir. **K6**'nın verdiği cevap bu sorunun cevabını özetler niteliktedir: **K6** "Toplumun gözünde işe yaramaz çöpler gibiyiz. Bir kenara çöp gibi bırakılıyoruz ve yok olmamızı bekliyorlar".

4.4. Yaşlılık ve Muhtaçlık İlişkisi

Sizce yaşlılık başkalarına muhtaç olmak mıdır? Sorusuna katılımcılarımızın verdikleri cevaplar:

K9 Tabii ki yaşlılık başkalarına muhtaç olmaktır koçum (konuşurken koçum diye hitap ediyor). Benim kemiklerde kireçlenme ve gözlerimde sorunlar var. Yaş ilerledikçe hareket etmekte zorlanmaya ve görmede daha çok sorunlar yaşamaya başladım. Bunlar daha da çok ilerleyecek. Koçum eninde sonunda başkalarına muhtaç duruma düşeceğim. Benim hanım vefat etmeseydi o ilgilenirdi benimle. Ama bu seferde hanıma muhtaç duruma düşecektim koçum veya o bana muhtaç olacaktı. Sadece sağlık açısından muhtaçlık değil koçum bu son dönemlerde her şey çok karışık. Mesela televizyon alıyorum eve onu bile kullanamıyorum. Her şey çok hızlı değişiyor koçum ve biz yaşlılar her konuda başkalarına muhtaç duruma düşüyoruz.

K2 Nasıl muhtaç olmayalım abim. Ben kendi başıma yaşıyorum. Böbrekler bitik, akciğer bitik, hipertansiyon var. Akşam olupta yastığa kafamı koyunca birden bire fenalaşırsam ve kimseye haber edemeyecek kadar kötü duruma düşüp ölüp kalacam diye çok korkuyorum. Şu an çocuklarıma muhtacım ama onlarda muhtaç duruma düştüğüm için benden kaçıyorlar. Gelip gitmiyorlar, arayıp sormuyorlar. Cenabı hak kimseyi muhtaç duruma düşürmesin abim.

K3 Bunu bana mı soruyorsun (gülüyor). Belki de dünyadaki en muhtaç insanlardan birisi benimdir. Ama bir gün muhtaç duruma düşeceğim açıkçası hiç aklıma gelmedi. Genç iken yaptığım hataların cezasını çekiyorum. Allah benim bela mı verdi. Kendime ve kızıma yaptığım kötülüklerden dolayı bu duruma düştüm ben. Damat ile kızımın eline bakıyorum. Damat benden nefret ediyor. Elinden gelse bir kaşık su da boğacak beni. Hipertansiyondan dolayı vücudumun sağ tarafı felç oldu. Birisinin yardımı olamadan af

edersin tuvalete bile gidemiyorum. Tuvalete götürüp getirmeyelim diye bana yaşlı bezi aldılar. Tuvaletimi beze yapıyorum ama bezi geç değiştirirlerse pişik oluyor, yaralar çıkıyor. Damat sabah erkenden evde çıkıyor eve de geç geliyor hiç yüzünü görmüyorum. Eskiden de böyle miydi bilmiyorum ama sanırım benimle ilgilenmemek için eve geç geliyor. Kızım da ev işi yapıyor. Ev işi olmazsa komşusuna gidiyor veya tek başına mutfakta oturuyor. Zamanımın çoğunu yalnız geçiriyorum. Ama ben hak ettim bunları.

K6 *Yiğenim nasıl başkalarına muhtaç olmayacaksın ki? Kocamışsın zaten ya geberip gideceksin ya da başkalarına muhtaç duruma düşeceksin. Ben akciğer kanseriyim. Sürekli kemoterapiye gidiyorum. Kemoterapinin faydası olmuyor. Kanser sürekli ilerliyormuş. Başka organlarıma da kanser sıçrayabilirmiş. Yiğenim belki yarın, belki 1 ay sonra, belki de yıllar sonra ama eninde sonunda ya öleceğim ya da eşime muhtaç olacağım. Hoş eşimde sağlam değil onunda birçok hastalığı var ama o da ayrı konu yiğenim. Benim en küçük oğlan bizim eve yakın bir yerde oturuyor. Diğer çocuklarım şehir dışında. Bizim eve yakın bir yerde oturmasının nedeni; kanserden dolayı acil bir durum olursa yardım edebilmek için. Bak yiğenim gördün mü oğlana da muhtaç durumdayım.*

K10 *Gocayıp başkalarına muhtaç olacağına genciken öl guzum. Benim herif 13 sene önce öldü. Herif yaşıyorken gelen gidenimiz eksik olmazdı. Torunumun torununu gördüm ben guzum ama neye yaradı? Çocuk çok bende 7 oğlan bir kız var. Paramız da çoktu. En büyük oğlanı çocukken Almanya'ya gönderdik. Daha sonra Belçika bizim ülkeden işçi istemiş 2 oğlanı daha gönderdik. Biri bir sene sonra geri geldi. Köyde babasıyla çiftçilik yapmaya devam etti. Bi oğlanıda uzaktan bi akrabamızın kızıyla everdik Fransa'ya gönderdik onuda. En küçük oğlandan bir büyüğü de polisliği kazandı. Adıyaman'da çalıştı. Sonra Çanakkale, sonrada Antalya. En küçük oğlanda Konya merkezdeydi. Kira da oturuyordu. Biz herifle Konya merkezden benim üzerime bir ev*

almıştık. Küçük oğlan kirayı ödemekte zorlanınca benim eve oturttuk. Kızım da köyde kendi çocukları gelinleriyle yaşar. Bize ben sağlamken ve herif hayattayken gelen giden ilgilenen çok olurdu. Bayramlarda seyranlarda gelenlere yatacak yer bulamazdım. Herif öldükten sonra gelen giden azalmaya başladı. Ben iyice gocayınca bakıma muhtaç duruma düşünce herkes kaçtı benden guzum. En küçük oğlanda kalıyorum şimdi. Başka gidecek yerim yokki kuzum. Kimse beni evine almıyor. Burdaki ev benim olduğu için mecburen alıyorlar bunlarda beni. Guzum en küçük gelinin eline bakıyorum şimdi. Yemek verirse yiyorum. Hamam yaptırırsa (hamam yaptırmayı banyo yaptırmak anlamında kullanıyor) çimiyorum. Gocamak zor guzum zor.

K12 *Ben 81 yaşına geldim oğlum. Başkalarına muhtaç değilim desem yalan konuşmuş olurum. Ben sara hastasıyım oğlum sürekli kriz geçiririm. Ne heriften, ne çocuklarımdan, ne de dost akrabalarından hiçbirinden bir hayır görmedim. Keşke sara hastası olmasaydım bu kadar zor durumlara düşmezdim. Oğlum sen sen ol kimseden hayır bekleme. Eşine, çocuklarına bile güvenme. Yaşlanıp muhtaç duruma düştüğünde ne eş ne çocuk kalıyor etrafında.*

Katılımcılarımızın verdikleri cevapları incelediğimiz zaman yaşlılığı başkalarına muhtaçlık olarak gördükleri sonucunu çıkartabiliriz. **K9** sadece sağlık açısından değil teknolojik açıdan da yaşlıların başkalarına muhtaç olduğunu belirtiyor. Yaşlılığın getirdiği fiziksel, bilişsel, sosyal, ekonomik ve psikolojik etkiler yaşlıların birçok konuda başkalarına muhtaç duruma düşmesine neden olmaktadır. Muhtaçlık da yaşlıları yalnızlığa itmektedir. **K12**'nin söylediği son cümle bu durumu özetler niteliktedir: "Yaşlanıp muhtaç duruma düştüğünde ne eş ne çocuk kalıyor etrafında."

4.5. Toplumun ve Devletin Yaşlılara Verdiği Değer

K1 Bence devlet yaşlılara değer veriyor ama toplum değer vermiyor. Toplu taşımaları ücretiz kullanmak gibi, hastanelerde yaşlılara öncelik gibi yaşlılar için güzel uygulamalar var. Bunlar devletin yaşlıları önemsedğini gösterir. Şahsen ben öyle düşünüyorum. Ama toplum için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Bir yaşlı kafe ye gitse gençler tiksintiyle bakıyorlar. Gençler otobüslerde yaşlılara yer vermemek için uyumuş numarası yapıyor veya kulaklık takıp müzik dinleyip duymamazlıktan görmemezlikten geliyorlar. Yeni nesil çocuklarda yaşlılara saygı yok. Benim ömrüm hastanelerde geçti. Sürekli böbrek taşından dolayı hastanelerde yattım. Hemşireler, doktorlar, hasta bakıcılar yaşlı hastalara af edersin köpek gibi davranıyorlar. Benim annemde böbrek hastasıydı ve sürekli diyalize giriyordu. Annem diyalizden çıkıp eve gelince bana anlatıyordu: diyalizde genelde yaşlı insanlar bulunuyordu. Hemşireler ortada bir masada oturuyorlar ve ellerinde telefon gülip eğleniyorlarmış. Yaşlı bir hasta bir istekte bulunduğu çok yavaş hareketlerle yanına gelip isteksiz davranıyor ve kötü muamelede buluyorlarmış. Bir sağlık çalışanının yaşlı insanlardan nefret ediyorum diye bağırdığından bahsetmişti annem. Bana göre toplumda yaşlılar için şöyle bir genel düşünce var: sen zaten yaşayacağın kadar yaşamışsın, artık yaşamın her alanında elini çek!

K7 Bizim toplumumuzda devletimizde büyüklerine saygıyı, sevgiyi bilir. Türk kültüründe yaşlıya her zaman hürmet edilir. Yaşlı el üstünde tutulur. Günümüzde yaşlılara değer biraz azalmış olabilir ama bunu zamanla aşacağımızı düşünüyorum. Eskiden geniş aile çoktu. Evdeki yaşlı insanlar bulunuyordu. Bu yaşlı insanların oğulları, kızları çok değer veriyorlardı. Bu yaşlı insanların torunları da annelerinden, babalarından yaşlı insanlara saygıyı, seviyi, değer vermeyi öğreniyorlardı. Şimdiki zamanda çekirdek aileler bile azalmaya başladı. Gençler artık anne babadan ayrı yaşamayı tercih ediyorlar. Ama

ben yine de bu konudaki umudumu koruyorum. Zamanla toplumda yaşlılar konusunda devletinde çeşitli projelerde desteğiyle farkındalık oluşacağını düşünüyorum.

K8 *Abim devlet konusunda çok yorum yapamayacağım. Mesela biz eşimle sürekli turlar ile geziyoruz. Yurt dışına da çok gidiyoruz. Diğer ülkelerle bizim ülkemizi kıyaslama şansına sahip oluyoruz. Yaşlılara devletimiz değer veriyor mu vermiyor mu bilmiyorum ama bu konudaki bazı uygulamaları yurtdışından iyi, bazıları ise kötü. Devleti bilmem ama toplum yaşlılara değer vermiyor. Abim açık konuşacağım ben hemşirelikten emekliyim. Bende açıkçası yaşlıları sevmiyordum. Yaşlılarla anlaşıyordum. Yaşlıların hastaneye gelmesini istemiyordum. Bende yaşı sayılırım artık. Toplum içinde bana değer verildiğini hissetmiyorum abim.*

K13 *Ne değer verecekler efendi. Devlet de toplum da yaşlılara değer vermiyor. Bak halimi görüyorsun efendi. Bu yaşta kömür tozları içinde 14 saat nöbet tutuyorum. Değer verilse bu durumlara düşer miyim? Eskiden di o efendi eskiden. Bizim zamanımızda babamız dedemiz izin vermeden konuşamazdık bile. Yaşlılara çok büyük değer veriliyordu. Şimdi nerde? Bak efendi bizim güvenlik şirketinin sahibi benden onlarca yaş küçük. Bu sanayideki çoğu fabrikanın sahibi de benden küçük. Çoğu zaman beni çocuk azarlar gibi azarlıyorlar. Yaşlı olmam umurlarında değil efendi. Ay da yılda bir izinli günümde çarşıya çıkıyorum sohbet edecek kimseyi bulamıyorum. Kimse yaşlılarla konuşmak istemiyor. Bir bankta genç birisinin yanına otursam kalkıp gidiyor. Kimsede sevgi, saygı kalmamış efendi.*

Katılımcılarımızın verdikleri cevapları incelediğimiz zaman toplumun yaşlılara değer vermediği düşüncesinin hâkim olduğunu görmekteyiz. Katılımcılarımız sadece toplumun değil en yakınlarının bile değer vermediklerini belirtmişlerdir. Birkaç katılımcımız az da olsa devletin yaşlılara değer verdiğini ama genel olarak devletinde yaşlılara değer vermediğini belirtmişlerdir.

4.6. Yaşlılar ve Yaşçılık

Sizce toplumda yaşlılara yaşa dayalı ayrımcılık (yaşçılık) yapılıyor mu?

Bu soruya katılımcılarımızın cevapları şu şekildedir:

K5 *Ayrımcılık, dışlanma, kötü muamele, azarlanma hepsi var. İnsanlar yaşlandıkça çocuklaşıyor ve her şeye alınır duruma geliyor. Bende para pul yok. Okuma-yazma yok. Pek evden çarşıya çıkmıyorum. Çıkarsam sadece markete çıkıyorum. Market çalışanları beni sevmiyor. Senin ne işin var teyze markette git evinde otur çıkma diyorlar. Para hesabı bilmem, kredi kartı bilmem. Benim koca markete gideceğimde biraz para verir. Ben markete gidince çalışanlar ortadan kaybolur. Hepsi benden kaçıyor ilgilenmemek için. Bizim apartmanda yaşlı kimse yok. Bahçede bazen komşular toplanır dedikodu yaparlar. Ben gittiğimde hepsi bir mahana (bahane) bulup kaçıyorlar. İşim olmasa evden çıkasım yok.*

K4 *Köyde yaşarken yaşlılara karşı ayrımcılık görmedim. Ama şehirde çok fazla var. ha şimdi köylerde de yaşlılara artık değer vermediklerini duyuyorum. Doğrumu bilmiyorum uzun zamandır köye gitmedim. Ben emekli olduğum için ve tek yaşadığım için bazen çok bunalıyorum. Kayalı parka gezmeye gidiyorum. Oraya genelde yaşlılar gidiyor. Bazen parkta gençlerin yanına oturuyorum iki kelam edelim diye. Gençlerin ağzından lafları kerpetenle alıyorum. Konuşmuyorlar abim konuşmuyorlar. Bir bahane bulup kalkıp gidiyorlar. Hatta bende beş on yaş küçük biri bile bana yaşlıyım diye yaklaşıyor. Bir yere gittiğin zaman sanki senden bulaşıcı hastalık varmış gibi herkes bir yana kaçıyor. Yaşlandığın zaman bu anlattıklarımı sende yaşayacaksın abim zaman bunu gösteriyor. Bazen merkezi yerlere kafe ye gidiyorum. Oralara genelde gençler ve orta yaştakiler takılıyorlar. Ben bir şeyler içip vakit geçirmek için oturuyorum ama gençler öyle bir*

bakıyorlar ki sanki benim orada oturma hakkım yok gibi. Sadece bakışlardan bile ayrımcılık yapıldığını anlıyorsun.

K13 *Yapılıyor Efendi yapılıyor. Benim çalıştığım sanayide 78 tane işyeri var. Devriye atarken binaların arasından geçiyorum. Devriye atarken işçiler dışarıda mola da olduğu zaman önlerinden geçiyorum ve arkamdan konuşulanları duyuyorum. Bu moruğun kendine hayrı yok. Bir hırsızlık olsa koşamaz edemez daha kendini koruyamaz bu adam bizi nasıl koruyacak diyorlar. Belki benim sağlık sorunum yok. Belki spor yapıyorum gayet dinç ve sağlıklıyım nerden biliyorlar? Yaşlılar karşı çok önyargılı yaklaşıyorlar. Gece nöbetinden sonra sabah erken saatlerde otobüse binip evime gidiyorum. Şoförler amca ne işin var senin bu yaşta sanayilerde nöbetlerde git evine kıl namazını teşbihini çek otur diyorlar. Ben anlamıyorum efendi niye böyle ayrımcılık yapıyorlar? Benim çalışmaya hakkım yok mu? Yaşlıyız diye çalışmayalım mı?*

K9 *Valla koçum şimdiki yeni nesiller tarafından çok fazla dışlanıyoruz. Çok fazla ayrımcılık yapılıyor. Köylerde bile dört beş yaşındaki çocuklar ellerinde cihazlarla geziyor. Ben senelerce memurluk yaptım. Senelerce hesapla, kitapla, devlet işleriyle uğraştım ama şimdiki okula gitmeyen çocuklar benden daha çok şey biliyorlar. Çocukların kullandığı cep telefonunu ben ve benim neslim kullanamaz. Yani koçum anlatmaya çalıştığım şey; çocuklar bile bize ayrımcılık yapıyor toplum nasıl yapmasın?*

K3 *Ben İstanbul'da yaşarken yaşlılardan nefret ediyordum. Zaten çok kalabalık bir şehir bir de yaşlılar ortalıkta dolaşmasa keşke hepsi ölse diyordum. Ben kendim bizzat ayrımcılık yapıyordum açıkçası. Şimdi de ben toplum tarafından tamamen dışlanmış durumdayım. Hem yaşlandım hem de kısmi felç geçirip elden ayaktan düştüm. Kızım yemek yaparsa yiyorum su verirse içiyorum. Damat desen beni evden atmak için fırsat*

kolluyor. Yaşlandığın zaman kimse seninle ilgilenmek istemiyor. Hayatı zaten yaşamışsın bir kenarda otur öl diye bekliyorlar.

K6 *Ayrımcılığı en iyi ben bilirim yiğenim. Bende kanser hastalığı var. Sürekli hastaneye gidiyorum. Hastaneye girip muayene olup çıkana kadar işitmediğimiz hakaret kalmıyor. Hiç tahammülleri yok yaşlılara karşı. Ben ek kazanç için simit ve poğaçâ satıyorum. Bazen çocuklar simit almak için koşuyorlar. Anne ve babalar diyorlar ki o yaşlı adamdan almayalım pistir o diyorlar. Bu durum sadece seninle ilgili değil genel olarak mı böyle bir düşünce hâkim. Evet yiğenim. Toplumda çoğu kişi (çocuklar, gençler, yetişkinler) yaşlıların temiz olmadıklarını düşünüyorlar.*

Katılımcılarımızın verdikleri cevaplardan yaşlılara karşı ayrımcılık yapıldığını anlıyoruz. Toplumda; yaşlılar çalışmış, emekli olmuş, çocuğu torunu olmuş, artık evinde oturup ölümü beklemeli, toplum içine artık karışmamalı düşüncesi yaygındır. **K3'** ün söylediği “*. Yaşlandığın zaman kimse seninle ilgilenmek istemiyor. Hayatı zaten yaşamışsın bir kenarda otur öl diye bekliyorlar*” cümlesi de bu düşünceyle paraleldir. Yaşlılık ile birlikte yaşlılarda rol ve statü kaybı oluyor. Ayrıca çalışma hayatı bitip emekli olduğu zamanda ekonomik olarak güçsüz duruma geliyorlar. Bunlara fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik sorunlarla da birleşince yaşlılar aktif bir hayat sürdüremiyorlar ve toplum tarafından ayrımcılığa maruz kalıyorlar. Toplum yaşlıların da genç, dinamik ve aktif olmasını istiyor. Yukarıdaki nedenlerden dolayı aktif olamayan yaşlılar ayrımcılığa maruz kalıyorlar. **K4'** ün verdiği cevaplarda bu görüşü destekler niteliktedir. “*. Bir yere gittiğin zaman sanki senden bulaşıcı hastalık varmış gibi herkes bir yana kaçıyor*”, “*Bazen merkezi yerlere kafe ye gidiyorum. Oralara genelde gençler ve orta yaştakiler takılıyorlar. Ben bir şeyler içip vakit geçirmek için oturuyorum ama gençler öyle bir bakıyorlar ki sanki*

benim orada oturma hakkım yok gibi. Sadece bakışlardan bile ayrımcılık yapıldığını anlıyorsun”.

4.7. Teknolojinin Gerekliliği

K2 *Teknoloji gerekli abim. Ben eve yemek söylüyorum efendime söyleyeyim çalışırken teknoloji sayesinde haberleşiriz taksici arkadaşlarla. Ama ben teknolojiye karşıyım. Eski zamanlar daha iyiydi. Teknoloji yokken insanlar daha samimiydi.*

K3 *Gerekli delikanlı özellikle benim gibiler için teknoloji daha çok gerekli. Bak ben vücudumun sağ tarafını hareket ettiremiyorum. Bu felç durumunu iyileştirecek bir teknoloji olsa ve ya kolumu bacağımı hareket ettirecek bir teknolojik cihaz olsa da ben başkalarına muhtaç olmasam iyi olmaz mıydı?*

K4 *Teknoloji gerekli mi değil mi net bir cevap veremeyeceğim oğlum ama bu devirde bence gerekli. Eskiden insanlar teknoloji olmadan da yaşamlarını sürdürmüşler. Taş devrinde teknoloji var mıydı? Bizim analarımız ve dedelerimiz teknolojiye çok fazla ihtiyaç duymamışlar çünkü eskiden herkes kendi yaşlısına sahip çıkıyordu. Şimdi öylemi oğlum? Bu devirde yaşlıların çoğu kendi başının çaresine bakıyor. Bu nedenle yaşlı insanlara yardımcı olacak teknolojik cihazlar şart oğlum.*

K10 *Gerekli değil guzum. Ben gocadım zaten yarın bir gün ölüp gidecem. Bu yaştan sonra nöğürecem teknolojiyi? Ben tek istediğim torunlarımın evlendiğini görmek guzum.*

K12 *Ah be oğlum! Gerekli olmaz mı? Benim sara hastalığımı iyileştirse güzel olmaz mı? Bu hastalık yüzünden hayatım mahvoldu ve ailemi kaybettim oğlum.*

K13 *Gerekli olmaz mı efendi? Ben işyerinde vaktimi bilgisayar ve telefon sayesinde geçiriyorum. Hipertansiyon rahatsızlığım var. Tansiyon hapını bazen içiyorum bazen içmiyorum. İçmediğim zamanlar tansiyon aleti ile kendimi kontrol ediyorum. Bu alet*

olmasa nasıl kontrol edeceğim? Yalnız akıllı telefon gibi cihazları yaşlıların kullanacağı şekilde yapsalar daha iyi olacak efendi. Bize çok karışık, zor geliyor bu cihazlar.

Birkaç katılımcımız teknolojiye karşı olsa da genel olarak katılımcılarımız teknolojinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılarımızın verdikleri cevaplardan özellikle kendilerinin eksik olduğu konularda yardımcı olabilecek teknolojik cihazların gerekli olduğu düşündükleri çıkarımını yapabiliriz.

Teknoloji günümüzde yaşamlarımızın her alanına etki etmiştir. Neredeyse tüm işlerimizi teknolojik cihazlarla hallediyoruz. Günümüzde tüketim toplumları oldukça yaygındır. Ve genelde genç ve dinamik tüketicilere hitap edecek hizmetler üretilmektedir. Yaşlılar bu yapının dışında bırakılmaktadır. Yaşlıların hem bu yapının içine girebilmesi için hem de bakıma muhtaç durumdaki yaşlılara yardımcı olabilecek cihazlar geliştirilebilmesi için teknoloji gereklidir.

4.8. Yaşlıların Teknolojik Cihazlarla Olan İlişkisi

4.8.1. Yaşlıların Teknolojik Cihaz Sahiplik Durumları

K1 Sadece akıllı telefonu var. Kullanmakta zorlanmıyor ama son yıllarda zorlanmaya başladığını belirtiyor. Çünkü gittikçe cihazların daha çok karmaşılaştığını belirtiyor.

K2 Evinde herhangi bir teknolojik cihaz yok. Emekli olup taksicilik yapmaya başlayana kadar tuşlu telefon kullanmış. Takside çalışırken akıllı telefon almak zorunda kalmış. Çünkü takside ki çalışanlar, çalıştıkları esna da birbirleri ile haberleşmeyi whatsapp uygulaması üzerinden sağladıklarını belirtiyor. Telefonu belli bir seviyede kullanıyor (arama, mesaj atma ve whatsapp uygulaması).

K3 Eski bir telefonu var. Sadece arama yapmayı ve arama cevaplamayı biliyor.

K4 Akıllı telefonu ve yeni nesil bir televizyonu var. Cihazları kullanmakta biraz zorlanıyor.

K5 Eski model bir telefon haricinde teknolojik cihazının olmadığını söylüyor. Telefonu sadece arama cevaplama ve müzik dinleme için kullandığı için zorlanmadığını söylüyor.

K6 Akıllı telefonu yeni aldığını ve kullanmakta zorlandığını belirtiyor.

K7 Akıllı telefon, tablet bilgisayar, masaüstü bilgisayar, dizüstü bilgisayar, yeni nesil televizyon gibi cihazlara sahip ve hepsini aktif kullandığını ve zorlanmadığını belirtiyor.

K8 Akıllı telefon, tablet bilgisayar, masaüstü, dizüstü bilgisayar, yeni nesil televizyon ve elektronik çeviri cihazı gibi teknolojik aletlerinin olduğunu, kullanmakta zorlanmadığını belirtiyor.

K9 Birkaç sene akıllı telefon ve dizüstü bilgisayar kullanmayı denediğini ancak karmaşık olduğunu için ve katılımcımızın görme sorunlarının ilerlemesinden dolayı bu cihazları sattığını söylüyor. Şimdi eski model bir telefon kullanıyor.

K10 Eski model bir telefonu olduğunu ve sadece arama yapma-cevaplama yapabildiğini ancak son zamanlarda sağlık sorunlarının artması ile birlikte bu cihazı kullanmakta zorlandığını belirtiyor.

K11 Akıllı telefonu ve fotoğraf makinesi var. Kendine yetecek seviyede kullanabildiğini söylüyor.

K12 Eski model (tuşlu) bir telefon sahibi ve kullanmakta zorlanmadığını belirtiyor.

K13 Akıllı telefonu ve dizüstü bilgisayarı var. Kendine yetecek seviyede kullanabildiğini söylüyor.

Katılımcılarımızın verdikleri cevapları incelediğimizde genel olarak eski model tuşlu telefon veya akıllı telefon sahibi olduklarını görüyoruz.

4.8.2. Yaşlıların Teknolojik Cihazları Kullanabilme Düzeyleri

Katılımcılarımıza cihazınızı kullanmayı kim öğretti? Öğretirken tahammülsüz davranışlarda bulundu mu? Sorusuna şu cevapları verdiler:

K1 Cep telefonumu kullanmayı kendi kendime öğrendim beyefendi. Bundan önceki telefonumu daha kolay kullanıyordum. Şimdiki kullandığım telefon daha karmaşık. Bazen anlamadığım şeyleri eşime soruyorum ve o da sakın sakın anlatıyor beyefendi.

K2 Benim evde teknolojik pek bir şey yok abim. Sadece akıllı telefonum var. Akıllı telefonu da mecburen aldım. Benim iş arkadaşlar çalışırken birbirleri ile watap (whatsapp) uygulamasından görüşüyorlar. Ses yolluyoruz birbirimize. Hem akıllı telefonu hem de bu uygulamayı kullanmasını arkadaşlarım öğretti abim. Genç iş arkadaşlarım öğretirken benimle dalga geçiyorlardı. Dalga geçmeleri zoruma gittiği için yaşıma yakın arkadaşlarımdan kendime yetecek kadar öğrendim.

K4 Akıllı telefonumu kullanmayı komşum öğretti oğlum. Ben biraz yavaş öğreniyordum. Yavaş öğrendiğim için bana kızıyordu. Öğrettiği şeyleri yanlış yapınca veya unuttunca bana sen bunu kullanmayı öğrenemezsin sat bunu kendine eski telefon al diyip benim moralimi bozuyordu. Daha sonra komşumun sabırı kalmadı sürekli bahane bulup bu işten kaçmaya başladı. Bende kendim öğrenmeye çalıştım oğlum. Tek başıma yaşadığım için evde pek zaman geçmiyor. O yüzden büyük tuzlu (pahalı) bir televizyon aldım. Televizyon çok karışık. Kurmaya gelen işçilere bana filim açmasını öğretin dedim. Kumanda üzerinde netflix yazan bir tuş var oradan filim açmasını öğrendim. Filim izleyerek zaman geçiriyorum.

K6 Ben telefonumu yeni aldım yiğenim. Bu akıllı telefonları gençlerde göre göre bende heves ediyordum yiğenim. Corona zamanı da HES uygulaması falan bahane oldu küçük oğlana aldirttim. Küçük oğlan bizim eve yakın bir yerde oturur. Fırsat buldukça gelir öğretmeye çalışır. Neden bilmem ben öğrenemiyorum yiğenim. Oğlan bana çok bağıyor. Baba bir de başıma bu işi çıkarttın bir gün telefonunu kıracağım sende kurtul bende kurtulayım der bana. Hatta bazı zamanlar gösterdiklerini yapamadığımda küfür ediyor bana. Zor yiğenim yaşlılık zor valla.

K7 Kendisinin, eşinin ve çocuklarının çok sayıda teknolojik cihaza sahip olduğunu ve hepsini aktif bir şekilde kullandığını belirtiyor. Katılımcımız teknolojik cihazlarını kendi kendine kullanmayı öğrendiğini belirtiyor.

K8 Katılımcımız çeşitli teknolojik cihazlara sahip olduğunu söylüyor. Hepsini aktif bir şekilde kullanabildiğini ve eşi ile birlikte kullanmayı öğrendiklerini belirtiyor.

K9 Koçum bir keresinde arkadaşımın evine misafirliğe gittik. Evde 80-90'lı yaşlarda bir kadın dizüstü bilgisayar kullanıyordu. O kadını görünce bende heveslendim. Kendime dizüstü bilgisayar ve akıllı telefon aldım. Ben tek başıma yaşadığım için bana bunları kullanmayı öğretecek kimse yoktu koçum. Arkadaşımın oğlunun cep telefonu ve bilgisayar dükkânları var. Arkadaşıma rica ettim oğlun bana bunları kullanmayı öğretsin diye. Arkadaşımın oğlu ilk başlarda çok kibar ve sabırlıydı. Sonradan çok sinirlenmeye ve ilgisiz davranmaya başladı. Sürekli oflayıp pufluyordu. Görme sorunum da olduğu için cihazlardaki yazıları pek okuyamıyorum koçum. Sonra oğlan dedi ki: dayı sen zaten zor görüyon birde bunlarla uğraşırsan gözlerin kör olur bırak bu cihazlara heves etmeyi evinde otur namazını kıl dedi. Hevesim kırılınca iki cihazı da sattım koçum.

K11 Akıllı telefonu ve fotoğraf makinesini Gümüş'ün (sokak köpeği) fotoğraflarını çekmek için aldım. Huzurevi müdürü bir çalışanına rica etti cihazları kullanmayı bana

öğretmesi için. Çok ilgisiz ve isteksiz bir şekilde öğretir gibi yaptı. Neyse Gümüş'ümün fotoğraflarını çekeyim bana yeter.

K13 *Ben teknolojiyi sevmiyorum efendi. Ama çalıştığım güvenlik şirketinin sosyal medya gurubu varmış. Duyuruları oradan yapıyorlarmış. Akıllı telefon almamı rica etmişlerdi. Evde bunu konuşurken küçük oğlan duymuş. Hem kendine hem bana telefon aldirtti. Oğlan çok hızlı öğrendi ama ben hem yaşlı olduğum için hem de teknolojik cihazları sevmediğim için zor öğreniyordum efendi. Oğlan kendisi gibi hızlı öğrenemediğim için sürekli beni azarlardı. Yaşlılara bu cihazlar yasaklanmalı diyordu hep. Bir de dizüstü bilgisayar aldım. Oğlana bilgisayarı açıp kapamasını ve filim atmayı öğretmesini istedim. Gece nöbetleri uzun oluyor efendi. Dizüstü bilgisayardan filim izleyerek zaman geçiriyorum efendi. İş arkadaşlarım öyle yapıyormuş bana da böyle zaman geçirmemi tavsiye ettiler efendi.*

Katılımcılarımızın verdikleri cevaplardan da anlaşılacağı gibi yaşlı bireylerin çok az bir kısmı teknolojiye ayak uydurabilmiştir. Bunun nedeni teknoloji ile yaşlılık dönemlerinde tanışmış olmalarıdır. Günümüzdeki yetişkinler gençlik dönemlerinde, gençlerde çocukluk dönemlerinde teknolojik cihazlarla tanıştığı için bu cihazlara daha iyi adapte olmuşlardır. Son yıllarda internet ve teknolojik cihazların kullanımı çok yaygınlaşmıştır. Bu son yıllarda yaşlılığın getirdiği fiziksel, bilişsel, sosyal, ekonomik ve psikolojik etkiler yaşlılar ile teknoloji arasında bir engel teşkil etmiştir. Covid-19 pandemi sürecinde sokağa çıkma yasağından dolayı bütün işler evden çıkmadan teknolojik cihazlarla yapılmıştır. Pandeminin getirdiği bu teknolojik cihazları kullanma zorunluluğu yaşlıları az da olsa teknolojiye yaklaştırmıştır. HES kodu gibi uygulamalar yaşlıları teknolojinin içine çekmiştir. Fakat katılımcılarımızın verdiklerin cevaplardan da anlıyoruz ki bu cihazları kullanmayı öğretmek isteyen yakın akrabaları ve tanıdıkları sabırsız ve

tahammülsüz davranmaktadırlar. Çocuklar, gençler ve yetişkinler yaşlıların bu cihazları kendileri gibi hızlı öğrenmesini istiyorlar. Yaşlılığın getirdiği sorunları göz ardı ediyorlar. Bu kişiler empati kuramadığı için yaşlılara karşı olumsuz davranışlarda bulunuyorlar. Tüm bu nedenlerden dolayı yaşlı bireylerde teknolojik cihazları öğrenmede isteksizlik ve özgüven eksikliği oluşuyor. Teknolojik cihazları diğer katılımcılarımıza göre daha iyi kullanabilen katılımcılarımızın (K7 ve K8) hem yaşlarının daha genç olduğu hem de birlikte yaşadıkların kişilerin etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcılarımıza teknolojik cihazları kullanırken bir sorunla karşılaşmanız durumunda bu sorunu nasıl çözüyorsunuz? Sorusuna verdikleri cevaplar ise:

K1 Katılımcımız teknolojik cihazıyla ilgili bir sorun yaşadığında ilk önce kendisi sorunları çözmeye çalıştığını eğer çözemezse eşinden yardım istediğini belirtiyor.

K2 Katılımcımız herhangi bir sorun yaşadığında iş arkadaşlarında yardım istiyor. İş arkadaşlarının da kendi kapasitelerince yardım ettiklerini belirtiyor.

K4 *Televizyonla ilgili bir sorun çıktığında kendim çözemiyorum oğlum. Bir numara var televizyon kurulurken bana işçilerin bıraktığı o numarayı arıyorum. Telefonumla ilgili bir sorun çıktığı zaman kendim yapamıyorum oğlum. Ya öylece bırakıyorum ya da dışarıya çıktığım zaman yabancı birisine rica ediyorum.*

K6 *Cihazla ilgili bir sorun yaşarsam tamirciye götürüyorum yiğenim. Oğlana soramıyorum çünkü bana bağıyor.*

K7 Katılımcımız cihazlarla ilgili bir sorun yaşamadığını ama çözemeyeceği bir sorun olursa çocuklarından yardım istediğini çünkü çocuklarının teknolojik cihazlarda daha yetkin olduklarını belirtiyor.

K8 Katılımcımız cihazlarla ilgili bir sıkıntı yaşadığında genellikle sorunları kendisi çözdüğünü belirtiyor.

K11 Katılımcımız teknolojik cihazlarla ilgili bir sorun yaşadığında kendisi çözemediğini fakat huzurevi çevresinde birkaç telefoncu tanıdığını ve bir problem durumunda onlara gittiği belirtiyor.

K13 Herhangi bir sorun durumunda evdeki oğlundan yardım istediğini belirtiyor.

Katılımcılarımızın verdikleri cevaplara baktığımızda teknolojik cihazlar ilgili bir sorun çıktığında genel olarak kendileri çözemediğini ve başkalarından yardım aldığını görüyoruz. Günümüzde yaşlılar yanlış bir şey yapar mıyım korkusuyla teknolojik cihazların tüm özelliklerini kullanmamaktadırlar. Bir sorun çıktığında bu sorunu kendilerinin çözemeyeceğini düşünmektedirler ve başkalarından yardım istemektedirler. Katılımcılarımızın verdikleri cevaplar da bu durumu destekler niteliktedir.

4.9. Yaşlıları Teknolojik Cihazlardan Uzaklaştıran Etkenler

Katılımcılarımıza yaş ilerledikçe fiziksel sorunların artması sizi bu cihazlardan uzaklaştırıyor mu? Sorusuna verilen cevaplar:

K2 *Fiziksel sorunların artması tabii cihazlardan beni uzaklaştırdı abim. Benim birçok sağlık sorunum var. Tansiyon, kalp, unutkanlık, böbrek sorunları, KOAH, yavaş yavaş görme ve işitme sorunları da çıkmaya başladı. Özellikle unutkanlık beni bu cihazlardan soğutuyor abim. Çok zor öğreniyorum aynı zamanda da çok hızlı öğrendiklerimi unutuyorum. Nasıl olsa unutuyorum diye yeni şeyleri öğrenme gereği de duymuyorum açıkçası. Göz sorunları çıkmaya başladı abim. Teknolojik cihazların gözlere zarar verdiğini duymuştum. Bende akıllı telefon var. Bu telefon gözlerimdeki sorunları arttırırsa ve takside çalışamaz duruma gelirim diye korkuyorum ve bu yüzden de kullanmak istemiyorum abim. Sonuçta taksi benim için bir ek gelir kapısı.*

K4 Katılımcımız unutkanlık sorunu olduğunu belirtiyor. Unutkanlık ve yavaş öğrenmeden dolayı bu cihazlara ilgisinin azaldığını söylüyor. Ayrıca cep telefonunu biraz

kullandıktan sonra hemen baş ağrısı yaptığını ve bu yüzden cep telefonu yerine uzak bir mesafeden televizyon izlemeyi tercih ettiğini belirtiyor.

K5 *Benim okuma-yazmam yok yavrum. Bazen televizyonda haberlere bakıyorum. Gözümden sorunlar var. Ben gıcadıkça daha az görmeye başladım yavrum. Artık televizyon seyretmekte istemiyorum yavrum.*

K7 Katılımcımızın sağ omuzunda protez vardır. Bu yüzden sağ kolunu hareket ettirmekte zorlanmaktadır. Yaş ilerledikçe bu sorunun biraz daha arttığını belirtmiştir. Telefonu uzun süre elinde tutamadığından ve bilgisayarlarını uzun süreli kullanamadığını belirtmiştir. Katılımcımız bu sorunun ilerleyen yıllarda daha da artması durumunda teknolojik cihazlarını kullanmayı bırakacağını belirtmiştir.

K9 Katılımcımız belli bir süre teknolojik cihazlar kullanmış. Kemiklerindeki kireçlenmenin ağrılara neden olduğunu ama bu cihazları kullanmaya başladıktan sonra bu ağrıların arttığını söylemiştir. Ayrıca görme sorunları da yaşadığını için cihazları kullanmaktan vazgeçtiğini ve bu cihazları sattığını belirtmiştir.

Katılımcılarımıza teknolojik cihazların karmaşık olması sizi bu cihazlardan uzaklaştırıyor mu? Sorusuna verilen cevaplar:

K1 *Her sene daha gelişmiş, daha karmaşık cihazlar çıkıyor beyefendi. Ben teknolojinin hızına yetişemiyorum artık. Gençler çok çabuk adapte oluyorlar bu duruma ama ben yaşlandığım için mi bilmiyorum yeni teknolojik cihazları kullanmakta zorlanıyorum artık. Gençlerin kolaylıkla yapabildiği şeyleri ben yapamayınca üzülüyorum ve yeni, karmaşık olan teknolojik cihazları kullanmak içimden gelmiyor beyefendi.*

K2 *Benim zaten teknoloji ile hiç aram yoktur abim. Mesleğim nedeniyle mecburen bir akıllı telefon aldım. Eski model bir telefonum var abim. Eski olmasına rağmen bana çok karışık geldi. Genç iş arkadaşlarım bu zaten eski model bir telefon karmaşık değil, ona*

rağmen kullanmayı beceremiyorsun diye benimle dalga geçiyorlar. Zaten teknoloji ile aram yoktu birde bu yaşta dalga konusu olduğum için bu cihazlardan iyice soğudum abim.

K4 *Ben teknolojik cihaz olarak bir telefon bir de televizyon aldım oğlum. Akıllı telefon bana çok karmaşık geldi doğru düzgün öğrenemedim. Bu yaştan sonra milletin bana telefon kullanmayı öğretmesini mi bekleyeceğim? Kullanmam daha iyi oğlum. Televizyondan filim açmasını öğrendim sadece bu bana yeter.*

K6 *Gençlerde akıllı telefonları, tabletleri, bilgisayarları gördükçe ben de heves ettim bunlara yiğenim. Önce telefonu sonra diğerlerini alırım demiştim. Ama telefonu öğrenmekte ve kullanmakta çok zorlandığım için hepsinden vazgeçtim. Gençler kullanırken içimden ne var bunları kullanmakta eski tuşlu telefonlardan kolay diyordum. Ama bana çok karmaşık geldi ve pek de öğrenemedim yiğenim. Bir de benim küçük oğlan bana telefonu kullanmayı öğretmek için evime geliyordu. Öğrenemeyince bu yaşta çocuk azarlar gibi bana bağırıp çağırması telefondan beni soğuttu yiğenim.*

K7 *Karmaşık olması bence daha iyi. Teknolojik cihazların her yıl daha da karmaşık duruma gelmesi daha çok gelmişmiş olması anlamına gelir ve ben gelişimden yanayım. Karmaşık olması benim daha çok hoşuma gidiyor.*

K8 *Ben teknolojik cihazların karmaşık olmasını istemiyorum abim. Biz eşimle birlikte sürekli geziyoruz. Gezdiğimiz yerlerde fotoğraflar çekiyoruz. Cihazlar çok karmaşık olmamalı ve kullanımı basit olmalı. Geziler sırasında birde karmaşık sistemi olan cihazlarla mı uğraşalım?*

K9 *Ben teknolojik cihazlara yaşlı bir kadın bilgisayar kullanırken görünce ilgi duymaya başladım koçum. Ama çok karışık olduğu için öğrenemedim de kullanamadım da. Öğrenemediğim için milletten bu yaşta laf işittim. Daha sonra ilgim kayboldu ve cihazlarımı sattım koçum.*

K10 Ben görpemin (en küçük çocuk anlamına gelmektedir) yanında kalırım guzum. Oğlanın ve gelinin akıllı telefonları var. Çocukların hem telefonları hem bilgisayarları var. Herkes telefona kafalarını gömüyor benimle kimse konuşmuyor guzum. Torunumdan bana da öğretmesini istedim. Benim gözler görmez, kulaklar duymaz, ellerim kollarım tutmaz, hareket edemem, her şeyi unuturum. Torunum bana çok gösterdi ama anlayamadım guzum. Bizim zamanımızda radyo ve televizyondan başka bişey yoktu. Şimdiki aletler karışık guzum çok karışık.

Katılımcılarımızın verdikleri cevaplardan da anlaşılabacağı üzere; yaşlıların fiziksel sorunlarının getirdiğini engeller ve teknolojik cihazların karmaşık olması, yaşlıları bu cihazlardan uzaklaştırmaktadır. Fiziksel sorunlar bu cihazların kullanımda zorluk yaşamalarına neden olmaktadır. Bu da öğrenme isteğini azaltmaktadır. Ayrıca yaşlılığın getirdiği öğrenmede zorlanma sorunu, teknolojik cihazların karmaşık olması ile birleşince öğrenmeyi daha da zorlaştırmakta ve yaşlıları teknolojiden uzaklaştırmaktadır.

4.10. Pandemi Döneminde Yaşlılık

Pandemi döneminde yaşlıların yaşadığı teknoloji ile ilgili sıkıntıları anlayabilmek için katılımcılarımıza dört adet soru soruldu.

SORU 1: Pandemi döneminde hangi teknolojik cihazlara daha çok ihtiyaç duyunuz?

K1 Katılımcımız şehir dışındaki çocuklarıyla görüşmek ve sağlık durumlarını öğrenebilmek amacıyla cep telefonuna daha çok ihtiyaç duyduğunu belirtiyor.

K2 Katılımcımız yakınlarından haber alabilmek için cep telefonu ve hastalık hakkındaki gelişmeleri takip edebilmek için televizyona daha çok ihtiyaç duyduğunu belirtiyor.

K3 Hiçbir yakını olmadığını söyleyen katılımcımız pandemi haberleri için en çok televizyona ihtiyaç duyduğunu söylemiştir.

K4 Katılımcımız bazı yakın arkadaşlarıyla konuşmak için cep telefonu, evde film izleyerek zaman geçirmek ve pandemi gelişmelerini takip edebilmek içinde televizyona ihtiyaç duyduğunu söylemiştir.

K5 Katılımcımız cep telefonu ve televizyona ihtiyaç duyduğunu belirtiyor.

K6 Katılımcımız cep telefonu ve televizyona ihtiyaç duyduğunu belirtiyor.

K7 Katılımcımız sahip olduğu tüm teknolojik cihazlara ihtiyaç duyduğunu belirtiyor.

K8 Katılımcımız sahip olduğu tüm teknolojik cihazlara ihtiyaç duyduğunu belirtiyor.

K9 Katılımcımızın görme sorunu olduğu için büyük yazılı klavyesi olan bir bilgisayara en çok ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Ama bu cihaz kendisinde olmadığı için cep telefonu ve televizyona pandemide ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

K10 Katılımcımız torunlarından ve çocuklarından haber alabilmek için cep telefonuna ayrıca haberlerden gelişmeleri öğrenebilmek için televizyona ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

K11 Katılımcımız Almanya’da ki arkadaşlarından haber alabilmek için cep telefonuna ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

K12 Katılımcımız cep telefonuna ihtiyaç duyduğunu belirtiyor.

K13 Katılımcımız cep telefonu ve televizyona ihtiyaç duyduğunu belirtiyor.

SORU 2: Evden dışarıya çıkmadan teknolojik cihazlarla işlerinizi yapabiliyor musunuz?

K1 Katılımcımız akıllı telefonu ile evden çıkmadan otobüs bileti alabildiğini, çevrimiçi market alışverişi yapabildiğini, fatura ödeme işlemlerini, banka işlerini ve hastaneden randevu alabildiğini belirtmiştir.

K2 *Abim evden çıkmadan yapabildiğim tek şey eve yemek söylemek. Benim hanım vefat etti. Bende yemek yapmasını bilmiyorum. Kahvaltımı kendim hazırlıyorum ama ev yemeği yapamıyorum. İş arkadaşların sağ olsunlar internetten yemek sipariş etmesini öğretiler. Telefonumdan akşam yemeğimi seçip eve sipariş verebiliyorum sadece abim.*

K3 Katılımcımız teknolojik bir cihazı yok. Olsa da sağlık sorunları nedeniyle kullanamayacağını belirtiyor.

K4 *Sıradan işlemleri yapabiliyorum oğlum. Market alışverişi, yemek siparişi gibi şeyler. Faturalarımı da ödeyebiliyorum ama yeni öğrendim oğlum bu fatura ödeme işlemini. Aylık ödeme yaptığım film izlediğim bir yer var (netfix). Bu yerin faturasını ödemeyi öğrenince elektrik, su, gaz faturalarını da netten ödemeye başladım.*

K6 Katılımcımız evden çıkmadan herhangi bir işini halledemediğini belirtiyor.

K7 ve **K8** katılımcılarımız evden çıkmadan bütün işlerini halledebildiklerini belirtiyorlar. **K7** teknolojik cihazların ve internetin artık eli ayağı gibi olduğunu belirtiyor. **K8** gezi programlarında teknolojik cihazların çok işine yaradığını söylüyor. Evden çıkmadan bilet alma, tur satın alma, bunları iptal etme, otel rezervasyonu gibi birçok işini teknolojik cihazlarla halledebildiğini belirtiyor.

K9 *Koçum ben akıllı telefon ve bilgisayarını kullanmayı beceremedim sattım. Ben hiçbir işimi evden çıkmadan halledemiyorum.*

K11 Katılımcımız telefon faturası ödeme, köpek maması sipariş etme, ilaç sipariş etme ve banka işlemlerini yapabildiğini belirtiyor.

K12 Evden çıkmadan işlerini halledemediğini belirtiyor. **K13** sıradan işlemleri evden çıkmadan yapabildiğini belirtiyor. Fatura ödeme, banka işlemleri, market alışverişi gibi... **K13** nöbetteyken yemek siparişi işlemini çok fazla kullandığını belirtiyor.

SORU 3: Ulaşım, gıda alışverişi, fatura ödeme, para çekme gibi konularda teknolojik açıdan yaşadığınız zorluklar nelerdir?

K1 *Bu konularda fazla bir zorluk yaşamıyorum beyefendi. Ama son zamanlarda akıllı telefonlarda olsun, televizyonlardan olsun, bilgisayarlarda olsun, diğer teknolojik cihazlarda olsun çok fazla fonksiyon var. Çok fazla uygulama ve işlem var. Sürekli kullanıcı adı, şifre, sms gibi şeyler isteniyor. Çok fazla sosyal medya var. Kullanıcı adı şifre gibi şeyleri sürekli karıştırmaya başladım. Geçen ay eşim şehir dışına en küçük oğlumuzun yanına gitmişti. Bende bilet alıp gidecektim. Konuşma sürem bitmiş. İnternetten bilet almak istedim. Üye olduğum otobüs firmasından almak istedim. Şifremi unuttuğum için firmanın sayfasına giriş yapamadım. Şifre yenileme işleminide yapamadım. Yazıhaneden bilet almak için evden çıktım. Son biletin satıldığını bilet kalmadığını söylediler. En yakın seferin 5 gün sonra olduğunu söylediler. Bende evde yaşadığım durumu anlattım. Bana söyledikleri cümle şu: abla kullanamıyorsanız almayacaksınız telefon falan. Sen ve senden büyük yaşlı insanlarla hep bu sorunları yaşıyoruz. Ne yapacaksınız interneti, bilgisayarı, telefonu siz. Gelin alın buradan biletinizi. Bunun gibi diğer sorduğunuz konularda da mağduriyetler yaşadım beyefendi.*

K2 *Abim yemek siparişi dışında pek de bir şey yapamıyorum. Bilet alma, fatura ödeme gibi şeyleri de yapabilirim belki ama bana karışık geliyor hepsi abim. Aklımda tutamıyorum aklımda. Mesela arkadaşlar bazen bilet alıyorlar ben de izliyorum sefer seçiyorlar, koltuk seçiyorlar, saat seçiyorlar, kart numarası falan bir şeyler yazıyorlar ben bunları hayatta yapamam abim. Kendime güvenim yok.*

K3 ve **K5**'in bazı sorunları (**K3** kısmi felç, **K5** okuma-yazma yok) nedeniyle teknolojik cihazları yoktur. Fatura ödeme, banka, alışveriş gibi işleri beraber yaşadıkları kişiler yapmaktadır.

K6 *Yiğenim mesela bankaya gidiyorum çok sıra oluyor sıra beklememek için bankamatikten para çekeyim diyorum ama karışık olunca yapamıyorum. Ordaki gençlerden yardım istiyorum. Bazen belediye otobüsüne binemiyorum. El kartımda para olmuyor. El karta para yükleyecek yerlerde kapalı olduğu zaman binemiyorum otobüse. Ama cep telefonuyla internetten para yükleme varmış işte onu ben bilmiyorum yiğenim. Marketten alışveriş yapıyorum. Banka kartımın şifresini unutuyorum ve cebimde de para olmazsa aldıklarım orda kalıyor yiğenim. Benim küçük oğlan kartın şifresini kâğıda yazma başkasının eline geçerse paranı çalarlar diyor ben de yazmıyorum.*

K9 *Koçum ben bu sorduklarını evden çıkıp kendim halletmeye çalışıyorum. Halledemezsem gençlerden yardım isterim. Bankaya gitsem bankamatik kullanamam. Parayı içerden çekerim memur verir maaşımı. Alışverişleri para ile yaparım. Koçum geçen sene hastaneye gittim. İnternetten randevu almasını bilmem ben. Telefonla arayıp randevu almıştım. Sağlıkçıların yanına gittim görevlinin birisi: dede görmüyor musun sen orda cihaz var oradan giriş yapacaksın bize geleceksin boşuna mı diktiler o cihazları oraya siz yaşlıların bu aptallığı beni öldürecek diye milletin içinde bana bağırdı. Nereye gidersek gidelim bu cihazları kullanamayınca azar işitiyoruz koçum.*

K10 *Katılımcımız hiçbir işlemten anlamadığını, maaş günü gelince oğluna ya da torunlarından birine maaşını çektiğini ve ankette sorduğum diğer işlemleri para verip torunlarına yaptırttığını belirtmiştir.*

K12 *Oğlum ne deyim ki? Bankaya gidiyorum içerden çekiyorum maaşımı. Markete pazara gidiyorum parayla alışveriş yapıyorum. Markette cep telefonunun tutup ücret ödeyen bile gördüm şaşırdım oğlum. Ben çok geri kalmıştım oğlum. Fatura ödemeye postaneye gidiyorum akşama kadar sıra bekliyorum. Başka şekilde ödemesini bilmiyorum ki oğlum ne yapayım?*

SORU 4: Pandemi döneminde teknoloji ile ilgili yaşadığınız sorunları anlatınız?

K2 *Hangi birisini sayayım ki abim? HES uygulaması telefona indirilecekti ben yapamadım iş arkadaşlarım yardım etti. HES kodunu arkadaşlarım alıverdi. Telefonu kullanmayı beceremediğim için bu kodu kâğıda yazdım. Bende unutkanlık sorunu olduğu için bu kâğıdı kaybettiğim çok oldu. HES kodumun olduğu kâğıdı unuttuğum bazı günlerde resmi işlerde veya banka işlemlerinde hep sorun yaşadım. Kod olmadığı için işlem yapmadılar abim. Ben taksicilik yaptığım için sokağa çıkma yasağından muaftım. Çalışma saatlerim uzun, bazen sabahçı bazen gececi oluyorum. Pandemi ile ilgili haberleri ve duyuruları televizyondan takip etme fırsatım olmuyordu. Akıllı telefonu da kullanmayınca her şeyden geç haberim oluyordu. Çoğu şeyi iş arkadaşlarımdan duydum abim. Telefon kullanmayı bilsek böyle eziyetler çekmezdik.*

K4 *Oğlum bir keresinde borcundan dolayı elektriğimi kesmişlerdi. Dışarıda HES kodu olmadan işlem yapılmayacağını yani faturamı ödeyemeyeceğimi duymuştum. Akıllı telefon ile internetten fatura ödeme işlemini de bilmediğim için birkaç gün elektriğimi açtıramamıştım. Fatura ödeme işlemini şimdi yapabiliyorum.*

K5 *Yavrum biz herifle birlikte çok sorunlar yaşadık. İkimizde yaşlıyız. Ben okuma yazma bilmem. Herif desen benden beter hiçbir şeyden anlamaz. Televizyonda haberlerde şunu yapın bunu yapın diyorlardı ama bizde telefon yok bilgisayar yok internet yok anca dinliyorduk. Herifte de bende de sağlık sorunları var. Beceremeyiz diye korkumuzdan hastaneye gitmiyorduk. Randevu alınacak, orda cihazlara kimlik numarası yazılacak hiçbirini yapamıyoruz yavrum. HES kodu alınacakmış aşı randevusu alınacakmış onları da yapamadık. Aşı için eve geldiler. Hastalık zamanlarında her şey telefonlarla bilgisayarlarla olduğu için biz bunları kullanamayız diye korkumuzdan evden çıkmadık yavrum.*

K6 *Yiğenim benim arabam yok. Simit sattığım yere otobüs ile gidip geliyordum. El karta HES kodu tanımlatılacaktı. Ben onu duymadım. Duysam da yapamazdım zaten. El kartta HES kodu olmadığı için kartı otobüsün cihazına tutunca okumadı. Şoför beni indirdi. O gün bu gündür dolmuşla gidip gelirim yiğenim.*

K9 *Koçum pandemi döneminde bir ara maaşımı erken bitirmiştin. HES kodu uygulamasını duymuştuk televizyondan ama bizde akıllı telefon yok bilgisayar yok. Olsa da nasıl yapılacak bilmiyoruz. Bankaya nakit avans çekmek için gitmiştim. HES Kod olmadan hem içeriye alınmıyormuş hem de işlem yapılmıyormuş. Mecburen geri döndüm. Sonraki günde hafta sonuydu. İki gün evde aç susuz bekledik para olmayınca.*

K10 *Guzum ben küçük oğlanın evinde kalırım. Hastalıktan korktuğum için yaz aylarını köyde geçirmek istedim. Hem Konya'da hem köyde evi olan oğlanla köye gittik. İki ay sonra oğlan tekrar Konya'ya gitti. Bende işlerimi halledip döneyim diye evimde kaldım. Sonrada seyahat yasağı çıktı. Seyahat izin belgesi alınacaktı internetten. Ben nasıl alayım guzum? Eski bir telefonum var polisi hastaneyi aranmasını da bilmem. Kimse de yardım idivermedi guzum. Bir hafta kendi başıma kaldım köyde guzum.*

Katılımcılarımızın verdikleri cevaplardan da anlaşılacağı gibi pandemi döneminde en çok zorluğu çeken grup yaşlılar olmuştur. Akıllı telefonlarının olmaması, olsa bile bunları kullanmamaları nedeniyle bu dönemde büyük zorluklar yaşamışlardır. Pandemi döneminde en çok evde kalan kesim yaşlılardı. Bu dönemde neredeyse tüm hayatımızı teknolojik cihazlarla devam ettirdik. Yalnız yaşayan ve teknolojik cihazları kullanamayan yaşlılar büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Teknolojik cihazların çok yoğun kullanıldığı pandemi döneminde yaşlılar bu cihazları kullanamadığı için toplum tarafından dışlanmış ve ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Katılımcılarımızın verdikleri cevaplar da bunu destekler niteliktedir.

4.11. Yaşlılık, Teknoloji ve Yalnızlık İlişkisi

Katılımcılarımıza teknolojinin yalnızlığı arttırıp arttırmadığını soruldu. Katılımcılarımız şu cevapları vermişlerdir:

K1 Evet beyefendi bence yalnızlığı arttırıyor. Televizyon, internet ve cep telefonu insanların birbirleriyle muhabbetlerini tamamen bitirdi. Tamam, internetten birçok kişiyle tanışabiliyorsun ama ne kadar güvenebilirsin? Sana ne amaçla yaklaşıyor, iyi niyetli mi kötü niyetli mi nereden bileceksin? İnternette görüştüğün kişi ile gerçekte kaç kere görüşebiliyorsun ki? Gençlik zamanlarımızda eşimle çok sohbet ederdik. Teknoloji hayatımıza girdiğinden beri bu sohbetler neredeyse yok denecek kadar az beyefendi.

K2 Ben teknolojiyi sevmiyorum abim. Ama bazen yalnızlığımı unutturuyor. Almanya'daki çocuklarla görüntülü görüşüyorum yalnızlığımı unutturuyorum. Şimdi yaşlandığım için ne arıyorlar ne gelip gidiyorlar abim. Bazen de televizyonda saçma sapan programları, dizileri, filmleri izlerken bunlar hep insanlara nefreti, ayrımcılığı öğretiyor, insanları yalnızlığa sürüklüyorlar diye içimden geçiyor abim.

K3 Yalnızlığı arttırmıyor delikanlı, tamamen yalnızlaştırıyor insanı. Kızımın damat zaten istemeyerek bakıyorlar bana. Bir şey sorduğum zaman cevap vermiyorlar. Bazen de sinirlenerek cevap veriyorlar. Zaten benimle konuşmuyorlar birde cep telefonuna kafaları gömüyorlar ikisi de odaya veya mutfığa bir yerlere çekiliyorlar cep telefonunda vakit geçiriyorlar. Onlar için telefon ve televizyon önemli delikanlı ben önemli değilim.

K4 Benim Hanım vefat etti. Çocuğumda yok. Eve gelip giden yok. Teknolojinin yalnızlaştırmasına gerek yok ki oğlum daha ne kadar yalnız kalabilirim? Bazen dışarı çıkıyorum park gibi yerlerde oturuyorum herkes telefonlara, bilgisayarlara gömülmüş etrafında ne olduğunun bile farkında değil. Geçen gün Alâeddin tepesine gittim. Çimenlerde karı, koca ve iki çocuk oturuyorlar. Kadın telefonda adam telefonda

çocukların ellerinde de tablet öyle vakit geçiriyorlar. Teknoloji karıyı, kocayı, çocukları bile birbirinden ayırmış oğlum. Allah sonumuzu hayır etsin de hiç iyi zamanlarda değiliz gidişat iyi değil oğlum. İyi tarafları da var. Mesela ben evde yalnızlığımı büyük televizyonumdan film izleyerek unutuyorum. Yalnızlığı unutmak için de teknolojiye sarılıyoruz oğlum.

K5 *Yavrum benim 7 dene çocuk var. Torunumda çok. Gelip giden olmaz ama gelirlerse benimle herifi ziyarete konuşmuyorlar zaten. Torunlar oyun oynar, çocuklarımda boyna bir şeyler yazarlar telefonda. Konuşan dert dinleyen yok yavrum.*

K6 *Yalnızlığı arttırıyor yiğenim. Bak benden simit almaya geliyorlar simit alırken bile milletin kafası akli telefonda. Gözleri telefonda. Ne var bu telefonda bu kadar kendini kaybedecek kadar yiğenim? Geçenlerde simit sattığım yer yol kenarında yola doğru bir genç yürüdü. Telefona dalmış dolmuş geldi kornaya bastı ama genç o kadar dalmış ki duymadı. Gence çarptı bende ambulansı aradım. Hastaneye kaldırdılar. Yakında herkes birbiriyle konuşmayı bırakıp birbirlerine telefonlarla mesaj atıp konuşacaklar galiba yiğenim.*

K7 *Ben teknolojiye karşı değilim. Aksine seviyorum ve çok faydalı buluyorum. Ama yalnızlığı arttırıyor mu diye soruyorsan evet derim. Öyle bir olumsuz yönü var. İletişime ve samimiyete büyük zarar verdiğini düşünüyorum.*

K8 *Bence yalnızlığı arttırmıyor tam tersine azaltıyor. Bence düzgün şekilde kullanılırsa kendine birçok arkadaş edinebilirsin abim. Teknolojik cihazlar sayesinde eşimle benim Türkiye'nin ve dünyanın birçok yerinde arkadaşımız oldu. Yurtdışına çıktığımız zaman elektronik rehberi kullanarak birçok arkadaş edindik. Ayrıca gezeceğimiz yere gitmeden önce o yerin insanları hakkında internetten bilgi ediniyoruz. Hatta oraya gitmeden önce internetten tanıştığımız kişiler oluyor. Bence yalnızlığı azaltıyor abim.*

K9 Koçum ben köyde uzun yıllar yaşadım. Eskiden nasıldı? Ne televizyon, ne telefon, ne bilgisayar vardı. Millet zaman geçirmek için birbirlerine misafirlğe gider muhabbet ederdi. O zamanlar herkes samimiydi, herkes birbirine yardımcı olurdu. Başına bir şey gelse yardım edeceklerini bilirdin. Şimdi öyle mi? Televizyon, telefon neyim bunlar çıktı ne dostluk kaldı, ne samimiyet kaldı. Herkes kendine yaşıyor artık hayati koçum.

K10 Guzum büyüklere saygı sevgi kalmadı. Çocuklar, gençler konuşmuyorlar bile artık gocamış insanlarla. Evde benim torunların yüzünü bile görmem. Hepisi bi yerlere sokulur telefonlarda bilgiyalarlarda vakit geçirirler. Zar zor bi akşam yemeğinde toplanırlar onda da kimse konuşmaz. Sonrada çayını alan odasına gider. Okula gitmeyen çocukların ellerinde de var bunlardan, benim gibi gocamış karılarda bile var.

K11 Teknolojik cihazlar yalnızlığı arttırıyor evet. Hatta huzurevindekiler bile birbirleriyle konuşmamaya başladı bu akıllı telefonlar yüzünden. Ben de insanlardan umudumu kestim Gümüş'üm le vakit geçiyorum. Onunla konuşuyorum. Yalnızlığımı unutuyorum.

K12 Benim zaten kimsem yok oğlum. Kocadan ayrıldım. Çocuklar zaten konuşmuyor. Ben vaktimi televizyon izleyerek geçiriyorum oğlum.

K13 Arttırıyor Efendi. Kimse kimseyle konuşmuyor artık. Biz bazen burada geceleri iki kişi nöbet tutuyoruz. Bilgisayardan film veya dizi izliyoruz. Bazen de yanımdaki arkadaş eline telefonu alıyor dalıyor. Bende elime alıp ikimizde bir köşeye geçip 14 saat nöbeti öylece bitiyoruz. Sohbet muhabbet dostluk arkadaşlık eskidendi efendi.

Katılımcılarımızın cevaplarını incelediğimizde teknolojinin yalnızlığı arttırdığını belirtiyorlar.

Eski zamanlarda geniş aileler yaygındı ve yaşlıların çevresi kalabalıktı. Henüz teknolojik cihazların da evlere girmediği ya da yaygınlaşmadığı bu zamanlarda yaşlılar

yalnız kalmıyordu. Ailelerin küçülüp teknolojik cihazlarda her eve girdikten sonra yaşlılar yalnızlığa itildi. Yaşlılar ile birlikte yaşayan çocuklar, gençler ve yetişkinler evin içinde tüm vakitlerini teknolojik cihazlarla geçirmeye başladılar. Evdeki yaşlı bireyle sohbet etmeyen aile üyeleri evdeki yaşlı bireyin kendini yalnız hissetmesine neden olmaktadır. Yalnızlığını dışarıda gidermek isteyen yaşlılar park gibi yerlere gidip sohbet edebileceği kişiler arıyorlar. Buralarda çocuklar, gençler ve yetişkinlerde teknolojik cihazlarla zaman geçirip yaşlılarla sohbetten kaçınmaları yalnızlık hissini daha da yoğunlaştırmaktadır. Katılımcılarımızın verdikleri cevaplarda bu düşünceleri desteklemektedir.

4.12. Yaşlıların Teknolojik Gelişmeler Karşısındaki Düşünceleri

Bu konuda katılımcılarımıza anket şeklinde üç soru sorduk.

SORU1: Yaşlıların teknolojik gelişmeler karşısında yaşadığını sorunların yeterince gündeme getirildiğini düşünüyor musunuz?

SORU2: Teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmamak için eğitim almak ister misiniz?

SORU3: Gelecekte teknoloji nedeniyle toplum ve yaşlılar arasında ayrımcılık, dışlanma ve yalnızlık konularında bir artış gözlenir mi?

Katılımcılarımıza üç adet soru yönelttik. Sorular anket şeklinde sorulup tablo oluşturuldu. Katılımcılarımızın bu sorulara verdikleri cevaplar aşağıdaki şekildedir:

YAŞLILARIN TEKNOLOJİK GELİŞMELER KARŞISINDA YAŞADIĞINI SORUNLARIN YETERİNCE GÜNDEME GETİRİLDİĞİNİ DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR
KATILIMCI 1		X
KATILIMCI 2		X
KATILIMCI 3		X
KATILIMCI 4		X
KATILIMCI 5		X
KATILIMCI 6		X
KATILIMCI 7		X
KATILIMCI 8		X
KATILIMCI 9		X
KATILIMCI 10		X
KATILIMCI 11		X
KATILIMCI 12		X
KATILIMCI 13		X

Katılımcılarımızın %100'ü yaşlıların teknolojik gelişmeler karşısında yaşadığı sorunların yeterince gündeme getirilmediğini ifade etmektedir. Katılımcılarımızın tamamı bu konuyu devletimizin dikkate almasını istiyor.

TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN GERİSİNDE KALMAMAK İÇİN EĞİTİM ALMAK İSTER MİSİNİZ?		
	EVET	HAYIR
KATILIMCI 1	X	
KATILIMCI 2		X
KATILIMCI 3		X
KATILIMCI 4	X	
KATILIMCI 5	X	
KATILIMCI 6	X	
KATILIMCI 7	X	
KATILIMCI 8	X	
KATILIMCI 9	X	
KATILIMCI 10		X
KATILIMCI 11	X	
KATILIMCI 12	X	
KATILIMCI 13	X	

Katılımcılarımızın %23'ü teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmamak için eğitim almak istemediğini belirtmiştir. %77'si ise eğitim almak istiyor.

K2 teknolojiye karşı olduğu için, **K3** sağlık sorunları nedeni ile ve **K10**'da çok yaşlı olduğu için böyle bir eğitim istemediklerini belirtiyorlar.

GELECEKTE TEKNOLOJİ NEDENİYLE TOPLUM VE YAŞLILAR ARASINDA AYRIMCILIK, DIŞLANMA VE YALNIZLIK KONULARINDA BİR ARTIŞ GÖZLENİR Mİ?		
	EVET	HAYIR
KATILIMCI 1	X	
KATILIMCI 2	X	
KATILIMCI 3	X	
KATILIMCI 4	X	
KATILIMCI 5	X	
KATILIMCI 6	X	
KATILIMCI 7	X	
KATILIMCI 8	X	
KATILIMCI 9	X	
KATILIMCI 10	X	
KATILIMCI 11	X	
KATILIMCI 12	X	
KATILIMCI 13	X	

Gelecekte teknoloji nedeniyle toplum ve yaşlılar arasında ayrımcılık, dışlanma ve yalnızlık konularında bir artış gözleneceğini konusunda bütün katılımcılarımız aynı fikirdedir.

4.13. Yaşlıların Teknoloji Çağında Devletten ve Toplumdan Beklentileri

Bu konuda katılımcılarımız şu cevapları vermişlerdir:

K1 Katılımcımız çevresinin ve toplumun yaşlılara karşı daha anlayışlı olmasını ve devletinde yaşlıların sorunlarına daha çok kulak vermesini istiyor.

K2 Katılımcımız her ailenin kendi çocuklarına ve gençlerine yaşlılara karşı daha anlayışlı olmasını, dalga geçmemeleri gerektiğini öğretmelerini istiyor. Devletten ise; kendilerine eğitim vermesini ve yaşlılara yardımcı olabilecek cihazlar üretmesi belirtmektedir.

K3 Katılımcımız toplum tarafından yaşlılar şunu yapamaz bunu yapamaz gibi telkinlerinden dolayı kendilerine güvenlerinin azaldığını o yüzden de toplumun yaşlılara teknoloji konusunda şans vermelerini istiyor. Devletten beklentisi ise; özellikle sağlık alanında yaşlıların kullanabileceği teknolojik cihazlar üretilmesini ve bu cihazların eğitiminin verilmesini istiyor.

K4 Katılımcımız ailelerin çocuklarına kötü örnek olduğunu ve bu konuda daha dikkatli davranmalarını istiyor. Teknolojik cihazların ahlaki değerlerimizin, kültürümüzün önüne geçtiğini, genç birisinin telefonu kırıldığı zaman dünyası başına yıkılmış gibi üzüldüğünü ancak bir yaşlıyı kırmaktan çekinmediğini ve üzülmeyi belirtmektedir. Devletten beklentisi ise; yaşlıların kullanabileceği teknolojik cihazlarını yaşlıların hizmetine sunmasını istiyor. Ayrıca teknolojinin gerisinde kalan yaşlılara karşı nasıl davranılması gerektiği hakkında devletin topluma sunumlar yapıp farkındalık yaratması gerektiğini belirtiyor.

K5 Katılımcımız çevresinin ve toplumun bu konuda daha anlayışlı olmasını, ayrıca herkesin kendi yaşlısına sahip çıkıp mümkün olduğunca teknolojiyi öğretmesini istiyor. Devletin ise bu konuya daha çok önem vermesini istiyor.

K6 Katılımcımız devletin yaşlılara özel teknoloji eğitim okulları açmasını istiyor. Teknolojik cihazları kullanamadığı için gençler ve yetişkinler yaşlıları küçük düşürücü davranışlarda bulunduğunu ve toplumun buna izin vermemesi gerektiğini belirtiyor.

K7 Katılımcımız toplumdan yaşlılara karşı daha anlayışlı olmasını istiyor. Katılımcımız filmlerde, dizilerde, reklamlarda teknolojik cihazları iyi kullanan yaşlılar başrol olarak gösterilip toplumda farkındalık yaratılabileceğini düşünüyor.

K8 Katılımcımız yaşlıların teknolojinin gerisinde kalmasının bir nedeninin de ekonomik olduğunu belirtiyor. Teknolojik cihazlara sahip olamayan yaşlılar için devletin ekonomik destek vermesini istiyor. Veya teknolojik cihazı olmayan yaşlılara devletin ücretsiz olarak bu cihazlardan temin etmesini istiyor.

K9 Katılımcımız toplumun, yaşlıların fiziksel özelliklerinin bozulduğunu ve bilişsel özelliklerinin gerilediğini göz ardı ettiğini, sağlıklı bir genç gibi davranmasını beklediğini belirtiyor. İnsanların yaşlandıkça sağlıklarının bozulduğunu, teknolojiye ayak uyduramamalarının normal olduğunu ve bu konuda herkesin daha sabırlı ve anlayışlı olmasını istiyor. Herkesin bir gün yaşlanacağını ve bu konuda her ailenin çocuklarına empati kurmayı öğretmesini istiyor.

Devletin ise; yaşlılığın getirdiği sağlık sorunlarını dikkate alarak, bu sorunlara uygun cihazlar geliştirmesini istiyor. Ayrıca teknolojik cihazlar konusunda yaşlılara eğitim verilmesi gerektiğini belirtiyor.

K10 Katılımcımız aile içinde ve toplum içinde yaşlılara karşı saygı, sevgi ve hürmetin bitmesinin sebebini teknolojik cihazlara bağlıyor. Katılımcımızın çevresinden beklentisi; daha az cihaz kullanımı ve daha çok sohbet edilmesi ve ilgi gösterilmesi.

K11 Katılımcımız özellikle gençlerin teknoloji konusunda yaşlılara karşı çok tahammülsüz olduğunu belirtiyor ve bu konuda ailelerden destek beklediğini söylüyor. Devletten beklentisi; teknolojinin tamamen dışında kalmış yaşlıların nasıl eğitilebileceği konusunda çözümler üretmesini istiyor. Katılımcımız yaşlılara teknolojik cihaz kullanımı eğitimleri verilip, çocuklara ve gençlere bu konuda yaşlılara nasıl yaklaşılması gerektiği hakkında dersler verilebileceğini belirtiyor.

K12 Katılımcımız devlet tarafından sadece yaşlılara ve sadece teknoloji konusunda yardımcı olabilecek bir kurumun açılmasını, bu kurumda yaşlıların teknoloji konusundaki istek ve şikâyetleri dinlenip daha sonra uzmanlar çağrılıp neler yapılabileceği konuşulup çözümler üretilmesini istiyor.

K13 Katılımcımız çevreninde, toplumunda, devletinde yaşlılara karşı bu konuda daha hassas davranmalarını, daha çok önem vermelerini ve daha anlayışlı ve sabırlı olmaları gerektiğini belirtiyor. Katılımcımız, devletin bu konuyu önemseyip gündeme getirmesi sonucunda toplumunda önemseyeceğini belirtiyor.

Katılımcılarımız genel olarak; toplumun ve yakın çevrelerinin kendilerine karşı daha anlayışlı olmalarını, ailelerinde bu konuda çocuklarını eğitip kendilerine destek olmalarını istiyorlar.

Devletten ise; teknolojik cihazları alabilmek için ekonomik destek, bu cihazları kullanabilmeleri için eğitim verilmesini istiyorlar. Ayrıca yaşlıların fiziksel ve bilişsel sorunlarının dikkate alınıp bu sorunlara uygun cihazlar üretilmesini istiyorlar.

4.14. Teknolojiye Ayak Uyduramayan Yaşlıların Toplum Tarafından Dışlanması ve Ayrımcılığa Maruz Kalması

K1 Evet beyefendi özellikle gençler bizi bu teknoloji konusunda dışlıyorlar, ayrımcılık yapıyorlar. Bazen sosyal medya da gençlerle sohbet ettiğimde teyze senin ne işin var internette diye dalga geçiyorlar. Buna benzer birçok durumla karşılaşıyoruz beyefendi.

K2 Tabii abim tabii dışlanıyoruz. Ben en yakın iş arkadaşlarım tarafından ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalıyorum. Yaşı genç olanlar ve yetişkin olanlar bir grup oluşturuyor beraber vakit geçiriyorlar. Benim yaşımdaki kişileri aralarına almıyorlar. Telefonda birbirlerine bir şeyler gösterip gülüyorlar veya telefonla, internetle ilgili konularda kendi aralarında konuşuyorlar çünkü bizim teknolojiden anlamadığımızı düşünüyorlar. Konuştukları konuları anlayamayacağımızı düşündükleri için biz yaşlıları kendilerinden uzak tutuyorlar abim.

K3 Benim kendi kızım damadım yapıyor ayrımcılığı delikanlı. Kendi odalarında büyük ince ekranlı televizyon var. Benim kaldığım yerde ufak eski televizyonlardan var. Bazen büyük televizyonlardan istediğimi ima ediyorum ama damat sen yaşlısın o televizyonlardan anlamazsın kurcalar bozarsın bir de bize masraf çıkartma diyor.

K4 Tüm toplum tarafından ayrımcılık yapılıyor oğlum. Benim televizyonu kurmaya gelen gençler benimle dalga geçmişti. Dedem sen ne yapacaksın bu televizyonu bu yaşta. Otur namazını kıl dua et dediler. Bazen yeni telefonlara bakmaya gidiyorum satıcı gençler amca sen ne yapacaksın bunu. Bunlar karışık senin yaştakiler bunlardan anlamaz diyorlar.

K5 Bende oğlan, kız, gelin, damat, torun, yeğen çok yavrum. Okula gitmeyen torunumda bile elinde telefon bilgisayar var. Küçük torunlar dalga geçiyor. Bazen bana telefonla veya bilgisayarla şaka yapıp gülüyorlar.

K6 Yiğenim herkes yapıyor bunları herkes. Hatta herkesi geç benim küçük oğlan akıllı telefonu kullanmayı öğrenemiyorum diye köpek azarlar gibi beni azarlıyor. Kendi oğlum tarafından ayrımcılık yapılıyor, dışlanıyorum. Kendi oğlum bunu yaparsa başkaları ne yapmaz ki yiğenim?

K7 Ben teknolojik cihazları iyi kullanabiliyorum ama çok hızlı bir değişim var. Bazen teknolojinin bu hızına yetişemiyorum. Anlamadığım veya çözemediğim bir sorun olursa çocuklarımdan yardım istiyorum. Çocuklar değişime daha iyi adapte oluyorlar. Ama çocuklarımdan yardım istediğim zaman alay konusu oluyorum. Baba senin yaş geçiyor bu işleri bırak artık diyorlar.

K8 Tabii ayrımcılık ve dışlanma oluyor. Biz eşimle beraber çok geziyoruz abim. Yurtdışına da çıkıyoruz. Yurtdışında da aynı durum söz konusu. Oralarda da yaşlılar teknolojiye ayak uyduramıyor ve dışlanmaya, ayrımcılığa uğruyorlar.

K9 Koçum daha geçen ay bu konuyla ilgili orta yaşlarda bir kadınla kavga ettim. ATM'den emekli aylığımı çekmeye gitmiştim. Bir sorun çıktı tam anlayamadım. Biraz fazla zaman geçince arkamdaki kadın “birde bu yaşlıların salaklıklarıyla uğraşıyoruz” dedi. Bende gözlerimde sorun olduğu ve cihazlarda sorun çıkınca hemen anlayamadığımı, çözemediğimizi söyledim. Kadında anlamıyorsanız, kullanamıyorsanız çıkmayın evden sizin keyfinizi mi bekleyeceğiz diye bağırdı. Yaşlılara karşı bu teknoloji konularında hiç tahammül yok koçum.

K10 Oğlumun evinde herkesin elinde telefon var. Kimse benimle ilgilenmiyor guzum. Herkes telefona kafasını gömüyor. Torunlar telefonla uğraşırken benimde canım kalıyor guzum. Bende istedim parasını vereyim bana da alın dedim babaanne sen nöğürecen telefon kullanamazsın diyip geçiyorlar.

K11 *Abim ben Gümüş'le ilgilenirken milleti de inceliyorum. Tüm çocuklar, gençler, orta yaştakiler ellerinde telefon yapışık geziyorlar. Geçen gün bankta bir genç elinde telefon bir şeyler yazıyordu. Yanına yaşlı bir adam oturdu. Gençle konuşmak istedi. Genç yaşlı adamın yüzüne bile bakmadı. Sonra kalktı gitti.*

K12 *Oğlum hastaneler, bankalar, resmi kurumlar neresi olursa olsun teknolojinin gerisinde kalırsan her yerden dışlanıyorsun.*

K13 *Bizim güvenlik mesleğinde teknolojiden anlamak gerekir efendi. Gelişmiş kamera sistemleri olan yerler var. Bir olay olduğunda geçmiş kamera görüntülerine bakmak gerek. Bizim şirket yaşlı çalışanları ya kamerasız veya eski birkaç kamerası olan yerlere koyuyorlar.*

Katılımcılarımızın verdikleri cevaplardan da anlaşılacağı gibi teknolojiden uzak olan yaşlılar toplum tarafından ayrımcılığa maruz kalıyorlar ve dışlanıyorlar. Günümüzde teknoloji toplumun en dibinden en üstüne kadar her yere girmiş her şeye etki etmiş durumdadır. Teknolojiyi kullanamamak aktif yaşamın dışında kalmamıza neden oluyor. Neredeyse tüm hizmetler aktif ve dinamik yaşama göre sunuluyor. Yaşlıların sorunları göz ardı edildiği için sunulan hizmetler yaşlılara uygun olmayabiliyor. Bu da yaşlıların aktif yaşamdan geri kalmasına sebep oluyor. Dolayısıyla toplum içinde yaşlılara karşı dışlanma ve ayrımcılık kaçınılmaz hâle geliyor. Hatta teknolojiyi kullanamayan yaşlılar en yakınları tarafından bile dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz kalıyorlar. **K6**'nın verdiği cevapta bu gerçeği net bir şekilde gözler önüne seriyor.

“ Yiğenim herkes yapıyor bunları herkes. Hatta herkesi geç benim küçük oğlan akıllı telefonu kullanmayı öğrenemiyorum diye köpek azarlar gibi beni azarlıyor. Kendi oğlum tarafından ayrımcılık yapılıyor, dışlanıyorum. Kendi oğlum bunu yaparsa başkaları ne yapmaz ki yiğenim?”

SONUÇ

Katılımcılar yaş ilerledikçe toplum içinde yaşlılara karşı olumsuz tutumlar sergilendiğini belirtmişlerdir. **K8** hastanede çalıştığı dönemlerde kendisinin yaşlılara karşı olumsuz tutumlar sergilediğini ve şimdi de (emeklilik sonrası) aynı durumu kendisinin yaşadığını belirtmiştir.

Katılımcılarımız yaşlılığın muhtaçlık olduğunu düşünmektedirler. Rol bırakma kuramına göre iş (emeklilik) ve eş kayıpları yaşlıları zor duruma düşürmektedir. Bu duruma sağlık sorunları da eklenince katılımcılarımızın muhtaçlık konusunda verdikleri cevaplar bu kurama paralel niteliktedir. Bu kuramın önemli eleştirilerinden bir tanesi emeklilik ile birlikte yaşlıların özgürleşmesidir. Birkaç kişi (K7, K8) hariç katılımcılarımız bu özgürlüğü çeşitli nedenlerle (sağlık, ekonomi gibi) kullanamamaktadırlar. Aktivite kuramına göre; yaşlılar emeklilik sonrası yaşamdan geri çekilmemeli ve aktif olarak hayata katılmalıdırlar. Fakat muhtaç durumda olan katılımcılarımız aktif yaşama (aktif yaşamı emeklilikten sonra çalışmak olarak algılamaktadırlar) zorunlu olarak katıldıkları için mutlu olmadıklarını görmekteyiz. İlişki kesme kuramı yaşlıların aktif yaşamdan tamamen çekilmesini ve pasif bir yaşam tarzı ile mutlu olduklarını savunmaktadır. Fakat sağlık sorunları nedeni ile muhtaç duruma düşme, emeklilik sonrası ekonomik olarak zayıflama, yalnızlıktan dolayı psikolojik olarak yıpranma gibi nedenlerde katılımcılarımızın pasif yaşam tarzından mutlu olmadıklarını görmekteyiz.

Teknolojinin gerekliliği konusunda katılımcılarımızın çoğu gerekli olduğunu belirtmektedirler. Günümüzde teknoloji çağında teknolojiden uzak kalmak, yaşlılar açısından ayrımcılığa maruz kalmak anlamına geldiği konusunda katılımcılarımız hemfikirdir. Modernleşme kuramına göre de teknoloji ilerledikçe yaşlıların konumlarında düşüş meydana gelecektir. Yaşlıların teknolojiye sahiplik ve benimseme durumları

Planlanmış davranış teorisinde ki motivasyonel kaynaklar (zaman, para, beceri gibi) ve Yenilik Yayılım Teorisinde ki görelî yarar, karmaşıklık, uyumluluk gibi etkenlere bağıldır. Teknolojik cihazların karmaşık olması, yaşlılara uyumlu olmaması, fiziksel engeller, ekonomik engeller gibi nedenlerle katılımcılarımız teknolojiye sahiplik ve benimseme konularında büyük zorluklar yaşadıklarını görmekteyiz.

Dünya da ve Türkiye’de küresel nüfus yaşılanıyor ve yaşılanmaya da devam edeceği belirtiliyor. 20. Yüzyılda özellikle gelişmiş ölkelerde başlayan yaşılanma eğilimi bugün tüm dünyanın ortak sorunu haline gelmiştir. Genç bir nüfus yapısına sahip olan Türkiye’nde nüfusu giderek yaşılanmaktadır. Yaşlı nüfusunun artması hem topluma hem de devlete birçok yükümlölük (sağlık, sosyal güvenlik, çevre, eğitim, iş, aile, sosyal ve kültürel etkiler vb.) getirmektedir. Gelişmiş ölkeler nüfusun yaşılanması sürecini yaşadıkları için, şu an bu süreci sosyal ve ekonomik anlamda zorlanmadan sürdürebilmektedirler. Türkiye gibi hâlâ gelişmekte olan ölkeler sınıfındakiler için ise; sosyal ve ekonomik anlamda bu süreç daha zor olacaktır. Bu süreçte zorlanmamak için; yaşlılara yönelik gereksinim ve hizmetler gözden geçirilmeli, sosyal ve ekonomik sistemlerin yaşlı nüfusa hazır olacak şekilde yeniden yapılandırılması, yaşlı nüfusa uygun politikalar üretilip hayata geçirilmesi gerekmektedir. Günümüzde tüm dünyada genç, dinamik, girişken ve yeniliklere açık insanlara göre hizmet üretimi yapılmaktadır. Yaşlılar bu özelliklere sahip olmadıkları için bu kitlenin dışında tutulmaktadırlar. Yaşlıları bir yük olarak görmek, ayrımcılık yapmak ve toplumdan dışlamak yerine toplum yaşamına katılan, toplumla, çevresiyle ve ailesiyle barışık aktif yaşılanan bir nüfus yapısı oluşturmak gerekmektedir.

Yaşılanma bütün insanlar için kaçınılmaz bir süreçtir. Her bir insan şu an kaç yaşında olursa olsun (çocuk, genç, yetişkin) yaşılanma sürecine girecek ve yaşlılığın

getirdiğini tüm sorunlarla (fiziksel ve bilişsel) mücadele edecektir. Bu sorunlar nedeniyle yaşlılar teknolojiye ayak uydurmakta ve teknolojik cihazları kullanmakta zorlanmaktadırlar. Günümüzde teknoloji yaşamımızın her alanına etki etmiş durumdadır. Yaşlıların teknoloji kullanımında zorlanmasının bir diğer nedeni de teknolojiyle yeni tanışmış olmalarıdır. Genç kuşaktakiler direkt olarak teknolojinin içine doğmuştur ve bu yüzden daha hızlı ve daha iyi adapte olmuşlardır.

Teknoloji tüm dünyada çok hızlı bir şekilde gelişmeye devam etmektedir. Her geçen gün daha teknolojik ve daha karmaşık cihazlar piyasaya sürülmektedir. Eskiden sadece arama yapmak ve mesaj atmak için kullandığımız cep telefonları; günümüzde birçok işlem yapabilen, dünyayı içine sığdırabilen cihazlara evrildi. Eskiden televizyonlar; sadece ses ve görüntü verirken günümüzde çok gelişmiş menüleri olan bilgisayar gibi çalışabilen cihazlara evrildi. Her yıl teknolojik cihazların bir üst modeli üretilmektedir. Yeni modeller daha karmaşık ve daha gelişmiş olduğu için kullanımı da zorlaşmaktadır. Çalışmamızdaki katılımcıların çoğu ya teknolojik cihazları kullanamıyor ya da kullanmakta çok zorlanıyorlar. Günümüzdeki yaşlı kuşak teknoloji ile yeni tanıştığı için teknolojik yetkinlikleri zayıftır. Teknolojik cihazlar geliştikçe yaşlı bireylerin kullanım yetkinliği ters orantılı olarak azalmaktadır. Her yeni çıkan cihaz daha teknolojik, daha fonksiyonlu ve daha karmaşık olduğu için teknolojik yetkinlikleri zayıf olan yaşlı bireylerin bu yetkinliklerinin daha da zayıflamasına neden olmaktadır. Hatta teknolojik yetkinliği iyi olan bir katılımcımız bile yeni cihazlarla ilgili sorun yaşayabildiğini ve bu sorunların çözümü için çocuklarından yardım aldığını belirtmektedir. Çalışmamızdaki katılımcılarımızın verdiği cevaplar da bu hipotezimizi destekler niteliktedir.

Teknolojinin evlere girmeye başlamadığı zamanlarda insanlar sohbet edip vakit geçirmek için birbirlerine ziyarete giderlerdi. Bu zamanlarda geniş aile yapısı da yaygın

olduğu için yaşlılar yalnız kalmıyorlardı. Televizyonlar evlere girmeye başladıktan sonra insanlar ziyarete gitmek yerine televizyon başında vakit geçirmeye başladılar. İnsanlar evdeki yaşlı birey ile vakit geçirmek yerine televizyon izleyerek vakit geçirmeyi tercih etmeye başladılar. Teknoloji geliştikçe toplumlar modernleşti ve geniş aile yapısı çekirdek aileye dönüştü. Yaşlı bireyler ise ya eşleriyle birlikte ya da yalnız yaşamaya başladılar. Bilgisayarlar ve akıllı telefonlar da yaygınlaştıktan sonra yaşlılar daha çok yalnızlığa itildi. Günümüzde okula başlamayan çocuklar bile teknolojik cihazları kullanabilmekte ve zamanlarını bu cihazlarla geçirmektedirler. Katılımcılarımızın bazıları evden çıkıp kalabalık bir yerde oturdukları zaman çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin sürekli akıllı telefonları kullandıklarını ve bu kişilerle konuşmak istedikleri zaman rahatsız olup uzaklaştıklarını belirtmişlerdir. Oğlu, gelini ve torunlarıyla yaşayan bir katılımcımız ise evde kendisi yok gibi davrandıklarını, kimsenin kendisiyle konuşmadığını ve evdekilerin televizyon, akıllı telefon, bilgisayar gibi cihazlarla vakit geçirdiklerini o yüzden sürekli yalnız kaldığını belirtmiştir. Tüm yaşamımızı şekillendiren teknolojik cihazlar geliştikçe toplum bu cihazlara daha çok bağımlı hâle gelmektedir. Bu cihazlara ilgi her geçen gün artmaktadır. Toplumda teknolojiye olan ilgi arttıkça toplum içindeki yaşlı bireyler daha çok görünmez olmaktadır. Katılımcılarımızın verdikleri cevaplarda hipotezimize paralel niteliktedirler.

İnsanlar yaşlandıkça fiziksel, bilişsel, sosyal, psikolojik, ekonomik birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Yaşlılar ile teknoloji arasına giren en önemli sorunlardan biri fiziksel sorunlardır. Yaşlıların fiziksel sorunları teknolojik cihazları kullanabilmelerini önemli ölçüde engellemektedir. Özellikle görme ile ilgili problemler teknolojik cihazları kullanabilmek için çok önemli bir engel teşkil etmektedir. Görme, işitme ve diğer önemli sağlık sorunları nedeni ile yaşlılar teknolojik cihazları kullanamamakta ve bu yüzden de

fiziksel sorunları olan yaşlıların teknolojik cihazlara ilgileri azalmaktadır. Çalışmamızdaki katılımcılarımızın çoğunda fiziksel sorunlar olduğunu görüyoruz. Katılımcılarımızın verdikleri cevaplara bakarsak; fiziksel sorunları nedeni ile teknolojiye uzaklaşp ilgilerinin azaldığını belirtiyorlar. Tüm bunlar yaşlıların fiziksel sorunları nedeniyle teknolojiye karşı ilgilerinin azaldığı hipotezimizi destekler niteliktedir.

Günümüzde teknoloji çok hızlı bir değişim ve gelişim içindedir. Her geçen gün daha gelişmiş, daha teknolojik cihazlar ortaya çıkmaktadır. Teknolojiye ayak uyduramayanlarda toplum tarafından dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Covid-19 pandemi sürecinde ise, teknolojiye uzak olan yaşlılara karşı bu dışlanma ve ayrımcılık daha şiddetli ve daha görünür duruma gelmiştir. Yaşlılar pandemi sürecinde birçok sorunla karşılaşmışlardır. Eve yemek söyleyememe, aşı randevusu alamama, çevrimiçi resmi işlemleri yapamama, fatura ödeyememe gibi. HES kodu uygulamasını kullanamayan yaşlılar otobüse binememe, resmi kurumlara alınmama, yolculuk yapamama gibi sayısız sorunlarla karşılaşmışlardır. Tüm bu sorunların kaynağı teknolojiye uzak olmalarıdır. Bu süreçte teknolojiye hızlı değişim ve gelişim hızı daha çok artmıştır ve bu hıza yetişemeyen yaşlılar daha çok dışlanmış ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmışlardır. Yaşlıların teknolojik gelişmelerin gerisinde kaldıkça toplum tarafından daha çok dışlandıkları ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını görmekteyiz. Katılımcılarımızın verdikleri cevaplarda bu durumu destekler niteliktedir. Bu durum “GERONTEKNO AYRIMCILIK” veya “GERONTEKNO DIŞLANMA” olarak adlandırılabilir.

UYGULANABİLECEK POLİTİKALAR VE ÖNERİLER

Yaşlılar günümüzde toplum içindeki önemli gruplardan bir tanesidir. Dünyada yaşlı nüfusu her geçen gün daha çok artmaktadır. Yaşlı nüfusun artış göstermesi ve yaşlılığın getirdiği fiziksel, bilişsel, sosyal, psikolojik, ekonomik engeller toplumlar ve devletler için

önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu sorunları aşabilmek için yaşlılığın ne olduğunun anlaşılması, yaşlılar üzerine çalışmalar yapılması ve uygulamaya yönelik sosyal politikaların üretilmesi son derece önemlidir. Gelişmiş ülkelerin nüfusu gelişmekte olan ve gelişmemiş olan ülkelere göre daha erken yaşlandığı için yaşlılarla ilgili politikalarda daha başarılı bir konumdadırlar. Türkiye'nin nüfusu hâlen genç sayılabilir fakat hızlı bir şekilde yaşlanmaktadır. Ülkemizde yaşlı nüfusun artmasında dolayı topluma ve devlete getirebileceği sorunları iyi bir şekilde çözüme kavuşturabilmek için bir an önce bu konudaki çalışmalara hız vermeli ve politikalar üretilmelidir.

- Yaşlılarla ilgili ulusal hedefler belirlenmeli ve bir an önce hayata geçirilmelidir.
- Yaşlılara daha hızlı ve daha kaliteli hizmet verebilmek için devlet kurumları arası koordinasyonu sağlayacak sistemler kurulmalı, kurumlar arası işbirliği sağlanmalıdır.
- Yaşlılara teknoloji konusunda eğitim verecek kurslar açılmalı ve bu kurslar ücretiz olmalıdır. Bu kurslar gerekirse her il ve ilçede açılmalıdır.
- Teknoloji kurslarında yaşlılara hizmet verecek iş gücü sağlanmalı hatta bu konuya ilgili bir yaşlı teknoloji akademisi açılmalı ve bu eğitimleri verecek personeller yetiştirilmelidir (yaşlı teknoloji öğretmenliği gibi bir bölüm açılabilir).
- Covid-19 salgın sürecinde öncelikli risk grubunda oldukları için yaşlıların evden çıkmaları belli kurallara bağlanmıştır. Evden çıkamayan yaşlılar günlük işlerini teknolojik cihazlarla yapmak zorunda kaldılar ama bu konuda teknolojik yetkinliklerinin az olması nedeniyle sorun yaşamışlardır. Teknoloji konusunda yaşlı kadın nüfusunun dezavantajlı konumda olduğu görülmüştür. Buradan hareketle; TÜBİTAK 1001 programı kapsamında desteklenmiş olan 120K476 kodlu “65 Yaş Üstü Kadınlara Sosyal İzolasyon Altında Gerekli Dijital Yetkinliklerin

Kazandırılması” Projesi, dijital dünyanın gerisinde kaldığı kabul edilen ve bu yüzden de toplumsal dışlanmaya maruz kalan yaşlı kadınların dezavantajlı konumlarını tespit etmek ve uygulanacak farkındalık ve bilgilendirme çalışması aracılığıyla dijital yetkinliklerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu programın yaşlı erkek nüfusu da içine alarak genişletilmesi gerekmektedir.

- Günümüzdeki teknolojik cihazlar küçük ve karmaşık olarak tasarlanmaktadır. Bu cihazlar fiziksel, bilişsel, sosyal, psikolojik engelleri olan yaşlılar için uygun değildir. Devlet, teknolojik ürün tasarımı ve üretimi yapan yerli firmalarla işbirliği yapıp, yaşlılara uygun cihazlar üretilmesi konusunda bu firmaları teşvik etmeli ve destek vermelidir.
- Yaşlılar emeklilik ile birlikte gelir kaybı yaşamaktadır. Ekonomik olarak zayıflayan yaşlı bireyler teknolojik cihazların pahalı olması nedeniyle teknolojiden uzaklaşmaktadırlar. Devlet teknolojik cihaz sahipliği konusunda yaşlılara ekonomik destek verebilir, 65 yaş ve üzeri bireyler için ücretsiz internet erişimi sağlayabilir.
- Yukarıda bahsettiğim yaşlı teknoloji akademisin açacağı yaşlı teknoloji kurslarında banka ATM’lerinin kullanımı, havaalanı check-in terminalleri kullanımı, hastane ve resmi kurumların sıramatiklerinin kullanımı, internet bankacılığı kullanımı, e-devlet uygulaması kullanımı gibi konularda eğitim verilmelidir. Devlet her kuruma bu gibi işlemleri fiziksel-bilişsel engelleri nedeniyle yapamayan yaşlılar için yardımcı olacak yönlendirici personel bulundurma zorunluluğu getirebilir.
- Yalnız yaşayan, evden çıkamayacak durumda olan ve yardımcı olacak hiçbir yakını olmayan yaşlılar için belediyeler bazı uygulamalar yapabilir. Örneğin; kent haritası üzerinde kent bölgelere ayrılır (1. Bölge 2. Bölge 3. Bölge gibi) ve bu bölgelerdeki evden çıkamayan yaşlıların yaşadığı evler belirlenir. Bu yaşlı bireylere yardımcı

olacak her bölge için ayrı mobilize ekipler çıkartılabilir. Bu yaşlı bireylere yardım butonu verilip ihtiyaç halinde butona basarak mobilize ekipleri evlerine yönlendirebilirler.

- Yaşlılar için toplum içindeki aktif yaşamda yardımcı olabilecek uygulamalar geliştirilebilir. Bu uygulama “MOBİL YAŞLI REHBERİ” olarak adlandırılabilir. Mobil yaşlı rehberi uygulaması bankalarda, hastanelerde, havaalanlarında, resmi kurumlarda, otobüs duraklarında, metro duraklarında, tramvay duraklarında, otogar ve istasyonlarda neler yapılacağı cihazların nasıl kullanılacağı konusunda sesli ve hareketli animasyonlarla anlatılabilir. Mesela; yaşlı birey otobüs durağına geldiğinde otobüs durağı sesli komutunu verdiği elinde bulunan tablette otobüs durağı animasyonu açılıp otobüs kartına nasıl para yükleneceğinden otobüsten inene kadar neler yapması gerektiğini gösteren animasyon oynatılabilir. Bu animasyonlar olabildiğince basit anlatımlı, tablet gibi büyük cihazlarda ve fiziksel engellere uygun üretilmelidir.
- 2015 ABD yapımı Stajyer (The Intern) filminde; bir şirket yaşlı bireyleri kendi bünyesinde stajyer olarak kabul etmektedir. Çalışma hayatı bitmiş olan yaşlılar bu sayede tekrar toplumdaki aktif yaşama katılıyorlar. Ayrıca şirket yaşlıların tecrübelerinden ve bilgi birikimlerinden faydalanabiliyor. Filmdeki bu uygulama gerçek yaşamda da hayata geçirilebilir. Böylece yaşlılar hem aktif yaşama katılır, hem ekonomik olarak desteklenir, hem de işyerlerindeki yeni teknolojik cihazları kullanıp teknolojik yetkinliklerini arttırabilirler.
- Yaşlıların sağlık sorunları dikkate alınarak ergonomik cihazlar tasarlanmalıdır. Mesela görme ile ilgili sorunları olan yaşlılar için Braille Alfabeti (Braille alfabesi veya Körler alfabesi; 1821 yılında Louis Braille tarafından geliştirilmiş

görme engelli insanların okuyup yazması için kullanılan bir alfabe yöntemidir) eklenmiş telefonlar, tabletler, bilgisayarlar üretilir.

- Toplumda yaşlılara karşı ayrımcılık ve dışlanmayı azaltmak ve bu konuda farkındalık yaratabilmek için; yaşlıların ve teknolojinin başrolde olduğu diziler, filmler ve programlar yapılmalıdır.
- Covid-19 salgın döneminde otobüs kartlarına HES kodu tanımlatma gibi uygulamalar hayata geçirildi. Bu tanımlatmalar akıllı telefonlar aracılığı ile yapıldı. Akıllı telefonu (ekonomik veya fiziksel engeller gibi çeşitli nedenlerle) olmayan veya kullanamayan yaşlılara, bunun gibi durumlarda otomatik tanımlatma (örneğin; otomatik olarak HES kodu tanımlanmış otobüs kartları basılıp evlere gönderilebilir) işlemleri yapılabilir.
- Toplumda çeşitli sağlık sorunları olan ve yalnız yaşayan yaşlıların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu şekilde yaşayan yaşlıların çevresinde acil durumlarda kendilerine yardım edebilecek kişiler genellikle bulunmuyor. Böyle durumlar için “AKILLI BUTON” olarak isimlendirilebilecek cihazlar üretilir. Bu cihazda 3 tuş bulunabilir. Kırmızı tuş; hayati tehlike, sarı tuş; hastane işlemleri (hastaneye gitmesi gereken ama götürecek bir yakını olmayan veya aracı olmayan yaşlılar) ve yeşil tuş; evdeki acil ihtiyaçlar için (gıda ihtiyacı veya yaşlı birey elektrikli sağlık cihazı ile yaşamını sürdürüyorsa uzun süre elektrik kesintilerinde hayati tehlike oluşacaksa, örnekleri çoğaltabiliriz) kullanılabilir. Mesela yalnız yaşayan şeker hastası yaşlı bir birey unutkanlık nedeni ile hapını almayıp şeker krizine girebilir. Telefon kullanamıyorsa veya kullanacak durumda değilse akıllı butonun kırmızı tuşuna basıp bölgedeki mobilize ekipleri eve çağırabilir.

- Devletin yaşlılara yönelik çeşitli politikaları mevcuttur. Fakat yaşlılar bu politikaların çoğundan habersizdir. Yaşlılara devlet politikaları hakkında bilgi vermek için muhtarlar görevlendirilebilir. Her muhtar kendi bölgesindeki yaşlıları ziyaret edip bilgilendirme sağlayabilirler. Teknoloji konusunda mevcut politikalar neler? İleride uygulanacak politikalar nelerdir? Veya ne gibi politikalar üretilebilir? Bu konularda yaşlılarla muhtarlar arasında bilgi alışverişi yapılabilir.
- Belediyeler belirli periyotlarla sadece yaşlıların katılabileceği toplantılar düzenleyip, yaşlıların teknoloji karşısındaki sorunları dinlenip notlar alınabilir. Bunlar belediye meclislerinde konuşulup ne gibi politikalar yapılabileceği tartışılır. Meclislerde bu konular görüşülürken yaşlıları temsil edecek birkaç yaşlı bireyi toplantılara davet edebilir.
- Sadece yaşlıların gittiği geriatri hastaneleri açılabilir. Bu hastanelere yaşlılara uygun teknolojik cihazlar konulabilir (büyük yazılı, basit kullanımlı sonuç makinesi veya sıramatik gibi). Akıllı butondaki sarı tuşa basan yaşlılar bu hastanelere mobil ekipler tarafından götürülebilir. Yaşlıların bu hastanelere götürülmesi diğer hastanelerdeki yükleri azaltabilir.

Son olarak çalışmamı yaşlanma süreci ile ilgili olan Cahit Sıtkı Tarancı'nın Otuz

Beş Yaş şiiriyle bitirmek istiyorum.

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
 Dante gibi ortasındayız ömrün.
 Delikanlı çağımızdaki cevher
 Yalvarmak, yakarmak nafile bugün,
 Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne?
 Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
 Ya gözler altındaki mor halkalar?
 Neden böyle düşman görünürsünüz
 Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
 Hangi resmime baksam ben değilim:
 Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
 Bu güler yüzlü adam ben değilim
 Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız
 Hatırası bile yabancı gelir.
 Hayata beraber başladığımız
 Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
 Gittikçe artıyor yalnızlığımız

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
 Geç fark ettim taşın sert olduğunu.

Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yasa gelince anlarmış.

Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne donup duruyor havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?
Bu kaçınıcı bahçe gördüm tarumar.

N'eylesin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanamadın olacak
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak.
Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı Tarancı

KAYNAKÇA

- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior, *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Ajzen, I. and Fishbein, M. (1980). Understanding Attitudes And Predicting Behavior. *Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.*
- Akçay, C. (2011). *Yaşlılık kavramlar ve kuramlar*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Akgül, M. (2020). Çevrimiçi ortamlarda nefret söylemi: Ekşi Sözlük'te 65 yaş üstü sokağa çıkma yasağı tartışmaları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2020(51), 57-78.
- Aközer, M.; ve diğ. (2011). Türkiye’de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler. *Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 27, s. 103-128.
- Altan, Ö. Z., ve Yener Ş. (2003). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar. *Kamu-İş Dergisi*, 7, 2-36.
- Arioğul, S. ve diğ. (2008). *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açıdan Yaşlılık*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Aslan, M., Hocaoglu; Ç. (2017). Yaşlanma ve yaşlanma dönemiyle ilişkili psikiyatrik sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 53-62.
- Baran, A.G., ve diğerleri. (2004). *Yaşlılık – Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*. (Ed. V. Kalinkara). Ankara: Odak Yayın ve Dağıtım.
- Bjering, H., Curry, J. ve Maeder, A. (2012). Gerontechnology: The Importance of User Participation in ICT Development for Older Adults. *Telehealth Research & Innovation Laboratory*.
- Canatan, A. (2008). *Sosyal Yönleriyle Yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Ceylan, H. (2015). *Yaşlılık ve Refah Devleti: Bakım Hizmeti Alan Yaşlılar İçin Nitel Bir Araştırma –İsveç Örneği*. İstanbul: Açılım Kitap.

- Chen, K. ve Chan, A.H.S. (2014b). *Predictors of gerontechnology acceptance by older Hong Kong Chinese*. *Technovation*, 34:126–135. doi:10.1016/j.technovation.2013.09.010.
- Dara-Abrams, B. (2008). *Toward a Model for Collaborative Gerontechnology: Connecting Elders and Their Caregivers*. Paper presented at the Creating, Connecting and Collaborating through Computing.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları.
- Ekici, S. K., Gümüş, Ö. (2016). Yaşlılıkta teknolojinin kullanımı. *Ege Tıp Dergisi*. 55: 0-0.
- Emiroğlu, V. (1984). Sosyal Gerontoloji Çalışmalarında Kuramsal Yaklaşımlar ve Araştırma Bulguları. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 2(1-3):1-11.
- Eriksen, T. H. (2009). *Küçük yerler derin mevzular*. İstanbul: Avesta Yayınları.
- Erkal, M. E., Baloğlu, B., Baloğlu, F. (1997). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Der Yayınları.
- Fishbein, M. ve Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Gilly, M.C., ve Zeithaml, V.A. (1985). The elderly consumer and adoption of technologies. *Journal of Consumer Research*, 12(3), 353–357.
- Glasgow, A. ve Higgins, P.G. (2010). *Age-related cognitive impairment and home technology design. 11 th IFAC/IFIP/IFORS/IEA Symposium on Analysis, Design, and Evaluation of Human-Machine Systems*. IFAC Proceedings, 43(13):275- 280. doi:10.3182/20100831-4-FR-2021.00049.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı: Yaşlılar için Sosyal Hizmet*. Ankara: Kilit Yayınları.

- İçli, G. (2016). *Sosyal statü ve rol bağlamında yaşlılık*. H. Ceylan (Yay. haz.), Yaşlılık sosyolojisi içinde (ss. 41-58). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalınkara, V. (2016). *Temel gerontoloji yaşlılık bilimi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kalınkara, V., Tezel, H.E. ve Zorlu, T. (2016). *Gero(n)teknoloji: Yaşlı ve teknoloji*. (Ed. V. Kalınkara). *Yaşlılık: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2*. Ankara: Nobel Yayınevi. (s.509-540).
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Özel İhtisas Komisyonu Raporu: Yaşlanma*. 2-29.
- Karan, M. A. (2007). *Psikolojik ve Sosyal Açıdan Yaşlanma, Yaşlılık Dönemi ve Problemleri*. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Biyolojik Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi Ensar Neşriyat s.20 İstanbul.
- Kurt, G. (2008). *Türkiye’de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış (Sivas İl Örneği)*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Moore, G. C., ve Benbasat, I. (1991). *Development of an instrument to measure the perceptions of adopting an information technology innovation*. Information Systems Research, 2(3), 192-222.
- Onur, B. (1991). *Gelişim Psikolojisi (Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm)*. Ankara: V Yayınları.
- Onur, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, B. (1997). *Gelişim Psikolojisi, Yetişkinlik Yaşlılık Ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Öksüzokyar, M. M., ve diğerleri. (2016). Biyolojik yaşlanma nedenleri ve etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1).
- Özer G., Yılmaz F. (2010). “-Planlı Davranış Teorisi (PDT) ile Muhasebecilerin Bilgi Teknolojisi Kullanımına Yönelik Bir Uygulama-”, *MÖDAV*, 2010/2, 33-54.

- Özkan, Y. Ve Purutçuoğlu, E. (2010). Yaşlılıkta Teknolojik Yeniliklerin Kabulünü Etkileyen Sosyalizasyon Süreci. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23, 37-46.
- Özmete, E. (2018). *Gerontolojik sosyal hizmet* [PowerPoint slaytı]. 10 Temmuz 2022 tarihinde <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=1418#section-3> adresinden erişildi.
- Purutçuoğlu, Eda., ve Özkan, Yasemin (2010). Yaşlılıkta Teknolojik Yeniliklerin Kabulünü Etkileyen Sosyalizasyon Süreci. *Aile ve Toplum*, 6, 40-41.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations*. New York: Free Press
- Rogers, E. M., ve Shoemaker, F. (1983). *Diffusion of innovation: A crosscultural approach*. New York: Free Press.
- Sparks P., Shepherd R. (1992). *Self-Identity and the Theory of Planned Behavior: Assessing the Role of Identification with "Green Consumerism"*. *Social Psychology Quarterly*, 55 (4), 388-399.
- Şentürk, Ü. (2018). *Yaşlılık Sosyolojisi: Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Taylor, S. ve Todd, P. (1995a). Decomposition and crossover effects in the theory of planned behavior: A study of consumer adoption intentions. *International Journal of Research in Marketing*, 12 (2), 137-155.
- Tekdere, H. ve Arpacı, F. (2016). Orta yaş ve yaşlı bireylerin internet ve sosyal medyaya yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (s.15).
- Tiritoğlu, H. H. (2015). İş ve sosyal güvenlik hukukunda yaş ayrımcılığı. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tufan, İ. (2002). *Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık, Sosyolojik Yaşlanma*. İstanbul: Aykırı Yayıncılık.

- Tufan, İ. (2014). *Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tufan, İ. (2001). Yaşlanan Dünyada Bir Delikanlı: Türkiye. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, (s. 3, s. 27-49).
- Venkatesh, V., ve Davis, F. D. (2000). *A theoretical extension of the Technology Acceptance Model: Four longitudinal field studies*. Management Science 46, (2), 186–204.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., ve Davis, F. D. (2003). *User acceptance of information technology: Toward a unified view*. MIS Quarterly, 27(3), 425-478.
- Yahyagil, M. Y. (1996). *Toplumsal Değişim Sürecinde Yaşlılık ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yayla, O. T. (2015). Dijitalleşme çağında eşitsizlik ve ayrımcılık. *Liberal Düşünce Dergisi*, (79), 43-53.
- Yerli, G. (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1278-1287.

EKLER

EK: 1. Görüşme Formu

Soru 1- Cinsiyetiniz nedir?

Soru 2- Kaç yaşındasınız?

Soru 3- Medeni durumunuz nedir?

Soru 4- Öğrenim düzeyiniz nedir?

Soru 5- Geçimizi nasıl temin ediyorsunuz?

Soru 6- Geliriniz yeterli mi?

Soru 7- Yaşamınızı nerede sürdürüyorsunuz?

Soru 8- Herhangi bir sağlık sorununuz var mı?

Soru 9- Yaş ilerledikçe insanların tutumları değişti mi?

Soru 10- Sizce yaşlılık başkalarına muhtaç olmak mıdır?

Soru 11- Sizce toplum yaşlılara değer veriyor mu?

Soru 12- Sizce devlet/ kamu yaşlılara değer veriyor mu?

Soru 13- Sizce toplumda yaşlılara yaşa dayalı ayrımcılık (yaşçılık) yapılıyor mu?

Soru 14- Teknolojinin gerekliliği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Soru 15- Yaşamınızı kolaylaştırmak için teknolojiden faydalanmak ister misiniz?

Soru 16- Teknolojik cihaz/cihazlarınız var mı? Hangi teknolojik cihazlara sahipsiniz?

Kullanmakta zorlanıyor musunuz?

Soru 17- Cihazınızı kullanmayı kim öğretti? Öğretirken tahammülsüz davranışlarda bulundu mu?

Soru 18- Teknolojik cihazları kullanırken bir sorunla karşılaşmanız durumunda bu sorunu nasıl çözüyorsunuz?

Soru 19- Yaş ilerledikçe fiziksel sorunların artması sizi bu cihazlardan uzaklaştırıyor mu?

Soru 20- Teknolojik cihazların karmaşık olması sizi bu cihazlardan uzaklaştırıyor mu?

Soru 21- Evden dışarıya çıkmadan teknolojik cihazlarla işlerinizi yapabiliyor musunuz?

Soru 22- Pandemi döneminde teknoloji ile ilgili yaşadığınız sorunları anlatınız?

Soru 23- Pandemi döneminde hangi teknolojik cihazlara daha çok ihtiyaç duydunuz?

Soru 24- Ulaşım, gıda alışverişi, fatura ödeme, para çekme gibi konularda teknolojik açıdan yaşadığınız zorluklar nelerdir?

Soru 25- Sizce teknoloji yalnızlığı artırıyor mu yoksa azaltıyor mu?

Soru 26- Teknolojiye ayak uyduramadığınız için ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kaldınız mı?

Soru 27- Yaşlıların teknolojik gelişmeler karşısında yaşadığını sorunların yeterince gündeme getirildiğini düşünüyor musunuz?

Soru 28- Teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmamak için eğitim almak ister misiniz?

Soru 29- Gelecekte teknoloji nedeniyle toplum ve yaşlılar arasında ayrımcılık, dışlanma ve yalnızlık konularında bir artış gözlenir mi?

Soru 30- Teknoloji çağında çevrenizden, toplumdan ve devletten beklentileriniz nelerdir?

